

ANEKS NR 5
DO UMOWY NR 00010-6933-UM1610003/15
Z DNIA 19 – V- 2016 r.

zawarty w dniu 27 II 2018 r. w Szczecinie

pomiędzy :

instytucją wdrażającą – Województwem Zachodniopomorskim z siedzibą w Szczecinie, ul. Korsarz 34, 70-540 Szczecin, reprezentowanym przez:

- 1) MARCELA DZERA WICEMARSZAŁEK WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO
- 2) TOMASZ GODNIEK WICEMARSZAŁEK WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

a

Stowarzyszeniem „Doolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich”,

z siedzibą Gryfinie, przy ul. Flisacza 4c, 74-100 Gryfino

NIP **8581810838**,

numer KRS **0000318665**,

zwanym(-ą) dalej „Beneficjentem”/”LGD”¹, reprezentowanym(-ą) przez:

- 1) Tomasz Siemiej - Prezes Stowarzyszenia DIPA
- 2) Barbara Różecka - Wiceprezes Stowarzyszenia DIPA

Na podstawie umowy **00010-6933-UM1610003/15** z dnia **19 – V- 2016 r.** oraz ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 -2020 (Dz. U. poz. 349), Strony postanawiają, co następuje:

§ 1

W powołanej na wstępie Umowie wprowadza się następujące zmiany:

- 1) Załącznik nr 1 do Umowy (LSR) otrzymuje brzmienie określone w załączniku nr 1 do niniejszego Aneksu.

§ 2

Pozostałe warunki Umowy nie ulegają zmianie.

§ 3

Aneks został sporządzony w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron umowy.

§ 4

Aneks wchodzi w życie z dniem podpisania.

Podmiot wdrażający

1) **WICEMARSZAŁEK**
Jarosław Jępa

2) **WICEMARSZAŁEK**
Tomasz Sobieraj

BENEFICJENT/LGD¹

1) **PREZES**
Stowarzyszenia D.I.R.O.W.
Tomasz Siergiej

2) **WICEPREZES**
Stowarzyszenia D.I.R.O.W.
Barbara Rawańska

STOWARZYSZENIE
Dolnoodrzańska Inicjatywa
Rozwoju Obszarów Wiejskich
ul. Flisacza 4c, 74-100 Gryfino
Regon 320600850, NIP 8581810838

Załącznik nr 1 do uchwały nr 5 do
umowy nr 00010-6833-UM 161 003/15

Lokalna Strategia Rozwoju Dolnoodrzańskiej Inicjatywy Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

STOWARZYSZENIE
Dolnoodrzańska Inicjatywa
Rozwoju Obszarów Wiejskich
ul. Flisacza 4c, 74-100 Gryfino
Regon 320600850, NIP 8581810838

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

STOWARZYSZENIE DIROW
p.o. Kierownika
ds. koordynowania projektów
Jarosław Łos

2018-02-05

Str. 1-10

Wzrost i rozwój społeczno-ekonomiczny obszarów wiejskich w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Rolnictwa i Wymiaru Wsi na lata 2014-2020

Spis treści	3
Rozdział 1 Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania	9
Rozdział 2 Partycypacyjny Charakter LSR	13
Rozdział 3 Diagnoza – opis obszaru i ludności	28
Rozdział 4 Analiza SWOT	32
Rozdział 5 Cele i wskaźniki	44
Rozdział 6 Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	47
Rozdział 7 Plan Działania	47
Rozdział 8 Budżet LSR	49
Rozdział 9 Plan komunikacji	53
Rozdział 10 Zintegrowanie	56
Rozdział 11 Monitoring i ewaluacja	58
Rozdział 12 Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	60
Załącznik 1 PROCEDURA AKTUALIZACJI LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU	63
Załącznik nr 2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu	65
Załącznik 3 Plan działania	70
Załącznik 4 Budżet	71
Załącznik 5 Plan komunikacji	

STOWARZYSZENIE
Dolnoodrzańska Inicjatywa
Rozwoju Obszarów Wiejskich
ul. Flisacza 4c, 74-100 Gryfino
Regon 320600850, NIP 8581810838

PREZES
Stowarzyszenia D.I.R.O.W.

Tomasz Siergiej

WICEPREZES
Stowarzyszenia D.I.R.O.W.

Barbara Rawecka

Wstęp

Niniejszy dokument został przygotowany dla Lokalnej Grupy Działania Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich obejmującej obszar 7 gmin położonych na terenie powiatów gryfińskiego w województwie zachodniopomorskim.

W skład Lokalnej Grupy Działania DIROW wchodzi: Gmina Banie, Gmina i Miasto Cedynia, Gmina Gryfino, Gmina i Miasto Mieszkowice, Gmina Widuchowa, Gmina i Miasto Moryń oraz Gmina i Miasto Chojna.

Lokalna Strategia Rozwoju została opracowana na lata 2015–2020(n+3).

W procesie tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju czynny udział brali członkowie Stowarzyszenia z Zarządem, Radą LGD oraz Komisją Rewizyjną na czele. Okazję do wypowiedzenia się i konsultacji mieli także przedstawiciele rozmaitych środowisk: sołtysi, lokalni działacze, przedstawiciele organizacji pozarządowych, przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane.

Autorami opracowania są:

1. Elżbieta Lach - Dyrektor Biura LGD
2. Justyna Wiktorowicz – Kierownik ds. koordynowania projektów.
3. Monika Domagała Janowska – Specjalista ds. promocji i szkoleń.
4. Jarosław Łoś – Specjalista ds. administracji.

Rozdział 1 Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania

1.1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Nazwa: Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich

Nazwa skrócona: DIROW

Status prawny: Stowarzyszenie

Data wpisu w KRS: 2008-12-01

Numer KRS: 0000318665

1.2. Obszar

Lokalna Grupa Działania DIROW znajduje się na terenie powiatu gryfińskiego leżącego w południowo-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego. Stowarzyszenie Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich funkcjonuje w siedmiu gminach powiatu gryfińskiego. Stowarzyszenie obejmuje: Gminę Banie, Gminę i Miasto Cedynia, Gminę i Miasto Chojna, Gminę i Miasto Mieszkowice, Gminę i Miasto Moryń, Gminę Gryfino, Gminę Widuchowa. Obszar LGD DIROW od zachodu graniczy z Republiką Federalną Niemiec – (land Brandenburgia), patrząc od północy natomiast: z gminą Stare Czarnowo (powiat gryfiński), z gminami Pyrzyce, Bielice, Kozielce (powiat pyrzycki), a także gminami Myślibórz, Dębno i Boleszkowice (powiat myśliborski).

Tabela 1 Podstawowe dane dotyczące obszaru LGD DIROW

Nazwa gminy	Typ gminy	Powierzchnia w km ²	Ludność ogółem	Ludność na 1 km ²
Banie	Gmina wiejska	206	6473	31
Cedynia	Gmina miejsko-wiejska	181	4405	34
Chojna	Gmina miejsko-wiejska	332	13969	42
Gryfino	Gmina miejsko-wiejska	244	10569	43
Mieszkowice	Gmina miejsko-wiejska	239	7415	31
Moryń	Gmina miejsko-wiejska	125	4370	35
Widuchowa	Gmina wiejska	210	5598	37
Obszar LGD DIROW	-	1 537	52 799	-
Województwo zachodniopomorskie (średnia liczba mieszkańców objętych LSR/LSROR w latach 2007-2013)			48 580	

Źródło: BDL ([www.http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl))

W grudniu 2007r. gminy chcące działać na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w ramach podjęcia uchwały intencyjnej o członkostwie w Lokalnej Grupie Działania – DGIOW.

Kolejnym etapem formalizacji Stowarzyszenia było spotkanie założycielskie DIROW. Odbędzie się ono 30 września 2008 roku w Krzywiniu. Podczas spotkania powołano 3-osobowy Komitet Założycielski, oraz uchwalono statut

Członkami Komitetu Założycielskiego zostali:

1. Maria Fatyga (gm. Widuchowa),
2. Michał Jasiński (gm. Widuchowa),
3. Piotr Waydyk (gm. Widuchowa).

Komitet założycielski był odpowiedzialny za prowadzenie czynności związanych z rejestracją Stowarzyszenia. Z dniem 8 lutego 2008r. rozpoczęła się procedura rejestracyjna Stowarzyszenia, natomiast dnia 1 grudnia 2008r. LGD uzyskała osobowość prawną. Stowarzyszenie zostało wpisane do KRS w ramach rejestru Stowarzyszeń, Innych Organizacji Społecznych i Zawodowych, Fundacji oraz Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej.

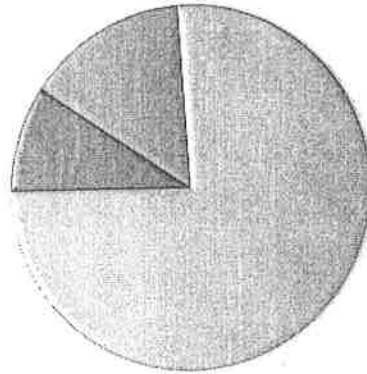
pierwsze Walne Zebranie Członków odbyło się 5 stycznia 2009 r. w Baniach

Lokalna Grupa Działania Dolnoodrzańska Inicjuje Rozwój Obszarów Wiejskich jest kontynuacją LGD, która realizowała LSR w okresie programowania 2007-2013 na podstawie umowy nr 6993-UM160010/09 o warunkach sposobie realizacji LSR.

1.3.2. Reprezentatywność LGD

LGD jest partnerstwem trójsektorowym. Skład LGD jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności, bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu i uwzględnia przedstawicieli sektora publicznego, społecznego i gospodarczego, a także innych grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz mieszkańców. Każdy z sektorów reprezentowany jest przez mieszkańców obszaru objętego wsparciem. Struktura LGD kształtuje się następująco:

Rysunek 2. Struktura LGD

Źródło: Opracowanie własne.

1.3.3. Poziom decyzyjny – Rada

Rada LGD jako organ decyzyjny, o którym mowa w art. 32 ust.2 lit. b rozporządzenia 1303/2013 odpowiedzialna jest za wybór operacji na poziomie lokalnym i ma zapewnić, że wybrane operacje są zgodne ze strategią.

Skład organu decyzyjnego kształtuje się następująco:

Tabela z Skład Rady LGD

LP	Nazwisko i Imię	Funkcja w Radzie	Sektor
1	Lidwin Michał	członek Rady	mieszkańcy
2	Gabrys-Portkowska Malgorzata	członek Rady	mieszkańcy
3	Górski Robert	członek Rady	mieszkańcy
4	Jasek Sławomir	członek Rady	mieszkańcy
5	Kozieł Marjan	członek Rady	mieszkańcy
6	Mąka Monika	członek Rady	gospodarczy
7	Kowalczyk Janusz	wiceprzewodniczący	mieszkańcy
8	Piątek Józef	członek Rady	mieszkańcy
9	Skrzypiński Janusz	przewodniczący	mieszkańcy
10	Mazur Andrzej	członek Rady	mieszkańcy
11	Siedmiogrodzki Janusz	członek Rady	mieszkańcy

Źródło: opracowanie własne

1.3.4. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Organ decyzyjny nie jest reprezentowany przez władzę publiczną, ani władzę publiczną, ani żadną pojedynczą grupą interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji. Biuro LGD prowadzi Rejestr interesu.

Przez grupę interesu rozumie się grupę jednostek połączonych więzami wspólnych interesów lub korzyści, której członkowie mają świadomość istnienia tych więzów. Jej członkowie mogą brać mniem lub bardziej aktywny udział w artykule swoich interesów wobec instytucji państwa, starając się wpłynąć na realizację tych interesów. Mogą to być np. organizacje branżowe, grupy producentów.

Wprowadza się również ograniczenie reprezentowania sektora społeczno-gospodarczego przez osoby związane z sektorem publicznym poprzez zakaz reprezentacji członka z sektora społeczno-gospodarczego przez osoby powiązane służbowo z członkami z sektora publicznego oraz wyłączenie z wyboru operacji przez osoby fizyczne, które są powiązane służbowo z osobami prawnymi. Dodatkowo nieupoważnia się osób trzecich do udziału w podejmowaniu decyzji. Funkcje członków Rady powinny być pełnione osobiście, tj. w przypadku osób fizycznych wybranych do Rady – przez te osoby, zaś w przypadku osób prawnych – przez osoby, które na podstawie dokumentów statutowych lub uchwał właściwych organów są uprawnione do reprezentowania tych osób prawnych.

Podjęte zostaną działania dyscyplinujące wobec członków, którzy systematycznie nie biorą udziału w posiedzeniach Rady wniosków (zgodnie z regulaminem Rady LGD) lub też podczas dokonywania oceny nie stosują zatwierdzonych kryteriów (dokonują oceny w sposób niezgodny z treścią kryteriów oceny) poprzez:

- Zapewnienie mechanizmu zmian w składzie Rady, kiedy ocena niezgodna z kryteriami ma charakter powtarzalny lub w jej wyniku istnieje konieczność dokonywania powtórnej oceny wniosków.
- Opracowanie programu szkoleń dla członków Rady w zakresie oceny wniosków w celu podniesienia ich wiedzy i kompetencji.
- Weryfikowanie w formie testu/egzaminu wiedzy członków Rady w zakresie zapisów LSR.

1.3.5. Zasady funkcjonowania LGD

Str.	rozdział	temat	regulowanie kwestie
1	Statut	LGD (dokument wymaga przyjęcia uchwałą WZC)	Minimalny zakres uregulowań zgodnie z ustawą prawo o stowarzyszeniach oraz ustawą o rozwoju lokalnym kierowanym przez społeczność. Dodatkowo Statut winien regulować m.in. następujące kwestie: organ nadzoru
			• wskazanie właściwego Marszałka Województwa,

• wprowadzenie dodatkowego/ych organu/ów stowarzyszenia – rady/rad odpowiedzialnej/nych za wybór operacji oraz szczegółowe określenie jego/ich kompetencji i zasad reprezentatywności,			
• określenie organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji,			
• uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków rady w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji),			
• zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach			
• szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń WZC (sposób informowania członków o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.), o ile nie zostały one określone w Statucie,	Regulamin WZC LGD (dokument wymaga przyjęcia uchwałą WZC)		
• szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie powołania organów LGD (sposób zgłaszania kandydatów, oddawania głosów, ograniczenia dotyczące możliwości łączenia różnych funkcji w LGD, wybory uzupełniające, itp.) o ile nie zostały określone w Statucie,			
• zasady protokolowania posiedzeń WZC.			
• szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Rady/Rad (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.) o ile nie zostały one określone w Statucie,	Regulamin Rady LGD (dokument wymaga przyjęcia uchwałą WZC)		
• szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny),			
• szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (opiniowanie wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, jeśli dotyczy, zasady dokumentowania oceny, wzory dokumentów, itp.) o ile nie zostały określone w Statucie lub innych dokumentach typu „księga procedur”.			
• zasady protokolowania posiedzeń Rady,			
• zasady wynagradzania członków Rady,			
• zakres odpowiedzialności osoby, której zadaniem będzie czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu decyzyjnego oraz poprawnym opracowaniem dokumentacji dotyczącej wyboru operacji.			
• szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji,	Regulamin Komisji Rewizyjnej (dokument wymaga przyjęcia uchwałą WZC)		
• zasady prowadzenia działań kontrolnych,			
• zasady protokolowania posiedzeń.			
• podział zadań pomiędzy członków Zarządu,	Regulamin zarządu LGD (dokument wymaga przyjęcia uchwałą Zarządu)		
• zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Zarządu,			
• zasady protokolowania posiedzeń,			
• zasady wynagradzania członków Zarządu bez uszczerbku dla art. 2 ust. 3 z dnia 7 kwietnia 1989 r. „Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. 2001 Nr 79 poz. 855, z późn. zm.) „Stowarzyszenie opiera swoją działalność na pracy społecznej członków; do prowadzenia swych spraw może zatrudniać pracowników”			
• zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników,	Regulamin Biura LGD (dokument wymaga przyjęcia uchwałą Zarządu)		
• uprawnienia kierownika biura,			
• zakresy obowiązków pracowników biura,			
• zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD.			
• zasady udzielenia zamówień nie przekraczające 30 000 euro	Regulamin zamówień nie przekraczających 30 000 euro (dokument wymaga przyjęcia uchwałą Zarządu)		

1.3.6. Potencjał ludzi LGD a regulaminy rady/zarządu/biura itd.

Lokalna Grupa Działania Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich jest partnerstwem odpowiedzialnym za wybór operacji na poziomie lokalnym i ma zapewnić, że wybrane operacje będą zgodne ze strategią.

Osoby zaangażowane w pracę na rzecz LGD powinny mieć odpowiednie kompetencje oraz zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym. Wiedza i doświadczenie osób zaangażowanych do pełnienia wybranych funkcji w organach/ biurze odpowiadają zakresowi merytorycznemu lokalnej strategii rozwoju.

Ponad 50 % zatrudnionych Pracowników Biura posiada niezbędną wiedzę(poświadczoną dokumentami) i doświadczenie do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym/lokalnym. Wewnętrzne regulaminy LGD zawierają informacje dotyczące kompetencji wymaganych w LGD na konkretnych stanowiskach:

- Rada LGD – Regulamin Rady LGD
- Członkowie Rady LGD zobowiązani są do przedłożenia dokumentacji świadczącej o spełnieniu kryteriów wyboru Członków Rady zgodnie z Regulaminem Rady LGD
- Zarząd LGD – Regulamin Zarządu LGD
- Pracownicy Biura LGD – Regulamin Biura LGD
- Pracownicy Biura LGD powinni spełnić minimalne wymogi przy ubieganiu się o zatrudnienie. Wybór pracowników w oparciu o wymogi formalne oraz merytoryczne.
- Zleceniobiorcy – Regulamin zamówień nie przekraczający 30 000 euro.

Rozdział 2 Partycypacyjny Charakter LSR

LSR na lata 2015 - 2020 została przygotowana samodzielnie przez Biuro Lokalnej Grupy Działania „Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich” przy pełnym zaangażowaniu społeczności lokalnej. Lokalna Strategia Rozwoju nie została przygotowana przez podmiot zewnętrzny.

Lokalna Grupa Działania przystąpiła do pracy nad przygotowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2015-2020 wspólnie ze społecznością lokalną, zaczynając od przeanalizowania posiadanych własnych dokumentów ewaluacyjnych oraz przeprowadzając badania własne podsumowujące zrealizowaną Lokalną Strategię Rozwoju 2007-2013. Przeprowadzona analiza pozwoliła określić skład społeczności lokalnej, poznać jej liderów i na tej podstawie dobrać metody współpracy. Następnie zlecono przeprowadzenie badania pn. „Badanie potencjału społecznego, gospodarczego i turystycznego obszaru Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich”.

Zdiagnozowana grupa docelowa są: mieszkańcy LGD (dzieci, młodzież, osoby pracujące, osoby starsze), rolnicy, przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (<35, 50+), grupy nieformalne (m.in. koła gospodyń wiejskich), organizacje pozarządowe (m.in. NGO, OSP), lokalni liderzy, kościoły i związki wyznaniowe oraz JST,

Kolejnym etapem tworzenia LSR było włączenie społeczności lokalnej w zdefiniowanie potrzeb i problemów, określenie celów, wypracowanie rozwiązań realizujących strategię, sformułowanie wskaźników realizacji LSR oraz zidentyfikowanie grup docelowych strategii. Na tym etapie tworzenia LSR oddolny charakter zapewniono poprzez:

- zorganizowanie 3 spotkań z oceny partycypacji społecznej, podczas których został wypracowany dokument pn. „Diagnoza społeczna obszaru LGD DIROW obejmująca analizę otoczenia i funkcjonowania społeczności lokalnej w tworzeniu i kreowaniu obszaru (ocena partycypacyjna)” i upublicznienie go poprzez zamieszczenie na stronie www.drow.pl;
- przeprowadzenie przez pracownika biura LGD 4 badań potrzeb społeczności lokalnej w zakresie działań aktywizacyjnych realizowanych przez beneficjentów;
- przeprowadzenie 7 spotkań warsztatowo – konsultacyjnych w każdej gminie wchodzącej w skład obszaru LSR. Z materiałów zebranych podczas spotkań został sporządzony dokument pt. „Raport dotyczący prowadzonych spotkań lokalnych na obszarze działania Lokalnej Grupy Działania Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich” i upublicznienie go poprzez zamieszczenie na stronie www.drow.pl;
- przeprowadzenie 1 spotkania grupy roboczej ds. tworzenia kryteriów oceny, podczas którego wypracowano kryteria oceny i powołano Zespół ds. LSR. W wyniku spotkania wypracowano kartę kryteriów oceny.

- umieszczenie i stronie www.drow.pl tzw. „Fiszek Projektowych” oraz rozpowszechnianie informacji zachęcającej do ich wypełnienia ich;
- prowadzenie bezpośrednich konsultacji Lokalnej Strategii Rozwoju w Biurze Lokalnej Grupy Działania;
- spotkania robocze pracowników biura tworzących zespół przygotowujący LSR 2014-2020, który także dokonał analizy przyjęcia wniosków z konsultacji.

Ostatnim etapem tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju były konsultacje projektu Lokalnej Strategii Rozwoju poprzez:

- umieszczenie informacji na stronie internetowej stowarzyszenia o możliwości konsultacji projektu LSR w Biurze Lokalnej Grupy Działania wraz z podaniem dni i godzin pracy biura;
- przesłanie projektu Lokalnej Strategii Rozwoju do wszystkich uczestników spotkań zorganizowanych w ramach budowy Lokalnej Strategii Rozwoju;
- poddanie pod głosowanie projektu uchwał przyjęcia Lokalnej Strategii Rozwoju przez członków Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich podczas Walnego Zebrania Członków

Stowarzyszenie podczas spotkania grupy roboczej ds. kryteriów oceny powołało Zespół ds. LSR składający się z przedstawicieli wszystkich sektorów z zachowaniem paritetów, w którym żadna z grup nie jest grupą dominującą. Zespół będzie czuwał nad procesem konsultacji oraz przeprowadzał konsultacje ze społecznością lokalną z obszaru działania LGD Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich przy jej aktualizacji.

Wykorzystano 10 partycypacyjnych metod konsultacji ze społecznością lokalną w przygotowaniu LSR w poszczególnych etapach:

- Etap I - Definiowanie potrzeb i problemów
- Etap II – Określanie celów i ustalenie ich hierarchii
- Etap III – Poszukiwanie rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji strategii
- Etap IV – Formułowanie wskaźników realizacji LSR
- Etap V – Identyfikacja grup docelowych strategii

Tabela 3 Partycypacyjne metody konsultacji wraz z opisem i dokumentacją wykorzystane na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR

Metoda partycypacji/data spotkania lub opracowania/ilość uczestników	Zastosowanie metody				Opis metody	Dokumenty potwierdzające zastosowanie metody
	Etap I	Etap II	Etap III	Etap IV	Etap V	
Wsparcie rozwoju obszarów wiejskich w opinii sołtysów/ styczeń 2015/28 osób	x				Indywidualne wywiady telefoniczne przeprowadzone z 28 losowo wybranymi sołtysami z obszaru LSR według przyjętego scenariusza	Elektroniczna baza oraz zestawienie odpowiedzi udzielonych w ramach badania.
Zogniskowane wywiady grupowe FGI (20 osób); Indywidualne wywiady pogłębiające IDI bezpośrednie/ telefoniczne (10 osób); Bezpośrednie wywiady kwestionariuszowe PAPI (2 osoby), Studium przypadku (Case Study-2 osoby) / kwiecień 2015/34 osoby					W celu przeprowadzenia badań kompleksowo zastosowano wachlarz metod i narzędzi badawczych zastosowano triangulację źródeł danych, triangulację metod badawczych oraz triangulację perspektyw badawczych	Dokument pt.: „Badanie potencjału społecznego, gospodarczego i turystycznego obszaru Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich”.

Badanie ankietowe wójtów i burmistrzów/kwiecień 2015/8 osób	x				Przesłanie ankiety elektronicznej do każdego z wójtów gminy z terenu LGD	Elektroniczne zestawienie odpowiedzi.
Badanie potrzeb społeczności lokalnej podczas spotkań aktywizujących/marzec -kwiecień 2015/115 osób	x				Pracownik biura przygotował tablicę, która przedstawiała obszary możliwe do wsparcia. Podczas spotkania aktywizującego, pracownik biura wręczał jego uczestnikom samoprzylepne karteczki i z prośbą o wpisanie na nich potrzeb mieszkańców i umieszczenie w odpowiednim obszarze tematycznym. Wszystkie potrzeby zostały spisane w Biurze LGD	Elektroniczne zestawienie zebranych potrzeb.
Spotkania z oceny partycypacji społecznej/10.17.23. 04.2015/18 osób					Przeprowadzenie subiektywnych- indywidualnych oraz grupowych (praca zespołowa) rozmów na temat funkcjonowania obszaru oraz poszczególnych gmin wchodzących w skład Dolnoodrzańskiej Inicjatywy Rozwoju Obszarów Wiejskich	Dokument pt.: „Diagnoza społeczna obszaru LGD DIROW obejmująca analizę otoczenia i funkcjonowania społeczności lokalnej w tworzeniu i kreowaniu obszaru (ocena partycypacyjna), listy obecności oraz dokumentacja fotograficzna spotkań.
Spotkania warsztatowo – konsultacyjne/ 02.09.2015, 30.09.2015, 01.10.2015, 06.10.2015, 14.10.2015, 14.10.2015, 15.10.2015 r./ 93 osoby	x	x	x	x	Prowadzone na terenie DIROW konsultacje społeczne w postaci bezpośrednich spotkań ze społecznościami lokalnymi. Uczestnikami tych spotkań byli przedstawiciele wszystkich sektorów tj. administracji, biznesu, organizacji pozarządowych aby w jak najlepszym stopniu diagnoza oraz analiza odpowiadała potrzebom lokalnym	Dokument pt.: „Raport dotyczący prowadzonych spotkań lokalnych na obszarze działania lokalnej grupy działania Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich.”, listy obecności ze spotkań, dokumentacja fotograficzna.
Spotkania grupy roboczej ds. tworzenia kryteriów oceny- zespół ds. LSR/13.11.2015/13		x	x	x	Spotkanie osób zaangażowanych w budowę i realizację LSR zamieszkujących i aktywnie działających na obszarze LSR w latach 2007-	Zaproszenie do udziału w spotkaniu zamieszczone zostało na stronie

osób						2014 oraz pracowników Biura LGD. Podczas spotkania przeanalizowano dokumentację, wyniki diagnoz i badań oraz wzięto pod uwagę dotychczasowe doświadczenie grupy roboczej. Na tej podstawie ustalono kryteria oceny operacji i opracowano dokument: Kartę Oceny operacji	www.dlirow.pl i rozpropagowane w gminach
Ankieta LSR – „fiszki projektowe”/01.09-30.11.2015/37osób	x					Opracowanie fiszek projektowych, które zostały wypełnione przez wszystkie grupy społeczne i sektory. Fiszki określiły kierunki działań Podczas wypełniania i opisywania fiszek projektowych przez wszystkie grupy społeczne i sektory, w przypadku problemów, pracownicy Biura stowarzyszenia pełnili funkcję konsultantów. W każdej gminie można było złożyć fiszki projektowe oraz wypełnione ankiety. Fiszki i ankiety można było przesłać również na adres Biura LGD oraz za pomocą poczty elektronicznej.	Fiszki projektowe-oryginały i druki z poczty biuro@lirow@gmail.com.
Prowadzenie bezpośrednich konsultacji w Biurze 01.07-30.11.2015/10 osób		x				Zaproszenie do konsultacji LSR poprzez umieszczenie stosownych informacji na stronie www.dlirow.pl zachęcanie do czynnych konsultacji uczestników spotkań konsultacyjno- warsztatowych wszelkich innych działań aktywizacyjno- promocyjnych w okresie 1.07 – 30.11.2015 r.	Karta udzielonego doradztwa w Biurze LGD.
Spotkania robocze pracowników Biura LGD przy opracowywaniu LSR/01.07-30.11.2015/4 osoby			x	x	x	Regularne spotkania pracowników biura tworzących zespół przygotowujący LSR 2014-2020. Podczas spotkań korzystano z wielu technik pracy zespołowej, bazując na dokumentach diagnozujących obszar LSR oraz wszelkich informacjach - dokumentach legislacyjnych.	Lista obecności (ewidencja czasu pracy) pracowników Biura LGD w okresie 1.07.-31.12.2015 r.

Rozdział 3 Diagnoza – opis obszaru i ludności

1. Diagnoza społeczno-gospodarcza DIROW

Lokalna Grupa Działania DIROW znajduje się na terenie powiatu gryfińskiego leżącego w południowo-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego. Stowarzyszenie Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich funkcjonuje w siedmiu gminach powiatu gryfińskiego. Stowarzyszenie obejmuje: Gminę Banie, Gminę i Miasto Cedynia, Gminę i Miasto Chojna, Gminę i Miasto Mieszkowice, Gminę i Miasto Moryń, Gminę Gryfino, Gminę Widuchowa. Obszar LGD DIROW od zachodu graniczy z Republiką Federalną Niemiec – (land Brandenburgia), patrząc od północy natomiast: z gminą Stare Czarowo (powiat gryfiński), z gminami Pryzryce, Bielice, Kozielec (powiat przysicki), a także gminami Mysłibórz, Dębno i Boleszkowice (powiat myśliborski). Teren ten cechuje się dogodnym położeniem geograficznym oraz turystycznym - krajoznawczym (cel szczegółowy 3.1).

Tabela 4 Podstawowe dane dotyczące obszaru LGD DIROW

Nazwa gminy	Typ gminy	Powierzchnia w km ²	Ludność ogółem	Ludność na 1 km ²
Banie	Gmina wiejska	206	6473	31
Cedynia	Gmina miejsko-wiejska	181	4405	34
Chojna	Gmina miejsko-wiejska	332	13969	42
Gryfino	Gmina miejsko-wiejska	244	10569	43
Mieszkowice	Gmina miejsko-wiejska	239	7415	31
Moryń	Gmina miejsko-wiejska	125	4370	35
Widuchowa	Gmina wiejska	210	5598	37
Obszar LGD DIROW		1 537	52 799	-

Źródło: BDL ([www.http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl))

1.1 Charakterystyka demograficzna ludności

Na przestrzeni ostatnich czterech lat (2010 – 2013) można zauważyć niewielką tendencję spadkową w liczbie ludności. W odniesieniu do całego obszaru LGD DIROW spadek liczby ludności w latach 2010 – 2013 wyniósł 329 osób (faktycznie mieszkających). Na obszarze Lokalnej Grupy Działania na koniec 31.XII.2013 roku według danych GUS mieszkało 52 799 osób. Najbardziej zaludnionymi obszarami są odpowiednio gminy: Chojna (13 969 mieszkańców), Gryfino (10 569 mieszkańców) oraz Mieszkowice (7 415 mieszkańców). W gminie Moryń (4370 osób) mieszka najmniejsza liczba osób spośród wszystkich gmin leżących na obszarze funkcjonowania LGD DIROW. Populacja LGD DIROW stanowi 2,9% wszystkich mieszkańców województwa zachodniopomorskiego.

Na liczbę osób zamieszkujących obszar bezpośredni wpływ ma przyrost naturalny. Negatywnym aspektem jest fakt, iż w większości gmin na koniec 2013 roku jest on ujemny. Największy przyrost naturalny odnotowano w gminie Widuchowa (przyrost o 15 osób), natomiast najmniejszy w gminie Chojna (spadek o 30 osób). Natomiast w porównaniu do roku 2007 we wszystkich gminach odnotowano spadek przyrostu naturalnego, w porównaniu do roku bazowego. W analizowanych latach można zauważyć stały spadek przyrostu naturalnego.

Tabela 5 Przyrost naturalny

Jednostka terytorialna	Przyrost naturalny						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Banie	14	31	2	-10	-10	-5	-5
Cedynia	17	11	9	17	-6	10	8
Chojna	38	43	18	2	21	7	-30
Gryfino	33	2	25	1	-1	33	-4
Mieszkowice	17	28	18	-3	18	6	-8
Moryń	0	6	-2	20	7	-7	-7
Widuchowa	-1	5	5	-3	6	7	15
Obszar LGD DIROW	134	165	96	38	66	57	-32

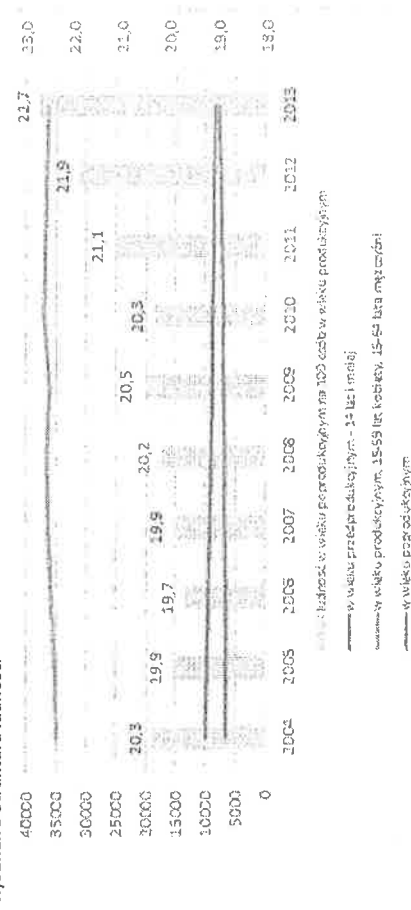
Źródło: BDL ([www.http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl))

Migracje wewnętrzne i zagraniczne są kolejnymi czynnikami, wpływającymi na stan ludności. Analizując zagadnienie migracji zarówno wewnętrznych, jak i zagranicznych należy brać pod uwagę tendencje występujące na podobnych obszarach w całym kraju. Sytuacja demograficzna w dużym stopniu zależy od możliwości rozwoju podstawowych czynników produkcji – kapitału, ziemi, pracy. Obszary wiejskie cechują się niewystarczającą liczbą zasobów, aby konkurować z większymi jednostkami terytorialnymi.

W większości gmin w saldzie migracji wewnętrznych występuje ujemna migracja co oznacza, że emigracja przeważa nad imigracją. Gminami, w których występuje największe saldo migracji wewnętrznych są: Chojna (-49), Banie (-41) oraz Cedynia (-35). Zdecydowanie odmienne warunki występują w Gryfinie. Jest to jedyny obszar, w którym saldo migracji jest dodatnie i wynosiło na koniec 2013 roku 33 osoby.

Poniższe zestawienie przedstawia tendencję występującą na obszarze funkcjonowania LGD DIROW w latach 2004 -2013 według wieku: przedprodukcyjnego (14 lat i mniej), produkcyjnego (15-59 lat kobiety, 15-64 lata mężczyźni), poprodukcyjnego.

Rysunek 3 Struktura ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL ([www.http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl))

Analizując strukturę ludności obszaru Lokalnej Grupy Działania DIROW w latach 2004 – 2013 można zauważyć spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym. Najprawdopodobniej jest to skutek malejącego przyrostu naturalnego występującego w większości Gmin. Odrotna sytuacja występuje natomiast w grupie osób w wieku poprodukcyjnym. Porównując liczebność tej grupy w 2004 w stosunku do roku poprzedzającego można zauważyć zdecydowany wzrost (19,5%). Skutkiem starzenia się społeczeństwa na tym obszarze jest wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób pracujących.

Na koniec 2013 roku dominującą grupą mieszkańców były osoby w wieku produkcyjnym, które stanowiły 74,2% ogółu. Odsetek ten jest wyższy niż w województwie zachodniopomorskim, w którym osoby w wieku produkcyjnym stanowiły 67,6% mieszkańców. Najwyższym odsetkiem osób w wieku produkcyjnym cechują się gminy: Moryń (75,2%), Chojna (74,8%), a także Mieszkowice (74,2%). Tak wysoki poziom osób aktywnych zawodowo pozwala stwierdzić, iż w regionie jest duży potencjał rozwojowy. Grupy osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym stanowią odpowiednio 17,3% oraz 16% osób zamieszkujących na terenie funkcjonowania Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Tabela 6 Struktura ludności obszar LGD DIROW

Jednostka terytorialna	w wieku przedprodukcyjnym: 14 lat i mniej		w wieku produkcyjnym: 15-59 lat kobiety, 15-64 lata mężczyźni		w wieku poprodukcyjnym	
	os.	%	os.	%	os.	%
Zachodniopomorskie	748959	14,5%	3485322	67,6%	922302	17,9%
Banie	1052	17,5%	4448	74,0%	973	16,2%
Cedynia	711	17,4%	3026	73,9%	668	16,3%

terytoryalna	w wieku przedprodukcyjnym: 15-59 lat		w wieku produkcyjnym: 15-59 lat		w wieku poprodukcyjnym: 60 lat i więcej	
terytoryalna	15-59 lat	60 lat i więcej	15-59 lat	60 lat i więcej	15-59 lat	60 lat i więcej
Chojna	2171	15,8%	9666	74,8%	2132	16,5%
Gryfino	1740	17,6%	7324	73,9%	1505	15,2%
Mieszkołice	1206	17,6%	5095	74,2%	1114	16,2%
Moryń	674	16,8%	3022	75,2%	674	16,8%
Widuchowa	939	17,9%	3854	73,3%	805	15,3%
Obszar LGD	8493	17,3%	36435	74,2%	7871	16,0%
DIROW						

Źródło: BDL (<http://stat.gov.pl/bdl>)

Prognozy dotyczące liczby ludności dla województwa zachodniopomorskiego oraz powiatu gryfińskiego pokrywają się z tendencją zachodzącą w całym kraju. Według prognozy GUS do 2035 roku liczba osób w powiecie gryfińskim spadnie o 9,5% (-7 272 osób) – Porównując prognozę dotyczącą liczby ludności obszaru LSR do prognozy ludności województwa zachodniopomorskiego obserwujemy wyższy niż w województwie spadek ludności i jest to prawie o jedno procent większy spadek.

Podsumowanie

Biorąc pod uwagę wszystkie wyżej wymienione dane, można stwierdzić, iż największym problemem mogącym pojawić się w perspektywie kolejnych lat jest proces starzenia się społeczeństwa. Wskazuje na to struktura ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym oraz poprodukcyjnym. Podobna tendencja przewidywana jest w skali całego kraju. Konsekwencjami tego procesu jest zmieniająca się struktura społeczeństwa według funkcjonalnych grup wiekowych, a co za tym idzie, zmniejszający się potencjał na rynku pracy. Kolejną konsekwencją jest wzrost liczby osób pobierających świadczenia emerytalne. Pozytywnym aspektem jest bardzo wysoki odsetek osób w wieku produkcyjnym na obszarach funkcjonowania Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich. Ta sytuacja niestety nie przekłada się na przyrost naturalny, który w ostatnich kilku latach jest ujemny.

Głównymi obszarami, które powinny być rozwijane w kolejnych latach to m. in. dostosowanie oferty aktywizacji osób do zmieniającej się struktury społeczeństwa. Co więcej, należy także skierować uwagę na powiększanie atrakcyjności gmin współpracujących z LGD DIROW – zarówno pod względem społecznym, jak i gospodarczym.

1.2 Analiza przedsiębiorczości

Na przestrzeni ostatnich siedmiu lat liczba podmiotów gospodarczych systematycznie rośnie na terenie wszystkich gmin. Występują niewielkie spadki liczby podmiotów w poszczególnych gminach, lecz nie wpływa to znacząco na tendencję wzrostową. Podmioty funkcjonujące na terenie gmin należących do Stowarzyszenia LGD DIROW stanowią 2,3% wszystkich podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w województwie zachodniopomorskim. Znaczący procentowy wzrost podmiotów w latach 2007 – 2013 nastąpił w gminach: Chojna (19,5%), Gryfino (20,2%), Mieszkołice (19%), Moryń (17,9%) oraz Widuchowa (22,5%). Najwięcej zarejestrowanych podmiotów funkcjonuje na obszarach gmin Chojna (1479), a także Gryfino (1093).

Tabela 7 Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w latach 2007 - 2013

Jednostka terytorialna	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Banie	498	523	533	537	484	493	505
Cedynia	409	405	390	422	411	429	450
Chojna	1238	1244	1288	1371	1388	1421	1479
Gryfino	909	940	994	1023	1052	1077	1093
Mieszkołice	527	541	556	600	588	616	627
Moryń	296	302	321	348	345	341	349
Widuchowa	405	412	416	434	433	450	496
Obszar	4282	4367	4498	4735	4701	4827	4999
LGD DIROW							

Źródło: BDL (<http://stat.gov.pl/bdl>)

We wszystkich analizowanych gminach przeważają mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające od 0-9 pracowników). W każdej z gmin stanowią one minimum 95% wszystkich jednostek. Z badań przeprowadzonych przez LGD wynika, iż środki finansowe Unii Europejskiej dotyczące wspierania przedsiębiorczości, w tym granty na rozwój przedsiębiorczości (cel szczegółowy 2.1, 2.2) są doskonałym narzędziem do pobudzenia powstawania nowych przedsiębiorstw. Spora część badanych informuje, iż to właśnie brak środków finansowych jest dla nich barierą przed utworzeniem przedsiębiorstwa. Warto zauważyć, że przedsiębiorstwa zatrudniające 1000 i więcej osób, są położone jedynie na terenie gminy Gryfino. Na obszarze LGD DIROW funkcjonuje 4 999 podmiotów gospodarczych, 96,1% (tj. 4803 j.g.) to przedsiębiorstwa zatrudniające od 0 do 9 pracowników, 3,2% (tj. 161 j.g.) stanowią podmioty z liczbą pracowników z przedziału od 10 do 49 osób, natomiast odsetek przedsiębiorstw zatrudniających od 50 do 249 pracowników to 0,7% (tj. 34 j.g.). Istnieje także jeden podmiot gospodarczy zatrudniający powyżej 1000 osób.

Podobnie jak w przypadku analizy liczby podmiotów najwięcej wskaźniki dotyczące podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy mieszkańców występują w gminach Chojna (1059) oraz Gryfino (1034). Warto zwrócić także uwagę na wartość wskaźnika w gminie Cedynia, który w znacznym stopniu przewyższa średni poziom całego obszaru LGD DIROW. W gminie Banie oraz Moryń warto podjąć działania promujące przedsiębiorczość mieszkańców. Spora część badanych przedsiębiorców widzi potrzebę prowadzenia działań wzmacniających kompetencje prowadzących działalność gospodarczą oraz ich pracowników (w tym szkolenia, warsztaty, know-how/cel szczegółowy 2.1) Pomimo istniejącego bezrobocia pracodawcy mają problemy ze znalezieniem wykwalifikowanych pracowników. Uruchowienie mechanizmu pozwalającego przystosować pracownika do miejsca pracy wydaje się zasadnym rozwiązaniem.

Tabela 8 Podmioty wpisane do rejestru regon na 10 tys. mieszkańców

Jednostka terytorialna	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Banie	779	818	836	813	738	758	780
Cedynia	942	940	908	942	920	968	1022
Chojna	883	882	914	973	987	1011	1059
Gryfino	879	897	979	978	1003	1017	1034
Mieszkołice	712	733	759	804	787	830	846
Moryń	683	694	741	784	778	775	799
Widuchowa	731	745	751	775	774	804	886
Obszar	801	816	841	867	855	880	918
LGD DIROW							

Źródło: BDL (<http://stat.gov.pl/bdl>)

Wskaźnik przedsiębiorczości wyrażony liczbą podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy mieszkańców wzrastał przez cały analizowany okres. Niestety wskaźnik ten jest znacznie niższy niż średni wskaźnik dla województwa zachodniopomorskiego wynoszący na koniec 2013 roku 1277. Istotną przyczyną niższego wyniku obszaru należącego do LGD DIROW jest w głównej mierze jego wiejski charakter.

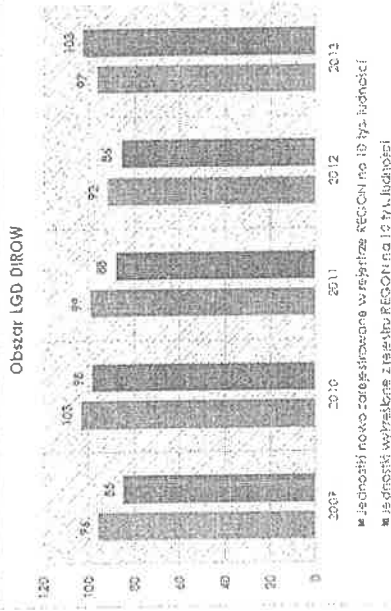
W perspektywie badanych lat najwięcej nowych podmiotów wpisano do rejestru REGON w roku 2011 roku (566). Jest to również rok, w którym wykresiono największą liczbę podmiotów gospodarczych (596) na obszarze, w skład którego wchodzi gmina należąca do Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich najwięcej nowych podmiotów na koniec 2013 roku powstało odpowiednio w gminach: Chojna (33,3%), Gryfino (17,5%), Banie (11,8%).

Średnia liczba nowo zarejestrowanych jednostek w rejestrze REGON występuje na stałym poziomie oscylującym w przedziale od 92 (2012 rok) do 103 (2010 rok). Warto zauważyć, iż jedynie w 2013 roku średnia liczba jednostek wykresionych z rejestru REGON przewyższa ilość nowo powstałych jednostek przypadających na 10 tysięcy mieszkańców.

[Signature]

Rysunek 4 Jednostki nowo zarejestrowane oraz jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL ([www. http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl))

Analiza przedsiębiorczości obszaru ukierunkowana jest na rozwój usług (cel szczegółowy 2.3). Na terenie czterech gmin dominuje zatrudnienie w handlu hurtowym i detalicznym, naprawie pojazdów. Odpowiednio w tej sekcji zatrudnienie kształtowało się następująco: w gminie Cedynia (33,8%), Chojna (31,4%), Mieszkowice (32,4%), Moryń (27,8%). Również we wszystkich wyżej wymienionych gminach duży odsetek zatrudnionych występuje w budownictwie (ponad 16% w każdej jednostce terytorialnej), natomiast na obszarach gmin: Banie (26,3%), Gryfino (22%) oraz Widuchowa (25%) przeważającą rolę odgrywa budownictwo.

Podział działalności według PKD 2007

Na terenie gminy Banie oprócz sekcji G – (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle i H – Transport i gospodarka magazynowa) - duży odsetek osób pracujących występuje również w sekcji A – (Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) - 10,7% oraz w sekcji C - Przetwórstwo przemysłowe (10,3%). W gminie Cedynia wskaźnik powyżej 10% dotyczy sekcji S i T (Pozostała działalność usługowa; gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby). Na obszarze gminy Chojna dużą rolę odgrywa sekcja C (Przetwórstwo przemysłowe). Na obszarach wiejskich należących do Gryfina spory odsetek podmiotów funkcjonuje w przetwórstwie przemysłowym. W gminie Mieszkowice, podobnie jak na terenie gminy Moryń, duży odsetek podmiotów funkcjonuje w sekcji A (Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), a także w sekcji C (Przetwórstwo przemysłowe). Widuchowa cechuje się wysokim procentem osób pracujących w sekcji F oraz w sekcji G, podobnie jak na całym analizowanym obszarze, jednak ponad 18% podmiotów funkcjonuje w sekcji przetwórstwa przemysłowego.

Każda z gmin cechuje się swoim indywidualnym podziałem podmiotów gospodarczych. Jednak sekcje F (Budownictwo) oraz G (Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów) stanowią dominującą rolę na obszarze funkcjonowania Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Ważną sekcją gospodarki narodowej dla obszaru stowarzyszenia jest sektor rybactwa. W Polskiej Klasyfikacji Działalności sektor ten wchodzi w skład sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) – dział 3. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w dziale 3 (rybactwo) na obszarze LGD wynosiła 5, stanowi to 35,7% podmiotów w powiecie gryfińskim.

PODSUMOWANIE

Podsumowując na obszarze funkcjonowania Stowarzyszenia DIROW funkcjonują głównie mikroprzedsiębiorstwa. Jednakże w regionie funkcjonują również większe przedsiębiorstwa, najlepszymi przykładami są firmy Albatros oraz Zespół Elektrowni Dolna Odra. Optymistyczny jest jednak fakt, iż rokrocznie wzrasta liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON. Biorąc pod uwagę wszystkie gminy współpracujące z LGD DIROW najwięcej firm pracuje, według Polskiej Klasyfikacji Działalności z 2007 roku, w sektorze handlu hurtowego i detalicznego, a także w sekcji

budownictwo. Gdy przyłmy się poszczególnym gminom istotną rolę odgrywa sekcja A - rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. Taka sytuacja w głównej mierze dotyczy gmin: Banie, Moryń i Mieszkowice. Znaczący odsetek przedsiębiorstw działających w sektorze A wynika z charakteru badanych obszarów. Analiza potencjału przedsiębiorczego nie pozwala na wystawienie ocen jednoznacznie negatywnych czy pozytywnych.

1.3 Rynek pracy

Cechy charakteryzujące rynek pracy na obszarach wiejskich różnią się od tych w większych jednostkach osadniczych, ponieważ bezrobocie przybiera inny charakter. Cechami charakterystycznymi dla tego rynku jest mała elastyczność oraz niewielkie zmiany.

Główny Urząd Statystyczny w swych danych o poziomie zatrudnienia nie uwzględnia mikroprzedsiębiorstw zatrudniających do 9 pracowników, zatem dostępne dane nie pozwalają w pełnym zakresie opisać sytuacji osób pracujących w gminach współpracujących z Dolnoodrzańską Inicjatywą Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Liczba osób bezrobotnych na przestrzeni 2007 – 2013 roku przedstawia się stabilnie. Największy spadek liczby osób bezrobotnych można zauważyć w 2008 roku, dane te pokrywają się z liczbą osób pracujących w tym okresie. Spadek ten miał najprawdopodobniej miejsce z powodu bardzo dobrej koniunktury występującej w tym okresie. Sytuacja osób bezrobotnych na rynku pracy już w 2009 roku wróciła do stanu z 2007 roku i od tego czasu ustabilizowała się. Największy odsetek osób bezrobotnych w stosunku do całego obszaru stanowią mieszkańcy gminy Chojna.

Sytuacja mężczyzn na rynku pracy w badanych latach znacznie się pogorszyła. Można zauważyć gwałtowny wzrost osób bezrobotnych tej płci pomiędzy 2008 a 2009 rokiem. Kluczowym czynnikiem tego wzrostu był kryzys gospodarczy, który w znacznym stopniu wstrzymał wiele inwestycji budowlanych. Odwrotna tendencja miała miejsce w liczbie bezrobotnych kobiet. Na początku analizowanego okresu nastąpił spadek liczby bezrobotnych i ustabilizował się na poziomie około 2100 osób.

Tabela 9 Bezrobotni zarejestrowani wg płci w latach 2007 - 2013

Jednostka terytorialna	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Obszar	3882	3225	3929	4144	3926	3971	4028
LGD DIROW	3882	3225	3929	4144	3926	3971	4028
Gryfino	540	419	553	653	558	581	536
Banie	449	352	460	491	451	465	460
Cedynia	412	367	378	406	403	400	424
Chojna	1109	921	1149	1247	1180	1205	1254
Mieszkowice	539	480	541	543	561	550	573
Moryń	406	344	396	383	354	351	388
Widuchowa	427	342	452	421	419	419	393

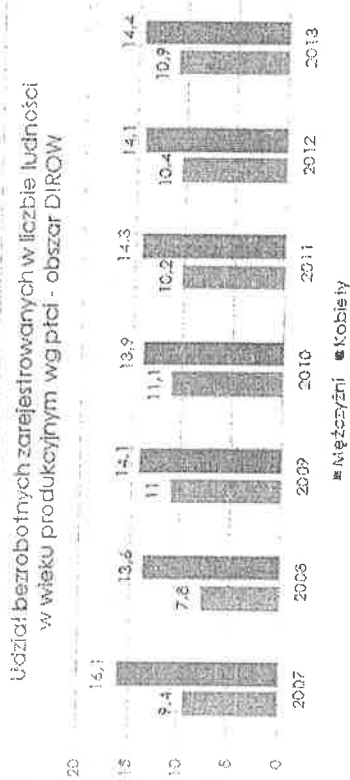
Źródło: BDL ([www.http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl)), Wojewódzki Urząd Pracy

Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze funkcjonowania Stowarzyszenia DIROW jest wyższy od średniej dla województwa zachodniopomorskiego (wartość 10). Dane przedstawione poniżej pokrywają się z osobami pracującymi i liczbą osób bezrobotnych. W tym wskaźniku największa negatywna zmiana nastąpiła w 2009 roku (wzrost z 10,5 do poziomu 12,4). Od tego okresu następują niewielkie wahania aż do 2013 roku (Główny Urząd Statystyczny w ramach udziału osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym nie wyodrębnia obszaru wiejskiego Gryfino, zatem dane podane w tabeli poniżej dotyczą całej gminy Gryfino – nie są one brane pod uwagę w średniej dla obszaru LGD.)

Sytuacja mężczyzn w przedwieństwie do kobiet na rynku pracy na obszarze jest zdecydowanie lepsza. Wskaźnik udziału bezrobotnych kobiet w przedwieństwie do liczby osób w wieku produkcyjnym w ostatnich pięciu latach wyniósł ok 14%, natomiast wśród mężczyzn poniżej 11%. Jednakże taka tendencja jest charakterystyczna dla wszystkich obszarów wiejskich w Polsce.

Rysunek 5 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci dla obszaru LGD DIROW

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL ([www. http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl))

Do podstawowych grup osób najczęściej pozostających poza rynkiem pracy należy zaliczyć:

- ☐ osoby do 25 roku życia,
- ☐ osoby długotrwale bezrobotne,
- ☐ kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka,
- ☐ osoby po 50 roku życia,
- ☐ osoby bez kwalifikacji zawodowych,
- ☐ osoby bez doświadczenia zawodowego,
- ☐ osoby bez wykształcenia średniego,
- ☐ osoby samotnie wychowujące dziecko do 18 roku życia,
- ☐ osoby, które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia.

Powyższe grupy w największym stopniu narażone są na trudności w znalezieniu pracy. Niska aktywność zawodowa tych osób rodzi szereg negatywnych konsekwencji, zarówno dla samych bezrobotnych, jak i całego społeczeństwa. Przedłużający się okres poszukiwania pracy często prowadzi do bezradności oraz bierności, co gorsze taka sytuacja może doprowadzić do całkowitego wycofania się opisanych wyżej osób z rynku pracy.

Biorąc pod uwagę powiat gryfiński największą grupę osób pozostających poza rynkiem pracy stanowią osoby bez wykształcenia średniego. W 2010 roku problem ten dotyczył 3 761 osób, natomiast na koniec 2014 roku liczba ta spadła do 2 864 osób. Według Raportu PUP Gryfino za I półrocze 2014 roku osoby z wykształceniem gimnazjalnym stanowiły 36,8%, a osoby z wykształceniem zawodowym 27,9% wszystkich bezrobotnych. Łącznie osoby z niskimi kwalifikacjami zawodowymi stanowią aż 64,7%.

Kolejną grupą bezrobotnych są osoby długotrwale bezrobotne (osoby, które w ostatnich dwóch latach były zarejestrowane w urzędzie pracy przez co najmniej 12 miesięcy). Według danych opublikowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w Gryfinie 60,5% osób zarejestrowanych w urzędzie stanowią osoby długotrwale bezrobotne. Przyczyną takiego stanu, poza złą sytuacją gospodarczą, może być również strukturalna kształcenia. W związku z czym należy przeanalizować zapotrzebowanie na poszczególne zawody oraz podjąć działania zmierzające do dopasowania kształcenia do potrzeb rynku.

Monitoring Zawodów Deficytowych i Nadwyżkowych opracowany przez PUP w Gryfinie wskazuje, iż 22,54% osób bezrobotnych nie posiada żadnych kwalifikacji zawodowych oraz doświadczenia (cel szczegółowy 2.1). Dane te pokrywają się z danymi opublikowanymi przez Wojewódzki Urząd Pracy. Powiat gryfiński cechuje się również wysokim odsetkiem osób bezrobotnych w dwóch kategoriach wiekowych: do 25 roku życia oraz powyżej 50 roku życia, których poziom w głównej mierze zależy od starzejącego się społeczeństwa. Mimo dużego doświadczenia, jakim charakteryzują się osoby z tych grup, liczba ofert skierowanych do nich jest niewielka.

W tabeli przedstawione zostały wszystkie grupy osób, które napotykały największe trudności ze znalezieniem pracy w powiecie gryfińskim w okresie ostatnich pięciu lat. Osoby mogą być klasyfikowane do kilku rodzajów bezrobocia jednocześnie.

Tabela 10 Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy

Rodzaj bezrobotnego	2010	2011	2012	2013	2014
Bezrobotni zarejestrowani będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy razem	5 423	5 047	5 140	5 183	4 024
Do 25 roku życia	1 295	1 163	1 122	1 090	841
Długotrwale bezrobotne	2 852	3 084	2 991	3 127	2 700
Powyżej 50 roku życia	1 228	1 245	1 375	1 324	1 144
Bez kwalifikacji zawodowych	1 640	1 585	1 521	1 661	1 165
Bez doświadczenia zawodowego	1 771	1 509	1 408	1 376	1 144
Bez wykształcenia średniego	3 761	3 458	3 506	3 583	2 864
Samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia	749	711	785	927	827
które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia	133	117	116	131	115
niepełnosprawni	204	213	227	218	212

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy

Z uwagi na szeroki wachlarz możliwości zdefiniowania osób znajdujących się poza rynkiem pracy zasadnym wydaje się określenie grup defaworyzowanych do osób powyżej 50 roku życia, które na obszarze LGD stanowią prawie 30% bezrobotnych oraz osób do 35 roku życia (definiowanych jako młodzież), którzy stanowią największy odsetek osób bezrobotnych nie tylko w skali LGD (ponad 50%), ale również w skali całego województwa zachodniopomorskiego.

PODSUMOWANIE

Sytuacja na rynku pracy na obszarze funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania DIROW cechuje się typowymi problemami charakterystycznymi dla obszarów wiejskich w całym kraju. Wynika to zarówno z danych dotyczących liczby bezrobotnych, jak również z danych dotyczących liczby osób pracujących na tym obszarze. Największym problemem w ramach rynku pracy są osoby bezrobotne, które nie posiadają odpowiednich kwalifikacji pozwalających uzyskać pracę. Wyjściem z tej sytuacji jest dostosowanie oferty w szkołach do zmieniających się potrzeb rynku pracy, a także organizacja szkoleń, kursów pomagających pozyskać nowe umiejętności oraz uzyskać przewagę konkurencyjną na rynku pracy (cel szczegółowy 2.1). Zasadnym wydaje się też próba podjęcia współpracy międzynarodowej (cel szczegółowy 2.2) nastawionej na wymianę doświadczeń oraz skierowanych do grup defaworyzowanych określonych w LSR.

1.4 Społeczeństwo i infrastruktura

Infrastruktura transportowa

Dla poprawnego rozwoju podmiotów gospodarczych ważna jest dostępność transportowa, która umożliwiłaby zarówno połączenia lokalne, regionalne, krajowe, jak również międzynarodowe.

W powiecie gryfińskim na koniec 2013 roku istniało 550,9 km dróg powiatowych o twardej nawierzchni, w tym 504 km dróg o nawierzchni twardej ulepszonej, a także 93 km dróg o nawierzchni gruntowej. Łączna długość dróg powiatowych to 643,9 km. Drogi na terenie LGD wymagają inwestycji. Dotychczas, środki finansowe przeznaczone są w głównej mierze na ich remontowanie, co nie przekłada się na ich ilość, która jest niewystarczająca (cel szczegółowy 3.3).

Społeczeństwo

Liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej w 2013 roku na obszarze Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich wynosiła 2151 gospodarstw (5944 osób). (Główny Urząd Statystyczny w ramach liczby gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej nie wyodrębnił obszaru wiejskiego Gryfino, zatem dane wymienione w tabeli poniżej dotyczą całej gminy Gryfino – nie są one brane pod uwagę w sumie dla obszaru LGD DIROW). Największa liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej występuje w gminach: Chojna – 575 gospodarstw domowych (1530 osób), Wriduchowa – 383 gospodarstw domowych (1029 osób), Mieszkowice – 376 gospodarstw domowych (940 osób), Banie – 344 gospodarstw domowych (926 osób).

Zasięg korzystania z pomocy społecznej to udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem. Największy odsetek występuje w gminach Cedynia (21,6%), Widuchowa (18,4%). Tak wysoki procent osób korzystających z pomocy społecznej powinien zostać przeanalizowany przez odpowiednie instytucje. Pozytywnym aspektem jest fakt, iż w gminach: Cedynia (spadek o 15,9 punktów procentowych), Mieszkowice (spadek o 2,7 punktu procentowego), Moryń (spadek o 1,9 punktu procentowego) widac poprawę tego wskaźnika w analizowanym pięcioletnim okresie.

Tabela 11 Zasięg korzystania z pomocy społecznej

Jednostka terytorialna	ogółem			
	2009	2010	2011	2012
	%	%	%	%
Gryfino*	5,9	5,7	5,1	4,3
Banie	15,1	15,4	14,5	14,3
Cedynia	37,5	24,2	17,3	20,7
Chojna	10,5	10,6	10,1	10,0
Mieszkowice	15,4	15,5	14,5	13,2
Moryń	14,7	15,0	14,6	14,2
Widuchowa	15,7	16,2	14,6	13,2
Obszar LGD DIROW	18,2	16,2	14,3	14,3

Źródło: BDL ([www.http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl))

Dostęp do kultury w tym imprezy cykliczne

Dane Głównego Urzędu Statystycznego zaprezentowane w tabeli poniżej mogą nie uwzględniać wszystkich imprez organizowanych na terenach gmin. Imprezy odbywały się bardzo dużą rolę w życiu społeczności lokalnych. Szczególnie ważne wydarzenia to imprezy cykliczne o charakterze historycznym, kulturalnym. Społeczność lokalna przywiązana jest do święta płonów. Rolnictwo jest traktowane na obszarze LGD w sposób szczególny, a dożynki są uświetnieniem pracy ludzkiej. Do najważniejszych cyklicznych imprez na terenie LGD mających znaczenie z punktu widzenia LSR zaliczamy:

Tabela 12. Imprezy cykliczne istotne z punktu widzenia LSR.

Banie	Gryfino	Chojna	Cedynia	Moryń	Mieszkowice	Widuchowa
Raid	Festiwal		Cedynia	na	Wkapanie	Jarmark
pamięci	twórczości		okrągo	Jarmark	łupa	Widuchowski
ludowej				Moryński	granicznego	
Mistrzostwa					Forsowanie	
święta w					Odry	
zrucie						
sztachetą						
Zabnicie lato						
z Rybka						

Źródło: opracowanie własne

W poniższej tabeli przedstawiono ilość bibliotek dostępnych na terenie każdej z gmin. Łącznie na obszarze LGD DIROW istnieje 21 bibliotek.

Liczba domów kultury w gminach wynosi 5 placówek, natomiast ilość imprez, które odbyły się w 2013 roku na obszarze Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich przekroczyła pięćset (527). Największą ich liczbą odbyła się na terenie gminy Chojna 332 imprezy (63%). W gminach Cedynia, Chojna, Moryń zarejestrowane są kolo, bądź też kluby.

Tabela 13 Dostęp do kultury

Jednostka terytorialna	Biblioteki				Domowy ośrodek kultury, kluby i świetlice			
	Ilość	Ogółem	Imprezy	Zespoły artystyczne	Kolo (kluby)			
	ob.	ob.	szt.	szt.	szt.			
Zachodniopomorskie	373	319	12213	744	752			
Gryfino*	8	1	142	30	10			

Banie	3	Brak danych	Brak danych	Brak danych
Cedynia	1	1	4	3
Chojna	1	1	332	26
Mieszkowice	4	1	43	8
Moryń	2	1	43	9
Widuchowa	2	Brak danych	8	1

Źródło: BDL ([www.http://stat.gov.pl/bdl](http://stat.gov.pl/bdl)), informacje pozyskane z Urzędów Gmin

(GUS nie wyodrębniła obszaru wiejskiego Gryfino, zatem dane podane w tabeli powyżej dotyczą całej gminy Gryfino – nie są one brane pod uwagę w sumie dla obszaru LGD DIROW).

Bardzo ważną rolę na obszarach wiejskich odgrywa aktywizacja osób. LGD DIROW przeprowadziło w grudniu 2014 roku inwentaryzację organizacji pozarządowych na swoim terenie. Baza adresowa organizacji liczy 271 opozycji. Ważnym aspektem prac ze społecznością lokalną jest zwiększenie działań na rzecz integracji i aktywności mieszkańców (cel szczegółowy 1.1). W ramach takich organizacji na obszarach LGD DIROW funkcjonują m. in. Kola Gospodyń Wiejskich, świetlice wiejskie, kluby sportowe.

Na terenie gmin znajdują się świetlice wiejskie, w których organizowane są np. zajęcia rozwijające zainteresowania, warsztaty, wydawnictwa kulturalne. Kwestią problematyczną jest jednakże wykorzystanie i adaptacja świetlic (cel szczegółowy 3.1). W istniejących świetlicach wiejskich brak jest odpowiedniego wyposażenia lub stan techniczny wymaga gruntownych remontów. W wielu miejscowościach brak jest miejsc spotkań i aktywności mieszkańców (cel szczegółowy 1.2 i 3.1).

Ekonomia społeczna nazywamy przedsiębiorstwa społeczne, które łączą w swojej działalności cele społeczne i ekonomiczne. Organizacja tego typu w dużym stopniu angażują się w rozwój i integrację regionu. W gminach współpracujących ze Stowarzyszeniem Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich istnieje wiele organizacji działających w sektorze ekonomii społecznej. Najlepszymi przykładami są fundacje, w tym np. Fundacja Wspierania i Rozwoju Rzemiosła oraz Małe i Średnie Przedsiębiorstwa Gospodarcze "Gryfita", Fundacja Nowa Nadzieja, Fundacja Kościół Mariacki w Chojnie, Fundacja Hospicjum Świętej Rity w Chojnie, Fundacja Dom Rodzinny w Tysogórkach dla Upośledzonych Umysłowo Sierot pod wezwaniem Dzieciątka Jezus.

Na obszarze LGD znajdują się również spółdzielnie społeczne, które są specyficzną formą przedsiębiorstwa społecznego. Tworzą ją w większości osoby zagrożone marginalizacją ze względu na bezrobocie, niepełnosprawność czy chorobę psychiczną, które mają trudności w znalezieniu pracy. Spółdzielnie społeczne można znaleźć m. in. w gminie Banie (Spółdzielnia Społeczna „RAZEM”) oraz w gminie Mieszkowice (Spółdzielnia Społeczna „Promyki”).

Infrastruktura ochrony środowiska

W gminach powiatu gryfińskiego 99% mieszkańców jest objętych siecią wodociagową. Biorąc pod uwagę obszar LGD DIROW procent mieszkańców mających dostęp do sieci wodociagowej wynosi 99,3% przy łącznej długości sieci wodociagowej 479,4 km. Brak jest natomiast dostatecznej infrastruktury służącej odprowadzaniu zanieczyszczeń. Średnia dla obszaru wynosi 50%. Najgorzej wyposażoną gminą pod względem długości sieci kanalizacyjnej jest gmina Widuchowa.

Na obszarze LGD DIROW zlokalizowanych jest 16 oczyszczalni ścieków. W miejscowościach, w których sieć kanalizacyjna nie jest dostatecznie rozwinięta nieczystości płynne odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych. W powiecie gryfińskim istnieje dwa składowiska odpadów o łącznej powierzchni 6,9 ha.

Bardzo duża ilość zanieczyszczeń pyłowych powietrza jest neutralizowana lub zatrzymywana w urządzeniach do redukcji emisji w gminach współpracujących z LGD DIROW (99%). Niestety wskaźniki dla zanieczyszczeń gazowych nie jest na tak wysokim poziomie jak w przypadku zanieczyszczeń pyłowych, jednakże w porównaniu do województwa zachodniopomorskiego obszar LGD wyróżnia się wyższym procentem zneutralizowanych zanieczyszczeń gazowych w 2013 roku o 9,8%.

PODSUMOWANIE

Obszar Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich posiada bardzo dobrze rozbudowaną sieć dróg o znaczeniu lokalnym, regionalnym, a także krajowym, jednak ich stan nie jest zadowalający. Liczba organizacji funkcjonujących na obszarze pozwala jednoznacznie stwierdzić, iż duża część mieszkańców

angażuje się w życie społeczne, jednakże stan techniki infrastruktury na terenie nie jest zadowalający. Dotacje na rzecz rozwoju infrastruktury kulturalno – społecznej (cel szczegółowy 3.2) w znacznym stopniu mogą przyczynić się do rozwiązywania problemu. Spora liczba podmiotów pozarządowych pozwala realizować każdemu z mieszkańców swoje zainteresowania, czego przykładem są m. in. Koła Gospodyń Wiejskich oraz kluby sportowe. Oferta ta jest ograniczona możliwościami finansowymi organizacji. Możliwość wzmacniania lokalnych społeczności i organizacji (cel szczegółowy 1.1). Duże znaczenie dla rozwoju regionu mają organizacje sektora ekonomii społecznej. W regionie istnieje kilka takich organizacji. Pozwalają one m. in. niwelować wykluczenie społeczne. Zaangażowanie społeczne

w gminach współpracujących z LGD DIROW pozwala ocenić potencjał społeczny pozytywnie, jednakże aplikowanie sektora NGO o środki finansowe ze źródeł zewnętrznych musi opierać się na konieczności **organizowania spotkań informacyjnych (cel szczegółowy 1.1)**.

1.5 Turystyka

Do obszarów atrakcyjnych turystycznie należą zarówno walory przyrodnicze (naturalne) jak i walory antropogeniczne. Rozwój turystyki powinien być jednym z ważniejszych punktów rozwoju społeczno-gospodarczego na obszarze funkcjonowania Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich (cel szczegółowy 2.3). Położenie tego obszaru przy dużym ośrodku miejskim, jakim jest Szczecin oraz blisko odległość od granicy pozwala wnioskować, iż przy dobrej rozbudowanej bazie noclegowej możliwy jest wzrost liczby turystów przyjeżdżających do gmin współpracujących z LGD DIROW.

Osoby lubiące aktywnie spędzać czas mogą korzystać z dużej ilości szlaków rowerowych w każdej z gmin należących do Lokalnej Grupy Działania. Na obszarze powiatu gryfińskiego istnieje kilka oznakowanych szlaków rowerowych m. in. szlak Odrzańsko-Bukowy, szlak Wętyńsko-Tywiński, szlak "Zielona Odra, szlak Leśny, szlak Stekiński. Wiele szlaków powinno jednak zostać wyznaczonych oraz powinna na nich powstać infrastruktura turystyczna (cel szczegółowy 3.1). Alternatywą dla ścieżek są szlaki turystyczne. Obszar cechuje się ciekawą zabudową i ukształtowaniem terenu oraz dużą ilością zabytków, miejsc dziedzictwa i lokalnych atrakcji (cel szczegółowy 3.2). Najdłuższym szlakiem jest mierzący 144,1 km szlak Nadodrzański. Podczas pieszej wycieczki na tym szlaku możliwe jest jednocześnie zwiedzanie ciekawych zabytków oraz pomników przyrody.

Poniżej zaprezentowane zostały najważniejsze walory przyrodnicze gminy należące do LGD w skali kraju, a także atrakcje turystyczne i zabytki.

Najważniejsze walory przyrodnicze obszaru LGD DIROW

Cedyński Park Krajobrazowy,
Rezerwat przyrody Jeziora Slegniewskie
Rezerwat przyrody Bielinek
Rezerwat przyrody Olszyna Krzymowska
Rezerwat przyrody Olszyna Źródłowska
Rezerwat przyrody Wrzosowiska Cedyńskie
Park Krajobrazowy Dolina Dolnej Odry
Droga Batowa
Krzyszów las

Szczeciński Park Krajobrazowy „Puszcza Bukowa”
Na obszarze gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia DIROW występują obszary objęte ochroną przyrody Natura 2000. Do programu Natura 2000 należy: Dolina Dolnej Odry, Dolina Odry (powiat: gorzowski, myśliborski, policki, gryfiński, Szczecin), Dzikie Las (powiat: myśliborski, pyrzycki, gryfiński) Las Baniewicki (powiat: gryfiński), Mieszkowicka Dąbrowa (powiat: gryfiński), Ostroja Cedyńska (powiat: gryfiński), Ostroja Witnicko-Dębnińska (powiat: Gorzów Wielkopolski, gorzowski, myśliborski, gryfiński), Wzgórze Krzymowskie (powiat: gryfiński), Wzgórze Moryńskie (powiat: gryfiński), Jezioro Wętyńskie (powiat: gryfiński), Ostroja Wętyńska (powiat: gryfiński), Wzgórze Bukowe (powiat: stargardzki, gryfiński, Szczecin).

Atrakcje turystyczne obszaru LGD DIROW

Jezioro Morzycko – położone jest na obszarze Cedyńskiego Parku Krajobrazowego. Swoją powierzchnią obejmuje 342,7 ha. Powierzchnia ta pozwala na rozwijanie się atrakcji wodnych. Na jeziorze Morzycko możliwe jest uprawianie żeglarstwa, kajakarstwa oraz nurkowania. Jest to również obszar licznych imprez w sezonie letnim. Jezioro Wętyńskie – położone w odległości 6 km od Gryfina. Jest to obszar szczególnie dla osób, które lubią aktywnie wypoczywać. W okresie letnim ze względu na II klasę czystości możliwa jest w nim kąpiel. Przy jeziorze znajduje się kąpielisko „Rusałka” oraz wypożyczalnia sprzętu pływackiego. Istnieje również baza noclegowa – domki campingowe, pole namiotowe.

Prom „Bez Granic” w Gozdowicach – kurs promem dotyczy trasy Gozdowice – Gústebieser Loose i trwa około 10 minut. Korzystanie z promu możliwe jest w sezonie od kwietnia do października.

„Dolina Miłości” w Zatoniu Dolnej

Muzeum Etnograficzne – muzeum jest własnością prywatną. Największą liczbę eksponatów stanowią rzeczy codziennego użytku m. in. maszyny do szycia.

Geopark „Kraina polodowcowa nad Odrą” – położony jest na terenach przygranicznych po obu stronach rzeki, powiązanych wspólnym dziedzictwem kulturowym i historią – nie tylko geologiczną. Po stronie polskiej Centrum Geoparku znajduje się w mieście Moryń w południowej części powiatu gryfińskiego, a po stronie niemieckiej w miejscowości Gross-Ziethen koło Joachimsthal. W ramach parku można zobaczyć ekspozycję poświęconą epoce lodowcowej bądź też skorzystać z atrakcji na świeżym powietrzu np. ścieżka dydaktyczna „Aleja Gwiazd Plejstocenu”, Kamienny Ogród

Kaplica Templariuszy – powstała w 1248 roku znajduje się w Rurce. Jest to jeden z najstarszych zabytków na terenie Powiatu Gryfińskiego. Świątynia zbudowana jest na planie prostokąta z ciosanych kostek granitowych. Posiada orientalne, wyższe prezbiterium. Całość nakryta jest dwuspadowym dachem.

Kościół Mariacki w Choinie – jeden z największych kościołów gotyckich w Polsce, trzynawowy, halowy. Wzniesiony w latach 1389 – 1407 z ciosów granitowych, rozbudowany w XV wieku przez Henryka Brunsberga z najwyższą w Powiecie i drugą co do wielkości w województwie zachodniopomorskim wieżą widokową.

Rejon Pamięci Narodowej – położony na obszarze Cedyńskiego Parku Krajobrazowego w trzech miejscowościach Cedyńsko-Gozdowice-Siekierki. Upamiętnia zwycięstwo wojsk polskich w bitwie pod Cedynią, wbitcie pierwszego słuza granicznego nad Odrą oraz forsowanie tej rzeki wiosną 1945 roku. Monumenty oraz tablice pamiątkowe znajdują się również w Osinowie Dolnym, Starych Tysogórkach i Czelinie. W Rejonie Pamięci Narodowej znajdują się pomniki m. in: pomnik upamiętniający saperów (Siekierki), pomnik Matki Polki (Osiny Dolne), pomnik Saperów (Gozdowice) oraz Cmentarz Żołnierzy i Armii Wojska Polskiego (Stare Tysogórk).

Nadodrzańskie muzeum – znajdują się w trzech miejscowościach w Cedyń, Starych Tysogórkach i Gozdowicach są nieodłącznie związane z Rejonem Pamięci Narodowej.

W samym centrum Cedyń znajdują się utworzone w 1966 roku Muzeum Regionalne. Można w nim obejrzeć ekspozycję związaną z problematyką bitwy pod Cedynią, a także zbiory z zakresu paleontologii, archeologii, etnografii, historii wojskowości i sztuki.

W Starych Tysogórkach działa Muzeum Pamięć i Armii Wojska Polskiego. Zgromadzone w nim przede wszystkim eksponaty związane ze szlakiem bojowym i Armii Wojska Polskiego, ale jest też ekspozycja ceramiki i broni z wykopalisk nad Solną Odrą.

Trzecią placówką muzealną jest Muzeum Wojsk Inżynierijnych i Armii Wojska Polskiego w Gozdowicach. Mieści się ono w budynku, który podczas forsowania Odry w 1945 roku był siedzibą dowództwa wojsk inżynierijnych i Armii Wojska Polskiego oraz dowódcy 6. Batalionu Pontonowo-Mostowego. Można tam obejrzeć m.in. oryginalne łodzie, amfibie i pontony służące do przeprowadzania wojsk przez Odrę w 1945 roku. Wieża widokowa – obiekt znajduje się w Cedyń, mierzy 14 metrów. Wieża jest jedną z ważniejszych atrakcji turystycznych przyciągającą licznych turystów. Widok z punktu widokowego pozwala zobaczyć w pełnej okazałości okolice tereny.

Góra Czoboro – powstała w 1972 roku w tysięczna rocznicę bitwy pod Cedynią. Monument wyobraża podnoszącego się do lotu orła. Ma 18 m wysokości i 10 m szerokości. Na wierzchołku prowadzi 230 kamiennych schodów. Na murze oporowym u podnóża góry znajduje się mozaika z wyobrażeniem bitwy.

Zabytki obszaru LGD DIROW

Na obszarze funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania DIROW znaleźć można liczne zabytki pochodzące między innymi z okresu późnoromańskiego, a także średniowieczne układy przestrzenne miast. Typowe zabudowy nadal można oglądać w południowej części gminy Moryń i w Mieszkowicach. Wśród najważniejszych zabytków znajdują

się m. in.: Baszta Prochowa z XIX wieku (Mieszkowice), Baszta Prochowa z XIV w. (Banie), XIV-wieczny Zamek Zakonu Joannitów w Swobnicy (Banie), Obwarowania miejskie, w tym: bramy, baszty, czatownie i fragmenty murów miejskich (Chojna), ratusz w Chojnie, którego budowa rozpoczęła się w końcu XIII wieku a zakończyła się w wieku XV oraz ratusz w miejscowości Cedynia wybudowany w 1840 roku. Lista zabytków całego obszaru LGD DIROW jest bardzo obszerna. Można stwierdzić, iż w niemalże każdej miejscowości należącej do gmin współpracujących z LGD DIROW znajdują się obiekty warte odwiedzenia. Zabytki znajdujące się na terenie LGD wymagają jednak licznych renowacji i odrestaurowań (cel szczegółowy 3.2).

Należą do nich między innymi: Miejskie mury obronne w Morwyniu, Mury obronne w Mieszkowicach, Baszta Prochowa w Baniach, Ratusz w Chojnie i Obwarowania miejskie w Chojnie. Na obszarze gmin współpracujących z LGD DIROW znaleźć można także zabytkową infrastrukturę sakralną. W każdej z gmin można odnaleźć zabytkowe kościoły np. Gotycka Kaplica św. Jerzego w Baniach (wzniesiona w 1417 r), Kościół pw. MB Częstochowskiej (Cedynia), Kaplicę św. Gertrudy (Chojna), Kościół pw. Przemienienia Pańskiego (Mieszkowice), Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Marwicach z przełomu XVIII/XIX wieku (Widuchowa).

PRODUKTY LOKALNE

Na obszarze Stowarzyszenia Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich istnieje kilka produktów lokalnych. Promocja dziedzictwa kulinarnego stanowi ważny aspekt dla regionu. Produkt lokalny stanowi ważny aspekt imprez organizowanych na terenie LGD (cel szczegółowy 1.2). Znane są tu wyroby z niepasteryzowanego mleka koźiego np. twarogi czy też sery podpuszczkowe (miękkie, pleśniowe i dojrzewające) – gmina Widuchowa. W regionie wytwarzany jest także napój Balabas – jest to napój ziołowy wspomagający trawienie. Miody Jانا Akacjowy Miód Cedyni – produkt regionalny w roku 2012 otrzymał pierwszą nagrodę w konkursie Nasze Kulinarne Dziedzictwo. Wśród produktów lokalnych oprócz żywności mamy do czynienia z rękodielnictwem, gdzie ważne miejsce odgrywa wyplatanie koszy wiklinowych – gmina Morwiny. Na terenie LGD DIROW nie odnotowano miejsca umożliwiającego przetwórstwo produktów. Możliwość powołania i funkcjonowania inkubatorów wzmacniających lokalną gospodarkę (cel szczegółowy 2.1) byłaby odpowiedzią na problem mieszkańców związanych z przetwarzaniem produktów, zgodnie z legislacją krajową w tym zakresie.

W gminach współpracujących z LGD DIROW istnieją różnego typu tereny zielone. Największa powierzchnia parków znajduje się w gminie Chojna. Natomiast największa powierzchnia lasów w gminie Widuchowa, Gryfino oraz Chojna. Duża powierzchnia zróżnicowanych terenów terenów zielonych umożliwia zarówno mieszkańcom, jak i turystom stwarza możliwość wypoczynku na świeżym powietrzu.

Baza noclegowa na obszarze funkcjonowania LGD DIROW na koniec 2015 roku to 15 obiektów, do których zalicza się m. in. hotele (4 obiekty), szkolne schronisko młodzieżowe (1 obiekt), ośrodki wczasowe (2 obiekty). Tak mała liczba obiektów noclegowych na obszarze LGD determinowana jest znacznie większym zapleczem pod tym względem w mieście Szczecin. Warto jednak zwiększyć liczbę miejsc noclegowych (cel szczegółowy 2.3) zarówno o niższym, jak i o podwyższonym standardzie. Władze lokalne powinny w większym stopniu angażować się w promowanie terenów atrakcyjnych dla turystów, ponieważ w ostatnich czterech latach spada stopień wykorzystania miejsc noclegowych z poziomu 32,6% w 2010 roku do 18,6% na koniec 2013 roku. Wynik ten jest obecnie dwukrotnie niższy niż w województwie zachodniopomorskim (2013 rok 44,4%).

Tabela 14 Turystyczne obiekty noclegowe

Jednostka terytorialna	Banie		Cedynia		Chojna		Gryfino		Mieszkowice		Morwiny		Widuchowa		Obszar LGD DIROW	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013
ogółem	3	2	3	3	4	4	1	0	0	0	2	2	1	1	12	15

Źródło: BDL (<http://stat.gov.pl/bdl/>), informacje pozyskane z Urzędów Gmin

Analizując liczbę turystów na obszarze LGD DIROW korzystających z noclegów najczęściej byli to turyści z Niemiec i Danii. Bardzo duża liczba turystów z Niemiec spowodowana jest niewielką odległością od granicy oraz atrakcyjnymi terenami turystycznymi dostępnymi w powiecie gryfińskim. Największy wzrost liczby turystów zza

naszej zachodniej granicy, korzystających z noclegów nastąpił w latach 2011 – 2012 i dotyczył gminy Cedynia, w której aż czterokrotnie zwiększyła się ich liczba.

Tabela 15 Zagraniczni turyści korzystający najczęściej z noclegów

Jednostka terytorialna	Dania		Niemcy											
	2010	2011	2012		2013		2010		2011		2012		2013	
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Cedynia	18	19	100	180	701	2427	1881							
Chojna	14	6	8	10	134	84	92	143						
Gryfino	20	16	32	0	66	22	58	29						
Mieszkowice	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych	34	52	43	46						
Moryń	167	52	63	71	389	360	383	349						
Widuchowa	0	0	0	0	3	10	13	5						
Obszar LGD DIROW	219	93	203	261	1246	1229	3016	2453						

Źródło: BDL (<http://stat.gov.pl/bdl/>), informacje pozyskane z Urzędów Gmin

Ważną rolę na obszarach wiejskich odgrywa gospodarka agroturystyczna (cel szczegółowy 2.1). Agroturystyka może być sposobem na poprawę sytuacji materialnej rolników. Rozpoczęcie takiej działalności nie jest łatwe, ponieważ trzeba dostosować budynki do potrzeb gości i standardów wyznaczonych przez władze. Jest to jednak głównie alternatywa dla mniejszych gospodarstw rolnych. Ten rodzaj turystyki od kilku lat zyskuje na popularności. Głównym determinantem wzrostu atrakcyjności tego typu obiektów jest interesujące położenie w okolicach jezior.

Wskaźnik Schneidera, inaczej nazywany wskaźnikiem intensywności ruchu turystycznego wyraża liczbę turystów korzystających z noclegów przypadających na 1 000 mieszkańców. Analizując wskaźnik intensywności ruchu turystycznego, należy stwierdzić, iż na tysiąc mieszkańców województwa zachodniopomorskiego w 2013 roku przypadało 292 turystów korzystających z noclegów. Najwięcej takich turystów w odniesieniu do liczby mieszkańców analizowanych jednostek terytorialnych było w: Cedyni – 537 oraz w gminie Morwiny – 110. W pozostałych jednostkach liczba turystów korzystających z noclegów przypadająca na 1000 mieszkańców była znacznie mniejsza od średniej dla całego obszaru LGD DIROW.

Tabela 16 Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego - Schneidera

Jednostka terytorialna	2010		2011		2012		2013	
	2010	2011	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Zachodniopomorskie	219	233	269	292	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych
Banie	176	188	625	537	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych
Cedynia	15	11	13	16	105	110	1	1
Chojna	14	8	11	3	2	1	151	133
Gryfino	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych
Mieszkowice	129	94	105	110	2	1	133	133
Morwiny	1	2	61	133	151	133	133	133
Widuchowa	67	61	151	133	133	133	133	133
Obszar LGD DIROW	67	61	151	133	133	133	133	133

Źródło: BDL (<http://stat.gov.pl/bdl/>)

Podsumowując, na obszarze gmin współpracujących z Stowarzyszeniem DIROW istnieje znaczny potencjał turystyczny, jednakże w stosunku do bezpośredniej konkurencji gmin położonych nad morzem, pozycja obszaru LGD DIROW nie jest korzystna. Ważne jest, aby zarówno władze samorządowe, jak i sami przedsiębiorcy funkcjonujący w branży turystycznej promowali kluczowe dla rozwoju turystyki obszary w tym walory przyrodnicze oraz atrakcje turystyczne (cel szczegółowy 1.2). Poszerzanie bazy noclegowej, a także bazy gastronomicznej również pozwoli przyciągnąć nowych turystów (cel szczegółowy 2.3).

Rozwój agroturystyki powinien być drugim filarem rozwoju turystyki na terenie Stowarzyszenia DIROW. Obszary wiejskie, jakimi charakteryzują się gminy należące do Stowarzyszenia są idealnym miejscem do rozwoju tego typu turystyki. Unikalne walory przyrodnicze oraz krajobrazowe, a także zaplecze infrastrukturalne pozwala określić badany obszar jako obszar o dużym potencjale rozwoju agroturystyki. Bardzo ważnym elementem rozwoju agroturystyki jest równoczesny wzrost usług towarzyszących. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć usługi: transportowe, czy też przewodników turystycznych. Ważne jest, aby zaproponować gościom niecodzienną rozrywkę, której nie mogą uzyskać w dużych ośrodkach turystycznych, taką jak np.: nauka rzemiosła ludowego czy kontakt ze zwierzętami gospodarczymi.

Badane tereny cechują się **bardzo dużym potencjałem dla rozwoju aktywnej turystyki (cel szczegółowy 2.3)**. Zarówno piesze, jak i rowerowe szlaki umożliwiają spędzanie czasu z rodziną i przyjaciółmi. Jeziora Wętyńskie oraz Morzycko oferują bogatą propozycję sportów wodnych: żeglarski, kajakarstwo, rowery wodne. To właśnie w tej sferze turystyki powinien rozwijać się obszar LGD DIROW. Obecna infrastruktura winna być fundamentem do zwiększania się atrakcyjności turystycznej tego obszaru.

Spójność obszaru LGD DIROW

Obszar Lokalnej Grupy Działania Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich tworzy siedem gmin wywodzących się z powiatu gryfińskiego. Gminy te są ze sobą spójne terytorialnie. Gminy obszaru LGD DIROW leżą na kontynentalnym Szlaku Odrzańskim oraz położone są w pasie Rzeki Odry. Cały obszar LGD jest spójny terytorialnie pod względem geograficznym, z uwagi na fakt, że gminy wchodzące w skład LGD sąsiadują ze sobą i położone są w jednym historycznie ukształtowanym obszarze (położenie w granicach administracyjnych jednego powiatu), a ich rozwój społeczny i gospodarczy zawiera elementy wspólne. Na całym obszarze znajdują się atrakcyjne zabytki sakralne, obiekty dziedzictwa kulturowego i historycznego.

Opisywany obszar charakteryzuje się wspólnymi specyficznymi uwarunkowaniami, do których można zaliczyć: wyjątkowe walory przyrodnicze, krajobrazowe, turystyczne i historyczne oraz duże zaangażowanie ludności obszaru w życie społeczne.

Wspólna tożsamość

Obszar LGD jest interesującym miejscem ze względu na historię i szczególne dziedzictwo kultury duchowej. Prowadzone na tym obszarze po 1945 roku osadnictwo zetknęło ze sobą ludzi o odmiennych tradycjach, kulturze pracy, mentalności czy folklorze. Na całym Pomorzu Zachodnim, celowo rozpraszano osadników wywodzących się z tych samych wsi, czy nawet powiatów. Główna idea dążyła do tworzenia społeczeństwa nowego typu, silnie przywiązanego do ustroju socjalistycznego. Ta swolista sytuacja społeczno-kulturowa, ku zaskoczeniu ówczesnych władz, wywołała jednak zupełnie inne efekty. Zamiast izolacji jednostek i rodzin, wywołany został proces zmiany kulturowej, polegającej na integrowaniu różnych elementów regionalnych w otwarty i włączający się system kulturowy. Otwartość na wymianę wartości kulturowych jest więc w tym regionie chyba najbardziej wyrazistą cechą kulturową. Wzory takiego integrowania różnych elementów powinny być rozpowszechniane w ramach procesu rozwoju obszarów wiejskich, jako przykład tworzenia kapitału społecznego i kulturowego lokalnych społeczności. Mieszkańcy obszaru LGD chcą uczestniczyć w procesach tworzenia swojej tożsamości terytorialnej, i kulturowej. Wskutek ich współpracy powstała m.in. wspólna Lokalna Strategia Rozwoju.

Wspólne tradycje

Zróżnicowane pochodzenie mieszkańców doprowadziło do powstania na obszarze LSR nowych tradycji. Dziś ważne funkcje w tym zakresie pełnią gminne ośrodki kultury, biblioteki, świetlice wiejskie oraz szkoły, mające w swojej ofercie różne formy aktywizacji kulturalnej i społecznej mieszkańców. Rozwijany jest wolontariat i współpraca z organizacjami pozarządowymi. Mieszkańcy sami wykonują działania na rzecz powrotu do korzeni i „odkopywania” kulturalnej i tradycyjnej przeszłości. Najlepszym przykładem tworzenia tradycji jest szereg wydarzeń kulturalnych przyciągających uczestników z całego obszaru działania LGD (związanych z historią, tańcem, muzyką, przyrodą).

Wspólne potrzeby

Wspólne potrzeby wynikają zazwyczaj z wspólnych problemów, a te na całym obszarze LSR są bardzo podobne. Głównie są to problemy społeczne takie jak: występowanie na obszarze LSR środowisk o wysokim stopniu bezrobocia, ubóstwo, brak wizji zmiany. Wspólną potrzebą jest na pewno konieczność współpracy w zakresie przedsiębiorczości i wykreowania marki obszaru, jak również mocny rozwój i wykorzystanie potencjału turystycznego i przyrodniczego tego terenu.

Zasoby lokalne

Do wspólnych zasobów lokalnych na pewno można zaliczyć warunki przyrodnicze obszaru LSR (woda, tereny leśne), możliwości aktywnego wypoczynku, liczne ślady historyczne dziedzictwa kulturowego, tereny rekreacyjne i łowieckie, potencjał szlaków, ścieżek pieszych i rowerowych.

Rozdział 4 Analiza SWOT

Analiza SWOT dla obszaru DIROW została przeprowadzona podczas spotkania z przedstawicielami gmin wchodzących w skład Grupy Działania a następnie uzupełniona i zweryfikowana poprzez prowadzone na terenie DIROW konsultacji społecznych w postaci bezpośrednich spotkań ze społecznościami lokalnymi. Uczestnikami tych spotkań byli przedstawiciele wszystkich sektorów tj. administracji, biznesu, organizacji pozarządowych aby w jak najlepszym stopniu diagnoza oraz analiza odpowiadała potrzebom lokalnym, a tworzone na jej podstawie wnioski i cele były adekwatne do oczekiwań i możliwości rozwoju całego obszaru. Analiza obszaru została oparta na opiniach i wiedzy uczestników konsultacji, podczas których opracowane zostały czynniki poszczególnych stron analizy. Dla celów analizy przyjęto ocenę trzech obszarów problemowych dotyczących funkcjonowania obszaru tj.

- obszar społeczno- kulturalny (obejmujący m.in. elementy społeczeństwa obywatelskiego, funkcjonowania społeczności lokalnych, funkcjonowania obszaru kultury, działalności społecznej),
- obszar gospodarczy (obejmujący m.in. przedsiębiorczość, otoczenie biznesu, funkcjonowanie biznesu),
- obszar infrastrukturalny (obejmujący m.in. infrastrukturę mieszkalną, komunalną, społeczną, socjalną, elementy małej infrastruktury).

Wszystkie wskazane przez uczestników czynniki poszczególnych obszarów i stron analizy tj. mocne strony (S), słabe strony (W), szanse (O) i zagrożenia (T) zostały ocenione względem wagi wpływu na poszczególne strony a następnie względem siebie w analizie SWOT/TOWS. Przyjęcie wag i określenie czynników oddziaływania, wpływu i współzależności między sobą pozwoliło na określenie strategii dla obszaru DIROW.

Tabela 17 Mocne i słabe strony obszaru LGD DIROW w poszczególnych obszarach analizy

MOCNE STRONY (S) OBSZARU LGD DIROW	SŁABE STRONY (W) OBSZARU LGD DIROW
dogodne położenie (bliskość granicy) do współpracy międzynarodowej	niski poziom oferty kulturalnej dla mieszkańców
funkcjonowanie opieki społecznej	niski poziom realizacji dotyczących prowadzenia i wzmocnienia ekonomii społecznej
spora ilość funkcjonujących organizacji pozarządowych na terenie	zróżnicowanie społeczne, w tym zagadnienia tolerancji i rozwarstwienia
prowadzenie imprez, spotkań wzmocniających społeczność lokalne	niewyspecjalizowana kadra prowadząca działania lokalne, w tym dla świetlic wiejskich
dogodna ilość wydarzeń kulturalnych i miejsc wydarzeń kulturalnych	brak lokalnych liderów
funkcjonowanie dużej ilości świetlic wiejskich	brak współpracy organizacji pozarządowych z regionu
wsparcie małego lokalnego biznesu w działaniach społecznych	odpływ i mała liczba osób młodych na terenach lokalnych
silne poczucie tożsamości lokalnej, integracji społeczności i chęci do współpracy na jej rzecz	brak informacji i wsparcia dot. możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
sprzyjająca przestrzeń publiczną/ krajobrazowa do wykorzystania na rzecz integracji i aktywności	organizacja wydarzeń nie obejmujących promocji miejscowości
bogata przeszłość historyczna regionu	brak działań integracyjnych ze strony społeczności lokalnej
atrakcyjne położenie i tereny turystyczno- widokowe jako miejsca dla rozwoju inicjatyw	niski poziom i ilość działań skierowanych do młodych osób
	starzejąca się społeczność lokalna
	brak działań edukacyjnych z zakresu tradycji lokalnych, dziedzictwa

niska ilość ofert turystycznych dla mieszkańców i turystów	
brak funkcjonowania inkubatora dla organizacji pozarządowych i animacji lokalnych	
obszar gospodarczy	
bliskość i dostępność Odrzy oraz funkcjonowanie obszaru przygranicznego	braki w infrastrukturze turystycznej nie pozwalające na rozwój turystyki
funkcjonowanie małych gospodarstw rolnych (w tym oferty turystyczne, regionalne produkty)	brak rynków zbytu dla produktów lokalnych i regionalnych
atrakcyjne tereny dla rozwoju przedsiębiorstw i dogodny dojazd	zły stan dróg i infrastruktury drogowej, niepozwalający na rozwój inicjatyw gospodarczych
bliskość do dużych ośrodków gospodarczych - Berlina i Szczecina	niewydolność małych gospodarstw rolnych w zakresie wykorzystania swojego potencjału
wpływy finansowe związane z turystyką (atrakcyjny teren turystyczny i zakupowy)	sezonowość branży gospodarczych inicjatyw gospodarczych na terenie
duża ilość miejsc pracy w usługach (sklepy, małe przedsiębiorstwa)	brak infrastruktury opieki nad dziećmi (w tym żłobki, kluby malucha) umożliwiającej działalność zarobkową opiekunów
dobrze rozwinięte małe usługi (sklepy, małe przedsiębiorstwa)	brak dogodnej i rozwiniętej komunikacji zbiorowej pozwalającej na mobilność
dogodna baza hotelowa (nowoczesna i tania)	brak wyodrębnionych lokalnych stref przemysłowych
cenione i nagradzane produkty lokalne	brak kapitału inwestycyjnego, większych przedsiębiorców
funkcjonowanie małych gospodarstw agroturystycznych	brak lokalnych sklepów na terenach wiejskich
brak miejsc pracy i zakładów pracy	
niski poziom usług specjalistycznych oraz brak kształcenia zawodowego	
obszar infrastruktury	
silnie rozwinięty obszar kultury i otoczenia kultury (baza do organizacji wydarzeń)	niewystarczające finansowanie rozwoju infrastruktury, w tym turystycznej
duża ilość parków i szlaków turystycznych (miejsc wypoczynkowych)	brak inwestycji na terenie
duża ilość świetlic wiejskich	brak funkcjonującego planu rozwoju w zakresie obszaru
mocna gospodarka wodno-ściekowa (wzrost infrastruktury)	funkcjonowaniu infrastruktury społecznej, w tym świetlic, nie na całym obszarze regionu
ciekawa zabudowa i ukształtowanie terenu	niski poziom inwestycji w budownictwo lokalne i mieszkaniowe
dogodne położenie geograficzne oraz turystyczno-krajoobrazowe	niski poziom funkcjonowania gospodarki wodno-ściekowej (braki w infrastrukturze)
duża ilość zabytków, miejsc dziedzictwa, lokalnych atrakcji	braki w funkcjonowaniu komunikacji zbiorowej
bliskość drogi krajowej, autostrady	niewyremontowane miejsca spotkań mieszkańców, jak świetlice, boiska (lub ich brak)
wytyczone szlaki rowerowe	brak ścieżek rowerowych
korzystne połączenie drogowe miejscowości obszaru	braki w podstawowej małej infrastrukturze jak oświetlenie, miejsca odpoczynku, kosze
slabo rozwinięta infrastruktura turystyczna i braki w oznakowaniu ścieżek, tras, szlaków krajoobrazowo-turystycznych	

Źródło: opracowanie własne

Tabela 18 Szanse i zagrożenia obszaru LGD DIROW w poszczególnych obszarach analizy

SZANSE (O) OBSZARU LGD DIROW	ZAGROŻENIA (T) OBSZARU LGD DIROW
obszar społeczno-kulturalny	obszar społeczno-kulturalny
możliwość wzmacniania lokalnych społeczności i organizacji pozarządowych	zmniejszanie środków finansowych na działalność kulturalną
wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i historii regionu dla celów edukacyjnych	zmniejszanie środków finansowych na działalność społeczną i lokalną
możliwość pozyskiwania dofinansowania ze źródeł unijnych	zamykanie i ograniczanie miejsc spotkań dla mieszkańców, w tym świetlic wiejskich
możliwość realizacji działań związanych z działalnością międzynarodową	zmniejszenie chęci i samoorganizacji społeczności lokalnych do działania
wykorzystanie wiedzy i doświadczenia ludzi w zakresie zwiększania aktywności lokalnej	brak infrastruktury rodzinnej pozwalającej na podjęcie pracy/ działań
zwiększenie działań na rzecz integracji i aktywności mieszkańców	odpływ osób młodych i brak oferty kształcenia zawodowego
utworzenie nowych miejsc spotkań i aktywności dla mieszkańców	konkurencja i rywalizacja między podmiotami społecznymi oraz lokalnymi liderami
włączanie młodzieży w działania na rzecz społeczności lokalnych	nieprowadzenie działań dotyczących zwiększania świadomości ekologicznej
wzrost ilości turystów oraz wydarzeń do nich kierowanych	postępujące niekorzystne zmiany demograficzne na terenie lokalnym i po stronie niemieckiej
możliwość wytyczenia nowych miejsc, szlaków krajoobrazowo-turystycznych	postrzeganie regionu jako mało atrakcyjnego wśród młodych osób
promocja dziedzictwa kulinarnego	
edukacja liderów aktywności społeczności lokalnych	
obszar gospodarczy	
środki finansowe UE dot. wspierania przedsiębiorczości, w tym małe granty na rozwój działalności	odpływ kapitału finansowego wzmacniającego lokalną gospodarkę
możliwość powołania i funkcjonowania inkubatorów przedsiębiorczości wzmacniających lokalną gospodarkę	odpływ mieszkańców z terenu obszaru, w tym szczególnie osób młodych
prowadzenie działań wzmacniających kompetencje prowadzących działalność gospodarczą (w tym m.in. szkolenia, warsztaty, know-how)	odpływ lokalnych przedsiębiorstw za granicę
możliwość utworzenia infrastruktury opiekuńczej dla dzieci, umożliwiającej podjęcie działań zarobkowych przez opiekunów (w tym w świetlicach wiejskich)	zmniejszanie funkcjonowania lokalnych gospodarstw rodzinnych oraz lokalnych produktów
wspierania i inicjowanie działań dot. tworzenia zawodowych klas profilowanych w kształceniu ponadgimnazjalnym	postępujący brak lub słaby poziom funkcjonowania infrastruktury edukacyjnej, w tym zawodowej
wspólny region EWT i wspieranie współpracy polsko-niemieckiej, w tym rozwój współpracy gospodarczej	skomplikowane procedury wnioskowania o refundowane środki finansowe (w tym w ramach aplikacji dot. funduszy UE)
możliwość utworzenia wspólnej marki dla obszaru/regionu dot. działań przedsiębiorczych	niskie wykorzystanie środków finansowych UE
zwiększanie "patriotyzmu lokalnego" w zakresie wspierania lokalnego biznesu	nierrealny plan wspierania przedsiębiorczości i gospodarki lokalnej

możliwość utworzenia lokalnego klastra przedsiębiorczości	niewtórzenie otoczenia wspierania przedsiębiorczości i biznesu (w tym klastra)
tworzenie miejsc pracy poprzez budowę, rozbudowę i adaptację świetlic, małej infrastruktury dla społeczności (obsługa, animacja)	upadek przedsiębiorstw po zakończonych okresie finansowania ze środków UE
tworzenie "zielonych" miejsc pracy	brak wspierania osób powracających lub wchodzących na rynek pracy
rozwój usług na terenie regionu, w tym szczególnie usług turystycznych	postępujące zadłużenia gmin obszaru nie pozwalające na rozwój
rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej przy jednoczesnej intensyfikacji wydarzeń i imprez	postępujące utrudnienia związane z funkcjonowaniem obszaru Natura2000
zwiększenie atrakcyjności terenów turystycznych, krajoobrazowych	
Obszar infrastruktury	
dotacje na remonty budynków (zabudowa regionalna)	brak kapitału na realizację inwestycji
fundusz UE na rozwój infrastruktury kulturalno-społecznej	konieczność zabezpieczenia środków finansowych na realizację inwestycji (refinansowanie)
współpraca międzysektorowa i nawiązywanie partnerstw	skierowanie pomocy finansowej na najbardziej potrzebujące regiony
ustawa o OZE i środki UE na rozwijanie infrastruktury OZE	ograniczenie rozwoju regionów bogatszych
wykorzystanie i adaptacja świetlic, cennych zabytków	braki w finansowaniu i oszczędzanie na rozwój infrastruktury
budowa małej infrastruktury na terenach przyrodniczo-krajoobrazowych	wycofanie środków finansowych na rozwój lokalnej infrastruktury społecznej (np. świetlice, boiska)
połączenie infrastruktury (drogowej, rowerowej, turystycznej) na terenie regionu i z terenami niemieckimi	rekultywacja wysypisk dla dużych ośrodków miejskich
wytyczenie nowych szlaków, ścieżek, miejsc małej turystyki	brak dostępu i rozwoju ekologicznych źródeł energii
budowa i modernizacja dróg, infrastruktury	nieprzemyślane remonty i adaptacje budynków zabytkowych
	brak środków finansowych na odnowę budynków tradycyjnych
	brak planów, remontów i poprawy modernizacyjnej lokalnej infrastruktury

Źródło: opracowanie własne

Wnioski z przeprowadzonej analizy SWOT dla obszaru LGD DIROW

Przedstawiona analiza dla obszaru DIROW wskazuje, że obszar ten jest bardzo rozmaity. Posiada dużą ilość czynników społecznych, kulturalnych oraz jest zasobny w elementy krajoobrazowo-turystyczne, historyczne i dziedzictwa lokalnego, gospodarce i infrastrukturalne, pokazujące jego różnorodność oraz potencjał, który może być wykorzystywany w rozbudowie i wzmacnianiu jego potencjału. Obszar DIROW posiada wiele czynników, które odpowiednio spożytkowane przyniosą korzyści dla samego obszaru oraz jego mieszkańców. W obszarze społeczno-kulturalnym szczególną uwagę należy skierować na zdolność w zakresie prowadzonych imprez i wydarzeń skupiających społeczność lokalną, budujących silne poczucie tożsamości lokalnej, integrujące i animujące społeczność przez co wzmacniana jest chęć mieszkańców do współpracy i działania na rzecz swojego najbliższego otoczenia. Dlatego też, podejmując działania w tym obszarze należy oprócz swoje działania na edukacji liderów lokalnych, którzy przyczyniają się do wzmocnienia lokalnych społeczności i funkcjonowania III sektora oraz na intensyfikacji działań na rzecz integracji i aktywności mieszkańców, szczególnie jeśli chodzi o osoby młode. Obszar gospodarczy, natomiast, pokazuje, że jedną z ważniejszych stron funkcjonowania DIROW jest działanie małych gospodarstw rolnych, które kierują do odbiorcy zewnętrzny swoje własne oferty turystyczne i produkty

regionalne oraz które wzmacniane są przez dobrze rozwinięte małe lokalne usługi. W tym zakresie powinno wzmacniać się rozwój usług turystycznych, będących podstawową szansą do wykorzystania w rozwoju obszaru oraz tworzyć nowe miejsca pracy przez wykorzystanie infrastruktury służącej spotkaniom społeczności lokalnej (tworzenie miejsc pracy związanych z obsługą i animacją społeczności i turystów; w tym „zielone” miejsca pracy). Obszar infrastrukturalny pokazuje, dodatkowo, że ilość parków i szlaków turystycznych, miejsc wypoczynkowych, zabytków historycznych, miejsc dziedzictwa lokalnych atrakcji powinna być wspierana poprzez ich szersze wykorzystanie i promocję. W oparciu o rozbudowę małej infrastruktury na atrakcyjnych terenach przyrodniczo-krajoobrazowych, adaptację oraz wykorzystanie cennych miejsc zabytkowych obszar zyska na znaczeniu.

Podsumowując, obszar DIROW cechuje silny czynnik ludzki i jego potencjał do wykorzystania na rzecz rozwoju. Nie bez znaczenia jest również obszar na którym znajduje się LGD DIROW w kontekście walorów turystycznych, krajoobrazowych, przyrodniczych czy jego położenie. W bliskości z terenami niemieckimi odpowiednie skierowanie działań pozwoli na niwelowanie słabych stron i zagrożeń, które zostały zdefiniowane przez uczestników spotkań lokalnych. Należą do nich odpowiednio, w obszarze społeczno-kulturalnym – niski poziom i ilość działań kierowanych do osób młodych przyczyniający się do dezorganizacji społeczności lokalnej i tym samym utrwalaniu świadomości o niskiej jakości regionu wśród osób młodych; w obszarze gospodarczym – sezonowość podejmowanych inicjatyw, które nie pozwalają na zacieśnienie współpracy lokalnych przedsiębiorców; w obszarze infrastruktury – braki w funkcjonowaniu komunikacji zbiorowej niepozwalające na swobodne przemieszczanie się na terenie obszaru, miejsc spotkań dla społeczności lokalnej czy elementów wzmacniających walory turystyczno-rekreacyjne.

Wszystkie czynniki analizy pokazują kondycję obszaru DIROW oraz potencjalne możliwości i zagrożenia w rozwoju obszaru w nowej perspektywie czasowej. O ile określone mocne i słabe strony są elementami wytworzonymi na bazie przekonania i doświadczeń tak szanse i zagrożenia zawsze pozostają w sferze niepewności, biorąc pod uwagę ich zewnętrzny i niezależny charakter. Jednak, niezwykle ważne dla każdego procesu rozwoju jest znanie i wskazywanie wszystkich stron analizy (jak i czynników wpływających na działania LGD DIROW w czasie tj. otoczenie społeczne, polityczne, prawne, ekonomiczne, technologiczne), co przygotowuje na określenie kierunków rozwoju wglądem posiadanych zasobów i występujących zależności. Dlatego też, w oparciu o analizę poszczególnych sfer życia DIROW, można przyjąć kierunek strategii agresywnej jako dominujący i konieczny do wykorzystania w nowej perspektywie rozwoju. W schemacie i strategii MAXI-MAXI na pierwszy plan wysuną się tym samym stany, które należy wykorzystać i które będą wzmacniane mocnymi stronami obszaru DIROW. Dzięki temu, ograniczony zostanie wpływ słabych stron i zagrożeń. Przyjęcie podejścia MAXI-MAXI będzie stanowiło najlepsze rozwiązanie dla realizacji założonej misji i wizji rozwoju oraz jej celów kierunkowych.

Rozdział 5 Cele i wskaźniki

Cele rozwoju obszaru LGD DIROW w nowej perspektywie czasowej

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania DIROW, swoje kierunki działania opiera zarówno na doświadczeniu jak i możliwym do wykorzystania potencjale, który posiada. Określony cel strategiczny oraz cele kierunkowe tj. cele ogólne i szczegółowe, których realizacja przewidziana jest na lata 2015 – 2020, mają zostać strategicznie osiągnięte do 2025 roku.

Przedstawione w strategii rozwoju cele są silnie związane z funkcjonowaniem organizacji LGD DIROW, terenem na którym działa, zasobami którymi dysponuje oraz misją, którą się kieruje w codziennej działalności. Formułowanie misji stowarzyszenia LGD DIROW zostało przeprowadzone podczas opracowywania lokalnej strategii rozwoju na lata 2009-2015 i w wyniku analizy przyjęto następującą misję organizacji:

„DIROW jako region wykorzystujący inicjatywę społecznych oraz walorów przyrodniczo-historycznych w celu wzrostu atrakcyjności turystycznej obszaru, intensyfikacji rozwoju gospodarczego oraz podniesienia poziomu życia społeczności lokalnej”

Formułowane w nowej perspektywie czasowej cele i działania, są więc spójne z określona misją organizacji i kierunkami jej rozwoju oraz wpływu na środowisko lokalne i oddziaływania na poszczególne elementy sektorowe w celu budowania między nimi synergii i partnerstwa.

[Signature]

Wskazany cel strategiczny Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich tj. **zintegrowane budowanie atrakcyjności obszaru DIOW w oparciu o potencjał społeczny, gospodarczy i infrastrukturalny** zostanie osiągnięty poprzez realizację trzech celów ogólnych, które wzmacniają ten kierunek działania, tj:

Cel operacyjny 1 – rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej – zostanie osiągnięty poprzez wykorzystanie potencjału mieszkańców w zakresie aktywizacji, animacji i integracji lokalnej na terenie obszaru jak również poprzez zwiększanie działań na ich rzecz, co będzie prowadzić do ich wzmacniania i silnego przywiązania; **źródłem finansowania będzie PROW 2014-2020**

Cel operacyjny 2 – rozwój gospodarczy obszaru LSR – będzie realizowany w oparciu o inicjatywy i działania edukacyjne, promocję działań i postaw przedsiębiorczych, dzięki którym nastąpi wzrost konkurencyjności silnej lokalnej gospodarki w oparciu o już funkcjonujące i nowe podmioty usług; **źródłem finansowania będzie PROW 2014-2020**

Cel operacyjny 3 – rozwój infrastruktury na rzecz potencjału przyrodniczo-historycznego – zostanie zrealizowany dzięki wskazaniu możliwości obszaru, który odpowiednio wykorzystuje swoje lokalne walory turystyczne, krajoznawcze, przyrodnicze i historyczne, kulturowe. **źródłem finansowania będzie PROW 2014-2020**

Cele szczegółowe LSR na lata 2015 – 2020

W ramach realizacji lokalnej strategii rozwoju na lata 2015 – 2020 i realizacji celów ogólnych przyjęto do realizacji 8 celów szczegółowych, przyczyniających się do osiągnięcia strategicznego założenia w nowej perspektywie czasowej.

Cele szczegółowe dla celu operacyjnego 1 tj. rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej, obejmują:

- 1.1. **wspieranie i zwiększanie inicjatyw na rzecz rozwoju integracji społecznej mieszkańców, w tym edukacja na rzecz silnego III sektora** – cel ten będzie realizowany poprzez kreowanie przestrzeni dla rozwoju integracji mieszkańców, organizację wydarzeń, spotkań, imprez przyczyniających się do zwiększania współpracy na rzecz społeczności lokalnej, stwarzanie okazji do rozwoju menedżerskiego i infrastrukturalnego organizacji pozarządowych i inicjatyw społecznych – w tym inicjatyw edukacyjnych, poradnictwa i doradztwa, finansowanie przedsięwzięć i wyposażenia; 1.2. **promowanie obszaru objętego LSR** – cel będzie osiągnięty przez działania, których celem jest budowanie poczucia przynależności do najbliższego otoczenia, wspierające uzyskiwanie pozytywnych wzorców i cech dot. funkcjonowania w życiu społecznym, inicjatywy na rzecz promowania obszaru.

Cele szczegółowe dla celu operacyjnego 2 tj. rozwój gospodarczy dla obszaru LSR, obejmują:

- 2.1. **tworzenie przestrzeni do edukacji i wymiany doświadczeń, wiedzy i promocji w zakresie rozwoju gospodarczego** – cel zostanie osiągnięty poprzez organizację przestrzeni do zintensyfikowania działań lokalnych przedsiębiorców i na ich rzecz, szkoleń rozwojowych i wzmacniających, wzajemnej współpracy; 2.2. **tworzenie i rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzmacnianie lokalnego biznesu** – cel zostanie zrealizowany poprzez wzrost kwalifikacji i wiedzy lokalnych przedsiębiorców jak i rozwój działalności gospodarczej w kluczowych dla obszaru dziedzinach, w tym wspieranie finansowe i sprzętowe, rozwój i tworzenie miejsc pracy oraz 2 projekty współpracy: projekt międzynarodowy z LAG Uckermark e.V. oraz projekt międzyregionalny z LGD „Śląskiem granitu”

2.3. **rozwoj turystyki** – o... dzie realizowany poprzez wspieranie inicjatyw na rzecz budowy, rozbudowy i adaptacji bazy noclegowej, gastronomicznej, sportowo-rekreacyjnej, wypoczynkowej i agroturystycznej służącej rozwojowi gospodarcemu, tworzenie sieci współpracy w zakresie usług. Cele szczegółowe dla celu ogólnego 3 tj. rozwój infrastruktury na rzecz potencjału przyrodniczo-historycznego, obejmują:

- 3.1. **przyjazne otoczenie przyrodniczo-turystyczne i infrastruktura turystyczna** – cel zostanie zrealizowany poprzez budowę nowych, rozbudowę i adaptację już istniejących miejsc o dużym potencjale przyrodniczo-turystycznym i podniesienie jakości tego potencjału; 3.2. **renowacja i zachowanie lokalnego dziedzictwa i tradycji** – cel będzie osiągnięty poprzez rewitalizację infrastruktury o szczególnym znaczeniu dla obszaru; 3.3. **dogodne połączenie obiektów użyteczności publicznej** – cel będzie realizowany w oparciu o inicjatywy i działania zmierzające do budowy, rozbudowy i adaptacji infrastruktury transportowej, dróg, zwiększające wzrost znaczenia użyteczności obszaru.

Spójność analizy SWOT i diagnozy z celami lokalnej strategii działania

Wszystkie przedstawione cele operacyjne i szczegółowe zaplanowane do realizacji w nowej perspektywie czasowej, mają swoje odzwierciedlenie i uzasadnienie w przeprowadzonej analizie SWOT obszaru, która obejmuje nie tylko czynniki społeczne, gospodarcze i infrastrukturalne ale również elementy położenia geograficznego, uwarunkowań historycznych i przyrodniczych, potencjału turystycznego i krajoznawczego, funkcjonowania gospodarki i otoczenia biznesu, spójności działań lokalnych z inicjatywami społecznymi czy też walorów lokalnych w zakresie produktów i dziedzictwa. Cele są ściśle ze sobą powiązane, wynikają z przeprowadzonych spotkań i konsultacji lokalnych zapewniając tym samym ich spójność ze specyfiką obszaru DIOW, a ich osiągnięcie jest zależne od wzajemnego przenikania się, uzupełniania i oddziaływania na siebie. Prezentowane cele są zgodne z obszarami tematycznymi i wskaźnikami dla Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, z którego w całości będzie finansowana LSR.

Uzasadnienie celów szczegółowych względem przeprowadzonej diagnozy i analizy oraz przyjętej strategii działania w schemacie MAXI- MAXI (wykorzystanie silnych stron i szans) przedstawia się następująco:

Cel ogólny 1 – rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej

1.1. wspieranie i zwiększanie inicjatyw na rzecz rozwoju integracji społecznej mieszkańców, w tym edukacja na rzecz silnego III sektora		Osiągnięcie do 2020 roku
MOCNE STRONY		
1. prowadzenie imprez, spotkań wzmacniających społeczności lokalne	1.4	1.4
2. silne poczucie tożsamości lokalnej, integracji społeczności i chęci współpracy na jej rzecz	1.4	1.4
3. spora ilość funkcjonujących organizacji pozarządowych na terenie	1.4	1.4
SZANSE		
1. możliwość wzmacniania lokalnych społeczności i organizacji pozarządowych	1.4	1.4
2. zwiększanie działań na rzecz integracji i aktywności mieszkańców	1.4	1.4
3. włączanie młodzieży w działania na rzecz społeczności lokalnych	1.4	1.4
4. możliwość wzmacniania lokalnych społeczności i organizacji pozarządowych	1.4	1.4
5. możliwość pozyskiwania dofinansowania ze źródeł unijnych	1.4	1.4
1.2. promowanie obszaru objętego LSR		
MOCNE STRONY		
1. dogodne położenie/ bliskość granicy/ do działań międzynarodowych	1.4	1.4
2. funkcjonowanie świetlic wiejskich	1.4	1.4
3. silne poczucie tożsamości lokalnej, integracji społeczności i chęci współpracy na jej rzecz	1.6	1.6
4. bogata przeszłość historyczna regionu	1.6	1.6
SZANSE		
1. wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i historii regionu dla celów edukacyjnych	1.5	1.5
2. promocja dziedzictwa kulinarnego	1.3	1.3
3. utworzenie nowych miejsc spotkań i aktywności dla mieszkańców	1.4	1.4
4. możliwość realizacji działań związanych z działalnością międzynarodową	1.3	1.3

Cel ogólny 2 – rozwój gospodarczy obszaru LSR

2.1. Tworzenie przestrzeni do edukacji i wymiany doświadczeń, wiedzy i promocji w zakresie rozwoju gospodarczego	Odniesienie do diagnozy
MOCNE STRONY	
1. bliskość do dużych ośrodków gospodarczych - Berlina i Szczecina	1.4
2. funkcjonowanie małych gospodarstw rolnych (w tym oferty turystyczne, regionalne produkty)	1.5
3. funkcjonowanie małych gospodarstw agroturystycznych	1.5
SZANSE	
1. możliwość powołania i funkcjonowania inkubatorów przetwórstwa wzmocniających lokalną gospodarkę	1.5
2. możliwość utworzenia lokalnego klastra przedsiębiorczości	1.2
2.2. Wzrost i rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzmocnienie lokalnego biznesu	
MOCNE STRONY	
1. duża ilość miejsc pracy w usługach (sklepy, małe przedsiębiorstwa)	1.3
2. atrakcyjne tereny dla rozwoju przedsiębiorstw i dogodny dojazd	1.4, 1.5
SZANSE	
1. środki finansowe UE dot. wspierania przedsiębiorczości, w tym małe granty	1.2
2. prowadzenie działań wzmocniających kompetencje prowadzących działalność gospodarczą (w tym m.in. szkolenia, warsztaty, know - how)	1.2
2.3. Rozwój turystyki	
MOCNE STRONY	
1. wpływy finansowe związane z turystyką (atrakcyjny teren turystyczny i zakupowy)	1.5
2. bliskość i dostępność Odrę oraz funkcjonowanie obszaru przygranicznego	1.5
SZANSE	
1. rozwój usług na terenie regionu, w tym szczególnie usług turystycznych	1.5, 1.2
2. zwiększenie atrakcyjności terenów turystycznych, krajobrazowych	1.5
Cel ogólny 3 – rozwój infrastruktury na rzecz potencjału przyrodniczo- krajobrazowego	
3.1. Przyłączenie otoczenia przyrodniczo- turystycznego i infrastruktury turystycznej	Odniesienie do diagnozy
MOCNE STRONY	
1. duża ilość parków i szlaków turystycznych (miejsc wypoczynkowych)	1.5
2. dogodne położenie geograficzne oraz turystyczno- krajobrazowe	Wstęp do diagnozy
SZANSE	
1. wykorzystanie i adaptacja świetlic, cennych zabytków	1.4
2. wytyczenie nowych szlaków, ścieżek, miejsc małej turystyki	1.5
3.2. Planowanie i zachowanie lokalnego dziedzictwa i tradycji	
MOCNE STRONY	
1. ciekawa zabudowa i ukształtowanie terenu zwiększająca atrakcyjność	1.5
2. duża ilość zabytków historycznych, miejsc dziedzictwa, lokalnych atrakcji	1.5
SZANSE	
1. dotacje na remonty budynków (zabudowa regionalna)	1.5
2. fundusze UE na rozwój infrastruktury kulturalno- społecznej	1.4
3.3. Rozwój turystyki opartej na tradycji i walorach przyrodniczo- krajobrazowych	
MOCNE STRONY	
1. bliskość drogi krajowej, autostrady	1.4
2. korzystne połączenie drogowe miejscowości obszaru	1.4
3. wytyczone szlaki rowerowe	1.5
SZANSE	
1. budowa i modernizacja dróg, infrastruktury	1.4
2. połączenie infrastruktury (drogowej, rowerowej, turystycznej) na terenie regionu i terenami niemieckimi	1.4

[illegible]

[illegible]

rozwoju gospodarczego					szuka	0	2	Sprawozdanie z realizacji LSR
Realizacja projektu współpracy	Pracownicy Biura LGD Grupy defaworyzowane KGW NGO Przedsiębiorcy	Projekt współpracy	Uczba realizowanych projektów współpracy					
Wzrost inicjatyw na rzecz lokalnego przetrwotwa	Przedsiębiorcy JST NGO	konkursy	Liczba sieci w zakresie krótkich łańcuchów żywnościowych lub rynków lokalnych, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR Liczba nowych inkubatorów (centrów) przetrwotwa lokalnego	szuka		0	1	Sprawozdanie z realizacji operacji
Wzrost liczby operacji polegających na utworzeniu lub rozwoju przedsiębiorst w	Osoby fizyczne Przedsiębiorcy Rolnicy	konkursy	Liczba realizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa Liczba realizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa Liczba realizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	szuka		0	20	Sprawozdanie z realizacji operacji
Utworzenie nowych miejsc nadających na obszarze LSR	Przedsiębiorcy Rolnicy	konkursy	Liczba nowych miejsc nadających	szuka		0	1	Sprawozdanie z realizacji operacji
Stworzenie sieci w zakresie usług turystycznych	Przedsiębiorcy Rolnicy JST	konkursy	Liczba sieci w zakresie usług turystycznych, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	szuka		0	1	Sprawozdanie z realizacji operacji

stopniowe	Renowacja i zachowanie lokalnego dziedzictwa i tradycji	Wykazanie połączonych obiektów (zręczność publiczną)	Wykazanie oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/způsob pomiaru
			Wykazanie rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	133	200	GUS
			Wykazanie rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/způsob pomiaru
			Wzrost liczby osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Osoba	0	100	Monitoring LSR
			Wzrost liczby osób odwiedzających zabytki i obiekty	Osoba	0	300	Monitoring LSR
			Liczba osób korzystających z nowej lub przebudowanej infrastruktury drogowej i zakreśla włączenia społecznego	Osoba	0	300	Monitoring LSR
			Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja)	Wzrost produktu		
			JST	konkursy	Jedn. ośm. a 2016 rok	Koncowy rok	Źródło danych/způsob pomiaru
			NGO		0	4	Sprawozdanie z realizacji operacji
			Wzrost liczby nowych lub zmodernizowanych obiektów, w tym oznakowanie	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Stan	3	Sprawozdanie z realizacji operacji
			JST	konkursy	Stan	3	Sprawozdanie z realizacji operacji
			NGO		0	3	Sprawozdanie z realizacji operacji
			Parafie	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	Stan	3	Sprawozdanie z realizacji operacji
			JST	konkursy	Stan	3	Sprawozdanie z realizacji operacji
			NGO		0	3	Sprawozdanie z realizacji operacji
			Parafie	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	Stan	3	Sprawozdanie z realizacji operacji

Tabela 20 Tabliczka matryca logiczna powiązań między obszarami tematycznymi, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia
1. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej	1.1 Wsparcie i zwiększenie inicjatyw na rzecz rozwoju integracji społecznej, w tym edukacja na rzecz silnego III sektora	1.2 Promowanie obszaru objętego LSR	Organizacja szkoleń i LGD	Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	Liczba osób przeszkolonych	Wzrost wartości środków zewnętrznych pozyskanych na realizację operacji przez przedsiębiorstwa w ramach PROW	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia
2. Rozwój gospodarki obszaru LSR	2.1 Tworzenie przestrzeni do edukacji i wymiany doświadczeń, wiedzy i promocji w zakresie rozwoju gospodarczego	2.2 Tworzenie i rozwój inicjatyw na rzecz promowania obszaru LSR	Organizacja szkoleń z zakresu rozwoju gospodarczego	Liczba szkoleń	Liczba osób przeszkolonych	Wzrost wartości środków zewnętrznych pozyskanych na realizację operacji przez przedsiębiorstwa w ramach PROW	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia
3. Rozwój gospodarki obszaru LSR	3.1 Tworzenie przestrzeni do edukacji i wymiany doświadczeń, wiedzy i promocji w zakresie rozwoju gospodarczego	3.2 Promowanie obszaru objętego LSR	Organizacja szkoleń z zakresu rozwoju gospodarczego	Liczba szkoleń	Liczba osób przeszkolonych	Wzrost wartości środków zewnętrznych pozyskanych na realizację operacji przez przedsiębiorstwa w ramach PROW	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia	Opis inicjatywy / przedsięwzięcia

Brak centrów przetwórstwa lokalnego					Liczba nowych inkubatorów (centrów) przetwórstwa lokalnego	produkty rolne, roczne	Centra i agencje lokalne, funkcjonowanie małych gospodarstw rolnych, Środki PROW
Brak środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej					Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa		dedykowane jedynie na obszary wiejskie, Atrakcyjny teren dla rozwoju przedsiębiorczości i dogodny dojazd
Brak środków na rozwój działalności gospodarczej					Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa		Środki PROW, dedykowane jedynie na obszary wiejskie, Atrakcyjny teren dla rozwoju przedsiębiorczości i dogodny dojazd
Niski stopień innowacyjności przedsiębiorstw					Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje		Bliskość dużych ośrodków gospodarczych
Mala liczba miejsc niedogodnych					Liczba nowych miejsc niedogodnych		Atrakcyjny turystyczny teren
Brak sieci w zakresie usług turystycznych					Liczba sieci w zakresie usług turystycznych		Funkcjonowanie małych gospodarstw turystycznych

Rozdział 6 Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposobu ustanawiania kryteriów wyboru

A.FORMY WSPARCIA

W ramach LSR będą realizowane następujące typy operacji:

- A. operacje realizowane indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD, operacje te będą wybierane przez Radę, a następnie przedkładać do samorządu wojewódzkiego w celu ich weryfikacji.
- B. Projekty grantowe – LGD będzie udzielała grantów w drodze otwartego naboru ogłoszonego przez LGD konkursu na realizację zadań służących osiągnięciu celu operacji.
- C. Operacje własne – operacje kluczowe dla osiągnięcia celów LSR, realizowane przez LGD, pod warunkiem, że operacje te nie spotykały się z zainteresowaniem innych wnioskodawców.

B.CEL TWORZENIA PROCEDUR

Celem tworzenia procedur jest stworzenie przejrzystych, obiektywnych i niedyskryminujących warunków uczestnictwa w realizacji LSR. Daje to możliwość aplikowania przez wnioskodawców o środki na operacje wpisujące się w cele LSR. Operacje te można zmierzyć poprzez osiągnięte wskaźniki.

Charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno – instytucjonalnych

Zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. b Rozporządzenia 1303/2013 LGD sama wypracowała procedury wyboru operacji kładące nacisk, by procedury zapewniały sprawny i transparentny wybór oraz skuteczne funkcjonowanie organów LGD. Wszystkie przygotowane procedury charakteryzują się dużym stopniem przejrzystości i prostoty oraz są jawnie powszechnie dostępne dla wszystkich zainteresowanych za pośrednictwem strony internetowej LGD oraz w biurze LGD.

beneficjenci zamierzający złożyć wniosek o przyznanie pomocy, mogą przy jego przygotowaniu korzystać z pomocy pracowników Biura LGD. Złożone w ramach naborów wnioski są przekazywane do Rady celem dokonania ostatecznego wyboru.

Przy ocenie operacji stosowana jest jedna karta oceny. Dla zachowania jednolitego podejścia do realizacji zadań LGD oraz określenia kryteriów zasad dla Wnioskodawców i Grantobiorców LGD stosuje odpowiednio procedury o podobnych zasadach i podobnych kartach oceny.

Proces oceny i wyboru operacji odbywa się na podstawie Regulaminu Rady LGD oraz ww. procedur. Zastosowano w nich rozwiązania gwarantujące spełnienie następujących celów i założeń:

- zachowanie w poszczególnych głosowaniach odpowiedniego parytetu, tak aby przedstawiciele władzy publicznej ani żadnej pojedynczej grupy interesu nie mieli więcej niż 49 % praw głosu w podejmowaniu decyzji;
- bezstronność członków Rady, poprzez składanie w toku procedury oceniania i wyboru operacji tzw. *Deklaracji bezstronności i poufności*, powodujących konieczność wyłączenia się członków Rady w przypadku zaistnienia ich powiązania z wnioskiem lub wnioskodawcą;
- jawność procesu wyboru poprzez udostępnianie procedur i protokołów z posiedzeń Rady do wiadomości publicznej (na stronie internetowej LGD, w wersji papierowej do wglądu w Biurze LGD; poprzez doradztwo telefoniczne, drogą e-mail, osobiste, omawianie procedur w trakcie szkoleń czy warsztatów dla potencjalnych beneficjentów);
- uwzględnienie sytuacji szczególnych, które mogą zaistnieć w procesie wyboru i oceny operacji, oraz określenie sposobów ich rozwiązania (np. przy równej ilości punktów, rozbieżnościach w ocenie itp.);
- możliwość odwołania się wnioskodawców od niekorzystnych dla nich decyzji Rady;
- wybór najlepszej operacji, w największym stopniu uwzględniających potrzeby grup szczególnie istotnych i grup defaworyzowanych poprzez zastosowanie odpowiednich lokalnych kryteriów wyboru oraz kryteriów premiujących.

Zadanie 1 - Wykazanie wskaźników						
3. rozwój infrastruktury na rzecz potencjału przyrodniczo - historycznego			Liczba turystów na 1000 mieszkańców (wskaźnik Schmeidlera)			
Wysokie zapotrzebowanie społeczności na obiekty infrastruktury w tym ich oznakowanie	3.1 Przyjazne otoczenie przyrodniczo – turystyczne i infrastruktura turystyczna	Wzrost liczby nowych lub zmodernizowanych obiektów, w tym oznakowanie	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury rekreacyjnej	Strategia rozwoju turystyki powiatu Duża liczba parków i szlaków turystycznych	
	3.2 Renowacja i zachowanie lokalnego dziedzictwa i tradycji	Wzrost liczby odrestaurowanych obiektów	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	Liczba osób odwiedzających zabytki i obiekty		Duża liczba zabytków historycznych, nieliczne dziedzictwo i lokalnych atrakcji
	3.3 Dogodne połączenie obiektów publicznej	Wzrost liczby operacji w zakresie infrastruktury drogowej	Długoszczęwpobudowanych lub przebudowanych dróg	Liczba osób korzystających z nowej lub przebudowanej infrastruktury drogowej z zakresu władzenia społecznego		Zaangażowanie gmin i powiatu w infrastrukturę drogową

| bródlo: oprawienie wstępn | |

Zaplanowane wskaźniki powinny zostać osiągnięte do końca realizacji LSR. Monitoring realizacji LSR będzie prowadzony na bieżąco. Co najmniej raz w roku przewidziane jest przygotowanie sprawozdania z realizacji wskaźników. Sprawozdanie będzie przygotowywane do 15 lutego następnego roku po roku bieżącym. Wskaźniki będą przedstawiane narazem. Źródłem informacji do wskaźników produktu będą sprawozdania końcowe z realizacji operacji. LGR dostarcza sobie prawo otrzymywania kopii sprawozdania. Źródłem informacji do wskaźników rezultatu będą listy obecności oraz ankiety monitorujące realizację operacji oraz sprawozdania z realizacji operacji. Źródłem informacji dla wskaźników oddziaływania będą dane GUS oraz sprawozdanie z realizacji LSR.

44

Organem kluczowym w procesie oceny i wyboru operacji realizowanych przez mioty inne niż LGD oraz grantobiorców jest organ decyzyjny LGD – Rada. W ramach Rady szczególne uprawnienia posiada Przewodniczący Rady, który organizuje jej pracę i podejmuje ważne decyzje proceduralne.

Procedury oceny i wyboru operacji i grantobiorców dzielą się na następujące podstawowe etapy:

- 1) ogłoszenie naboru: projekt ogłoszenia przygotowuje Zarząd LGD; Biuro LGD zamieszcza na stronie www dokumenty konkursowe;
- 2) składanie wniosków i rejestrowanie wniosków przez Biuro LGD;
- 3) wstępna weryfikacja wniosków przez Biuro LGD
- 4) przesłanie wniosków do oceny i wyboru operacji przez członków Rady;
- 5) ocena i wybór operacji
- a) potwierdzenie zgodności z programem przez każdego członka Rady;
- b) ocena zgodności operacji z LSR przez każdego członka Rady;
- c) ocena operacji wg lokalnych kryteriów wyboru operacji (wg Kart oceny) przez każdego członka Rady;
- d) weryfikacja Kart oceny;
- e) sporządzenie listy operacji (zarówno ocenionych pozytywnie jak i negatywnie) i przyjęcie jej w formie uchwały;
- 6) przekazanie Wnioskodawcom informacji dotyczących decyzji odnośnie ich wniosków;
- 7) ogłoszenie wyników i przekazanie do Zarządu Województwa wniosków o udzielenie wsparcia dla wybranych operacji.

Wszystkim Wnioskodawcom, których wnioski zostały ocenione negatywnie na jakimkolwiek etapie procedury oceny i wyboru, przysługuje odwołanie (wniesienie protestu). Protest wnosi się do Zarządu Województwa za pośrednictwem Biura LGD. Wnioskodawcom przysługuje również prawo do złożenia skargi do sądu administracyjnego w przypadku ponownej negatywnej oceny operacji. W przypadku projektów grantowych od oceny Rady przysługuje odwołanie. Szczegółowe informacje w tym zakresie zawiera Regulamin Rady.

Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru

Lokalne kryteria wyboru operacji wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów wyboru i Lokalne kryteria wyboru grantobiorców wraz z procedurą (...) stanowią załączniki do wniosku o wybór LSR.

Kryteria powiązane są z diagnozą obszaru i Analizą SWOT. Kryteria wyboru operacji powstały podczas spotkania grupy roboczej ds. LSR zapewniając partycypacyjny sposób kształtowania kryteriów wyboru. Najwyżej punktowane są kryteria związane z lokalnym rynkiem pracy czyli te, które generują więcej niż 1 miejsce pracy oraz przyczyniają się do zatrudnienia lub samozatrudnienia osób z grupy defaworyzowanej. Kryteria wyboru operacji bezpośrednio powiązane są z wskaźnikami produktu i rezultatu. Preferowane będą operacje, które przyczynią się do zastosowania rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu np. wykorzystujące OZE. Istotnym kryterium jest uczestnictwo wnioskodawców w szkoleniach organizowanych przez LGD jak i konsultacjach indywidualnych w Biurze LGD, co przełoży się na wzrost znajomości procedur związanych z pozyskiwaniem dofinansowania dla ich operacji, a tym samym będzie skutkowało składaniem lepiej przygotowanych wniosków aplikacyjnych.

Zastosowano głównie kryteria mierzalne, określono wymogi konieczne do uzyskania danej liczby punktów. **Kryterium jakościowym** jest innowacyjność operacji w tym przypadku wnioskodawca musi uwzględnić spełnienie tego kryterium, a członkowie Rady pisemnie uzasadnić swoją ocenę.

Innowacyjność

Innowacyjność zgodnie z jedną z zasad podejścia typu Leader to poszukiwanie przez społeczność lokalną nowatorskich rozwiązań, pomysłów dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, także poprzez twórcze wykorzystanie istniejącego potencjału obszaru. Popularne rozumienie innowacyjności odnosi się do wprowadzenia czegoś zupełnie nowego lub udoskonalenia, choć częściowo jest z pełnym nowatorstwem. Innowacyjne jest jednak zarówno ulepszenie maszyn lub poprawa organizacji, jak i wytworzenie zupełnie nowych rzeczy, zjawisk bądź wartości.

Ogólnie dostępna definicja jak określa wiele opracowań (*Poradnik dla oceniających projekty innowacyjne i projekty współpracy ponadnarodowej* na zlecenie Krajowej Instytucji Wspomagającej z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, opracowanie z 2011 r., aktualizacja 2012 r.) dzieli innowacyjność na cztery rodzaje, którymi Rada Stowarzyszenia będzie się kierować przy ocenie innowacyjności operacji.

Innowacja procesowa, to opracowanie i wdrożenie nowych bądź znacząco ulepszonych technologii, metod produkcji lub dostaw; mogą to być istotne zmiany w technologii, sprzęcie i oprogramowaniu używanym w procesach wytwórczych towarów albo nowe lub znacznie ulepszone metody tworzenia i świadczenia usług.

Innowacja produktowa, czyli opracowanie, wdrożenie do produkcji i wprowadzenie na rynek nowego produktu (towaru) lub usługi; także – znaczące ulepszenie oferowanych wcześniej towarów lub usług w odniesieniu do ich charakterystyki lub przeznaczenia, wprowadzenie na rynek nowego przeznaczenia starego produktu (np. sms) lub nowego sposobu świadczenia usług (np. przez Internet).

Innowacja organizacyjna, czyli zastosowanie nowych rozwiązań organizacyjnych np. nowa metoda organizacji działalności biznesowej przedsiębiorstwa (np. wdrożenie metod rozwoju osobistego pracowników, wdrożenie systemu zarządzania dostawami), nowa organizacja miejsc pracy (np. wdrożenie nowego rozdziału obowiązków i podejmowania decyzji), nowa koncepcja strukturyzacji działalności, takich jak integracja różnych rodzajów działalności, nowa organizacja relacji zewnętrznych (np. wdrożenie nowego sposobu organizacji z innymi przedsiębiorstwami i instytucjami publicznymi).

Innowacja marketingowa, czyli zastosowanie nowych technik marketingowych, nowej metody marketingowej obejmującej znaczące zmiany w wyglądzie produktu, opakowaniu, pozycjonowaniu, promocji, polityce cenowej, modelu biznesowym.

Zdefiniowania oczekiwań wobec projektów innowacyjnych.

Innowacyjność może być cechą każdego projektu bez względu na obszar wsparcia. Punktowanie projektów innowacyjnych oznacza docenienie pomysłowości wnioskodawców. Wnioskodawca chcąc liczyć na uzyskanie punktów w tym kryterium będzie musiał wykazać/uzasadnić innowacyjność projektu. Członek Rady ma obowiązek uzasadnić swoją ocenę na karcie ocen.

Projekty grantowe i operacje własne

Lokalna Grupa Działania Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich zamierza realizować 2 projekty grantowe o łącznej wartości 200 tys. zł oraz operacje własne.

Wnioski o powierzenie grantu muszą wpisywać się w cele LSR:

- Cel szczegółowy 1.2 Promowanie obszaru objętego LSR

Zasady ustalania wysokości wsparcia

Lokalna Grupa Działania ustala następujące możliwości wsparcia finansowego

1) **Podfinansowanie działalności** obejmuje dwa zakresy wsparcia:

a) osoby, które nie podlegały ubezpieczeniu KRUS z mocy ustawy w pełnym zakresie, chyba, że podejmują działalność jako produkcja artykułów spożywczych lub produkcja napojów, b) w okresie 2 lat poprzedzający dzień złożenia wniosku o przyznanie pomocy osoby nie wykonywały działalności gospodarczej i nie były wpisane do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej albo w rejestrze przedsiębiorców w KRS.

Brak kapitału początkowego to główny problem dla osób które pragną założyć własną firmę w szczególności jeżeli należą do grupy defaworyzowanej. Według danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Gryfinie w roku 2013 podpisano 150 umów na podjęcie działalności gospodarczej. Zadanie to finansowane było głównie z Europejskiego Funduszu Społecznego POKL w ramach projektu „Rynek pracy dla każdego”. Po podpisaniu umowy wnioskodawca zobowiązywał się do utrzymania miejsca pracy przez okres 1 roku, a dotacja wynosiła 20-22 tys. zł. Kwota ta musiała być jednak rozliczona, w krótkim okresie czasu. Wiele przedsiębiorstw, które otrzymały dotację na rozpoczęcie działalności zawiesiło swą działalność, gdyż kwota dofinansowania nie pozwalała na poniesienie kosztów utrzymania przedsiębiorstwa. Sytuacja społeczno –gospodarcza obszaru nie jest zadowalająca. W ramach obecnej perspektywy warunkiem otrzymania dofinansowania jest stworzenie i utrzymanie miejsca pracy przez okres 2 lat proponowany poziom wsparcia będzie wynosił 100.000 zł. Za przyjęciem maksymalnej kwoty wsparcia przemawiają również przeprowadzone przez LGD badania, które zostały zamieszczone w dokumencie „Badanie potencjału społecznego, gospodarczego i turystycznego”.

2) **Rozwijanie działalności gospodarczej**

Wsparcie dotyczy mikro i małych przedsiębiorstw, a więc firm działających na lokalnym rynku, wnioskodawcy mogą otrzymać refundację poniesionych kosztów kwalifikowanych. Proponowany poziom dofinansowania wynosi do 70 % ze względu na ograniczone środki LSR i udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku

produkcyjnym w 2013 r. który jest o 2,5% wyższy niż w województwie zachodniopomorskim zależy nam na stworzeniu większej ilości miejsc pracy. W poprzedniej perspektywie funkcjonowało podobne działanie, gdzie wnioskodawca mógł również uzyskać do 300 tys. zł refundacji poniesionych kosztów kwalifikowanych. Wartość dofinansowania była zróżnicowana i uzależniona od ilości utworzonych miejsc pracy. Obecnie przy takim samym wsparciu warunkiem jest stworzenie co najmniej 1 miejsca pracy.

3). Pozostałe zakresy wsparcia

Proponowany poziom wsparcia dla pozostałych typów operacji wynosi do **100% kosztów kwalifikowanych**. LGD jednak zaplanowała w kryteriach wyboru operacji premiowanie takich, w których wkład własny wnioskodawcy przekracza intensywność pomocy określonej w poszczególnych programach.

Rozdział 7 Plan Działania

Plan działania jest ściśle powiązany z logiką realizacji LSR. Plan działania zawiera szczegółowe wskazania harmonogramu osiągania poszczególnych wskaźników produktu (w przedziałach czasowych) dla określonych w LSR przedsięwzięć, co w konsekwencji przyczyni się do osiągnięcia celów. Planowane wsparcie obejmuje pomoc udzieloną beneficjentom oraz krajowy wkład środków publicznych, pochodzących ze środków własnych beneficjenta, będących podmiotami sektora finansów publicznych w wysokości zapewniającej współfinansowanie wkładu EFROW.

Cele ogólne i szczegółowe osiągane będą w dłuższym okresie, a wskaźniki produktu będą mierzone bezpośrednio po zrealizowaniu operacji. Realizacja w czasie dotyczy poziomu przedsięwzięć. W planie działania przedstawiono budżet celów szczegółowych w poszczególnych przedziałach czasowych.

Plan działania znajduje się w załączniku nr 3 do LSR i zawiera szczegółowe wskazanie harmonogramu osiągania poszczególnych wskaźników produktu dla określonych w LSR przedsięwzięć, co w konsekwencji przełoży się na osiągnięcie celów.

Opisane w niniejszej LSR wskaźniki będą realizowane etapowo. Zgodnie z definicją dla danego wskaźnika w zakresie terminu jego realizacji, wskazany zostaje czas, w którym zostanie on osiągnięty w całości.

Stworzone możliwości realizacji poszczególnych wskaźników produktu w poszczególnych przedziałach czasowych przyjęto zasadę, iż wartości te nie będą niższe niż wartości przyjęte w ramach kamień milowych, a więc określonych na poziomie przepisów krajowych minimalnych osiągnięć w zakresie budżetu i wskaźników produktu w określonym czasie.

Rozdział 8 Budżet LSR

Budżet LSR na lata 2016 – 2023 Lokalnej Grupy Działania Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wielekich będzie opierał się na wsparciu finansowym z Programu Rozwoju Obszarów Wielekich. LGD nie zakłada udziału innych funduszy. Lokalna Strategia Rozwoju zawiera planowany budżet na poszczególne zakresy wsparcia tj. realizację LSR, współpracę, koszty bieżące i aktywizację.

Wielkość wkładu EFROW w PROW 2014- 2020 wynosi 63,63%. Wkład EFROW obliczany jest na podstawie kwalifikowalnych wydatków publicznych. W przypadku podmiotów sektora finansów publicznych poziom pomocy EFROW wynosi maksymalnie 63,63% kosztów kwalifikowalnych, a wymagany krajowy wkład środków publicznych wynosi co najmniej 36,37 % kosztów kwalifikowalnych projektu (kwota pochodzi ze środków własnych beneficjenta).

Powiązania budżetu z celami oraz planem działania.

Lokalna Grupa Działania DIROW w ramach budżetu na lata 2016 -2023 planuje osiągnąć zaplanowane cele opisane w rozdziale 5 niniejszej strategii. Koszty bieżące i aktywizacja zostaną poniesione w ramach celu szczegółowego 1.1 Wspieranie i zwiększanie inicjatyw na rzecz rozwoju integracji społecznej mieszkańców, w tym edukacja na rzecz silnego III sektora.

Koszty związane z realizacją projektu współpracy będą realizowane w ramach celu szczegółowego 2.1 Tworzenie przestrzeni do edukacji i wymiany doświadczeń, wiedzy i promocji w zakresie rozwoju gospodarczego.

Projekt własny realizowany będzie w ramach celu szczegółowego 1.2 Promowanie obszaru objętego LSR. Realizacja LSR: konkursy i projekty grantowe będą realizowały wszystkie cele szczegółowe LSR.

LGD w kryteriach wyboru operacji przewidziało premiowanie projektów, w których wkład własny wnioskodawcy przekracza intensywność pomocy określonej w programach.

W ramach projektów własnych LGD przewiduje 5% udział środków własnych. Budowa budżetu przedstawionego poniżej została oparta o następujące założenia:

- przeznaczenia 50% budżetu LSR na realizację poddziałania 19.2 „Wsparcie wdrażania operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez lokalną społeczność” przedsięwzięcia związane z tworzeniem miejsc pracy (§4 ust. 2 pkt. 2 Regulaminu Konkursu na wybór Strategii RLKS)
- Premia w wysokości 100 tys. na podejmowanie działalności gospodarczej zostanie wypłacana na podstawie biznesplanu.

Intensywność pomocy na operację w zakresie innym niż podejmowanie działalności gospodarczej jest przyznawana w wysokości:

1. do 70 % kosztów kwalifikowalnych – w przypadku podmiotu wykonującego działalność gospodarczą,
2. do 100% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku pozostałych podmiotów, innych niż jednostki sektora finansów publicznych,
3. nie wyższej niż 63,63% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku jednostki sektora finansów publicznych

Stowarzyszenie DIROW będzie realizowało budżet w oparciu o plan działania zawarty w rozdziale VII niniejszej strategii. Szczegółowe powiązanie celów LSR z budżetem wygląda następująco:

Tabela 21 Budżet LSR z podziałem poszczególnych celów

Cel strategiczny	Cel ogólny	Cel szczegółowy	Przedsięwzięcie	Budżet
Zintegrowane budowanie atrakcyjności obszaru DIROW w oparciu o potencjał społeczny, gospodarczy i infrastrukturalny	1. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej	1.1 Wspieranie i zwiększanie inicjatyw na rzecz rozwoju integracji społecznej mieszkańców, w tym edukacja na rzecz silnego III sektora	Organizacja szkoleń przez LGD	88 000,00
		1.2 Promowanie obszaru objętego LSR	Wzrost Liczby inicjatyw na rzecz promowania obszaru LSR	650 000,00
		2.1 Tworzenie przestrzeni do edukacji i wymiany doświadczeń, wiedzy i promocji w zakresie rozwoju gospodarczego	Organizacja szkoleń z zakresu rozwoju gospodarczego Realizacja projektu współpracy	10 000,00 140 000,00
2. Rozwój gospodarczy obszaru LSR	2.2 Tworzenie i rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzmacnianie lokalnego biznesu	2.3 Rozwój turystyki	Wzrost inicjatyw na rzecz lokalnego przetwórstwa	550 000,00
			Wzrost liczby operacji polegających na utworzeniu lub rozwoju przedsiębiorstw	3 500 000,00
			Utworzenie nowych miejsc noclegowych na obszarze LSR	300 000,00
			Stworzenie sieci w zakresie usług turystycznych	50 000,00
			Wzrost liczby nowych lub zmodernizowanych obiektów, w tym oznakowanie	740 000,00
3. Rozwój infrastruktury na rzecz potencjału przyrodniczego i historycznego	3.2 Renowacja i zachowanie lokalnego dziedzictwa i tradycji	3.3 Dobre połączenie obiektów użyteczności publicznej	Wzrost liczby odrestaurowanych zabytków	900 000,00
			Wzrost liczby operacji w zakresie infrastruktury drogowej	300 000,00

Źródło: opracowanie własne

Rozdział 9 Plan komunikacji

Komunikacja w procesie tworzenia i wdrażania lokalnej strategii rozwoju jest warunkiem nieodzownym w osiąganiu założonych efektów. Podstawowym warunkiem w planowaniu skutecznej komunikacji jest jej obustronność, a więc komunikacja na linii LGD – społeczność lokalna – LGD. Takie podejście pozwala na pozyskiwanie informacji zwrotnej i służy transparentności działań LGD, co jest niezwykle ważne w budowaniu zaufania do LGD, która w swej działalności korzysta ze środków publicznych.

Plan komunikacji dotyczy konkretnych działań i projektów i jest ściśle powiązany z planem działania LGD w procesie wdrażania LSR. Plan komunikacji w swej konstrukcji zawiera opis celów, działań komunikacyjnych podporządkowanych tym celom, a także środków i narzędzi przekazu informacji na linii LGD – społeczność lokalna, jakich LGD zamierza używać w komunikowaniu się na poszczególnych etapach wdrażania LSR. Służy także identyfikacji występujących problemów komunikacyjnych (poprzez monitoring i ewaluację), dzięki czemu jest narzędziem kształtującym poziom współpracy i zaangażowania partnerów i interesariuszy LGD.

Cele działań komunikacyjnych

Celem ogólny komunikacji dla LGD Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich jest: okresowe informowanie społeczności lokalnej o stanie realizacji LSR, bieżące informowanie o wszystkich ewentualnych zmianach w LSR, wsparcie potencjalnych beneficjentów w zakresie doskonalenia umiejętności przygotowania wniosków aplikacyjnych i pozyskiwania środków finansowych z UE, edukacja określonych grup docelowych włączonych w proces wdrażania LSR, popularyzowanie i promocja efektów realizacji projektów innowacyjnych, prezentacja sukcesów we wdrażaniu LSR.

Cel komunikacyjny 1 – Poinformowanie mieszkańców obszaru o stanie realizacji LSR oraz o wszystkich ewentualnych zmianach w LSR, procedurach wyboru operacji i terminach aplikacyjnych wraz z pozyskaniem informacji zwrotnej nt. trafności doboru sposobu informowania.

Cel komunikacyjny 2 – Poinformowanie o wsparciu potencjalnych beneficjentów w zakresie doskonalenia umiejętności przygotowania wniosków aplikacyjnych i pozyskiwania środków finansowych z UE, edukacja określonych grup docelowych włączonych w proces wdrażania LSR wraz z pozyskaniem informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonych przez LGD pod kątem przeprowadzenia ew. korekt w tym zakresie, np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, doskonalenia umiejętności komunikacyjnych.

Cel komunikacyjny 3 – Popularyzowanie i promocja efektów realizacji projektów, prezentacja sukcesów we wdrażaniu LSR.

Grupy docelowe

Grupy docelowe, do których kierowane będą poszczególne działania komunikacyjne wynikają z LSR i zapisanych tam celów ogólnych i szczegółowych. Wśród tych grup są: społeczność lokalna i wchodzące w jej skład grupy społeczne oraz grupy defaworyzowane (bezrobotni do 35 r. ż i powyżej 50 r. ż); faktyczni i potencjalni beneficjenci, w tym m.in. przedsiębiorcy, rolnicy, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego oraz partnerzy społeczni i gospodarczy, w tym podmioty i organizacje turystyczne.

Rodzaje działań i środków komunikacji

Spośród wielu środków w naszym planie komunikacji uwzględniono kilka narzędzi odpowiadającym celom LSR i określonym grupom docelowym. Wśród tych działań informacyjno-promocyjnych są:

Kampanie informacyjne, kierowane do ogółu społeczności lokalnej, a wśród niej potencjalnych beneficjentów. Celem kampanii będzie szeroka informacja i promocja samej LSR, zaplanowanych w niej przedsięwzięć i kryteriów oceny wniosków aplikacyjnych. W kampaniach zostaną wykorzystane przede wszystkim środki masowego przekazu oraz spotkania bezpośrednie.

Materiały informacyjne promocyjne i szkoleniowe (w formie drukowanej i elektronicznej) – będą wykorzystane częściowo w kampanii informacyjnej, a częściowo w realizowanych programach edukacyjnych.

Spotkania informacyjno-konsultacyjne będą zastosowane głównie celem informacji i wsparcia potencjalnych beneficjentów w postaci informacji i doradztwa merytorycznego.

Okazjonalne imprezy turystyczno-rekreacyjno-sportowe organizowane przez LGD w partnerstwie z podmiotami gospodarczymi, społecznymi i publicznymi oraz uczestnictwo LGD w tego typu imprezach organizowanych przez inne podmioty gospodarcze lub społeczne.

Portale internetowe – Biuro LGD oraz podmiotów wchodzących w skład LGD, a także portale społecznościowe. Ten środek komunikacji posłuży nam do prezentacji wszystkich dokumentów związanych z wdrażaniem LSR, a także do bieżącego informowania, np. o terminach naboru wniosków, planowanych konkursach; rodzajach i wysokości wsparcia projektów, etc. Wszystkie informacje udostępniane na portalach internetowych będą miały formę przejrzystą i zrozumiałą dla każdego potencjalnego beneficjenta. Będą także zawierać adresy

kontaktowe do osób odpowiedzialnych za wdrażanie LSR, a wiele z nich będzie miało formę interaktywną w postaci możliwości komentowania i wyrażania swoich opinii, co w dużym stopniu stanowi element innowacyjny.

Natomiast w odniesieniu do komunikacji wewnętrznej ustalono, iż komunikację tę definiują podstawowe dokumenty pracy Biura (np. zakresy czynności, umowy cywilnoprawne, Regulamin Biura) i działalności organów LGD, które zapewnią prawidłowość procesu komunikowania, w tym także prowadzenie odpowiedniej dokumentacji związanej z procesem, jego monitorowaniem i ewaluacją działań komunikacyjnych.

Plan komunikacji

Cele główne strategii komunikacji wpisują się w cel strategiczny – nadrzędny, ale uwzględniają przede wszystkim cele ogólne LSR i realizacji tych celów podporządkowane są działaniom komunikacyjnym. W przypadku LGD Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich, działania komunikacyjne związane będą ściśle z trzema celami ogólnymi. Opis planu komunikacji prezentuje więc układ: cel ogólny LSR, podporządkowany mu cel komunikacyjny, adresaci działań komunikacyjnych, środki i działania komunikacyjne, efekty tych działań i wskaźniki. Założono, że wskaźniki będą kompatybilne ze wskaźnikami produktu określonymi w planie działania i podane w formie mierzalnej, ale także są tam określone wskaźniki, których zmierzyć nie można, np. zmiany w postawach obywatelskich. Zakłada się, że nastąpią korzystne zmiany w postawach obywatelskich i wpłyną one na wzrost potencjału kapitału społecznego. A zatem plan komunikacyjny w odniesieniu do poszczególnych celów ogólnych, zapisanych w LSR, przedstawia się następująco:

W odniesieniu do celu ogólnego nr 1 w LSR: Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej;

Cele komunikacyjne:

Cel komunikacyjny 1 – Poinformowanie mieszkańców obszaru o stanie realizacji LSR oraz o wszystkich ewentualnych zmianach w LSR, procedurach wyboru operacji i terminach aplikacyjnych wraz z pozyskaniem informacji zwrotnej nt. trafności doboru sposobu informowania

Cel komunikacyjny 2 – Poinformowanie o wsparciu potencjalnych beneficjentów w zakresie doskonalenia umiejętności przygotowania wniosków aplikacyjnych i pozyskiwania środków finansowych z UE, edukacja określonych grup docelowych włączonych w proces wdrażania LSR wraz z pozyskaniem informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonych przez LGD pod kątem przeprowadzenia ew. korekt w tym zakresie, np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, doskonalenia umiejętności komunikacyjnych.

Grupą docelową działań komunikacyjnych w ramach tego celu będą: sformalizowane grupy zainteresowań, organizacje pozarządowe, potencjalni inwestorzy z sektora publicznego, zdefiniowane grupy osób defaworyzowanych (osoby bezrobotne 50+ i do 35 roku życia).

W realizacji tego celu wykorzystane zostaną następujące środki komunikacji: kampanie informacyjne, informacja publiczna, szkolenia, warsztaty tematyczne, animacja różnych grup społecznych, w tym defaworyzowanych, porady indywidualne.

Efektami, jakie spodziewamy się uzyskać dzięki tym środkom komunikacji będą:

- społeczne: aktywizacja społeczności lokalnej w podejmowaniu przedsięwzięć dla dobra ogółu; zwiększenie współpracy i integracji społeczności lokalnych, włączenie społeczne grup defaworyzowanych; korzystne zmiany w postawach obywatelskich; wyższa wartość kapitału społecznego; silny III sektor; zwiększenie umiejętności przygotowania wniosków aplikacyjnych;

- gospodarcze: wzrost inicjatyw na rzecz promocji obszaru LSR;

Wskaźniki: tącznie w wyniku realizacji tych celów komunikacji zostanie wydana broszura informacyjna, zamieszcimy 24 informacje zapraszające do konkursu, zostanie zorganizowane 8 szkoleń dla organu decyzyjnego i pracowników Biura LGD, 35 spotkań informacyjnych oraz 5 szkoleń warsztatowych z realizacji i rozliczania wniosków.

W odniesieniu do celu ogólnego nr 2 w LSR: Rozwój gospodarczy obszaru LSR

Cele komunikacyjne:

Cel komunikacyjny 1 – Poinformowanie mieszkańców obszaru o stanie realizacji LSR oraz o wszystkich ewentualnych zmianach w LSR, procedurach wyboru operacji i terminach aplikacyjnych wraz z pozyskaniem

informacji zwrotnej nt. trafności doboru sposobu informowania.

Cel komunikacyjny 2 – Poinformowanie o wsparciu potencjalnych beneficjentów w zakresie doskonalenia umiejętności przygotowania wniosków aplikacyjnych i pozyskiwania środków finansowych z UE, edukacja

określonych grup docelowych włączonych w proces wdrażania LSR wraz z pozyskaniem informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem przeprowadzenia ew. korekt w tym zakresie, np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, doskonalenia umiejętności komunikacyjnych.

Grupą docelową działań komunikacyjnych w ramach tego celu będą: istniejący przedsiębiorcy, potencjalni przedsiębiorcy, wytwórcy produktów lokalnych, grupy osób defaworyzowanych, rolnicy zamierzający otworzyć działalność gospodarczą. W realizacji tego celu wykorzystywane zostaną następujące środki komunikacji: kampanie informacyjne, informacja publiczna, szkolenia, warsztaty tematyczne, spotkania bezpośrednie, porady indywidualne.

Efektami, jakie LGD chce uzyskać dzięki tym środkom komunikacji będą:

- gospodarcze: wzrost liczby przedsiębiorstw gospodarczych, w tym turystycznych; rozwój już istniejących przedsiębiorstw; zwiększenie poziomu zatrudnienia;
- społeczne: aktywizacja społeczności lokalnej w podejmowaniu przedsięwzięć; zwiększenie umiejętności przygotowania wniosków aplikacyjnych; zwiększenie współpracy i integracji społeczności lokalnych, włączenie społeczne grup defaworyzowanych;

Wskaźniki: łącznie w wyniku realizacji tych celów komunikacji zostanie wydana broszura informacyjna, zamieszcimy 24 informacje zapraszające do konkursu, zostanie zorganizowane 1 szkolenie dla przedsiębiorców, 35 spotkań informacyjnych oraz 5 szkoleń warsztatowych z realizacji i rozliczania wniosków.

W odniesieniu do celu ogólnego nr 3 w LSR: **Rozwój infrastruktury na rzecz potencjału przyrodniczo-historycznego.**

Cel komunikacyjny 1 – Poinformowanie mieszkańców obszaru o stanie realizacji LSR oraz o wszystkich ewentualnych zmianach w LSR, procedurach wyboru operacji i terminach aplikacyjnych wraz z pozyskaniem informacji zwrotnej nt. trafności doboru sposobu informowania.

Cel komunikacyjny 2 – Popularyzowanie i promowanie realizacji projektów, prezentacja sukcesów we wdrażaniu LSR.

Grupami docelowymi działań komunikacyjnych w ramach tego celu będą: sformalizowane grupy społeczne, m.in. KGW i inne organizacje pozarządowe; potencjalni inwestorzy, podmioty sektora publicznego, wytwórcy produktów lokalnych, inne podmioty gospodarcze zajmujące się produkcją lokalną i usługową, potencjalni inwestorzy w obiekty historyczne.

W realizacji tego celu wykorzystywane zostaną następujące środki komunikacji: kampanie informacyjne i promocyjne z użyciem dostępnych mediów, informacja publiczna, szkolenia, warsztaty tematyczne, imprezy markowe promujące region i produkty lokalne, wydarzenia turystyczne, materiały promocyjne.

Efektami, jakie LGD chce uzyskać dzięki tym środkom komunikacji będą:

- gospodarcze: zwiększenie liczby podmiotów zaangażowanych w tworzenie produktów i usług lokalnych; organizacja wspólnych przedsięwzięć związanych z turystyką; utworzone miejsca pracy w sektorze turystycznym; rozwój usług turystycznych;
- społeczne: zwiększenie umiejętności przygotowania wniosków aplikacyjnych; organizacja wydarzeń społecznego, korzystne zmiany w postawach obywatelskich.

Wskaźniki: łącznie w wyniku realizacji tych celów komunikacji zostanie wydana broszura informacyjna, zamieszcimy 24 informacje zapraszające do konkursu, 35 spotkań informacyjnych oraz 5 szkoleń warsztatowych z realizacji i rozliczania wniosków.

Przy określaniu działań komunikacyjnych i środków przekazu wzięto pod uwagę przede wszystkim cel komunikacji i grupę docelową, a także ocenę skuteczności stosowanych metod komunikacji w realizacji poprzedniej LSR. Skuteczność ta została określona poprzez wyniki badań ewaluacyjnych prowadzonych na przełomie 2014 i 2015. Wyniki ewaluacji wykazały, iż najbardziej skuteczne w komunikacji na linii LGD – społeczność lokalna okazały się metody w postaci różnego rodzaju wydarzeń promocyjnych, realizowanych w partnerstwie z wieloma podmiotami z obszaru LGD grupy nieformalne, Kola Gospodyń Wiejskich, stowarzyszenia. Skutecznym działaniem okazały się również bezpośrednie kontakty z organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami jak i społecznością lokalną na spotkaniach i szkoleniach. Dobre rezultaty przyniosły prowadzone przez LGD kampanie informacyjne i promocyjne, angażujące różne środki przekazu. Natomiast najmniej skuteczne były następujące metody komunikacyjne: publikacje w postaci ulotek i folderów na temat działalności LGD. W budowie planu komunikacji związanej z wdrażaniem LSR 2014-2020, te najmniej skuteczne metody zostały zastosowane w ograniczonej formie, lub wyłącznie w stosunku do wybranych grup docelowych. Ponadto wprowadzono kilka innowacyjnych metod, w

tym m.in. wizyty studyjne po obszarze LGD, interaktywne zakładki na portalu internetowym Biura LGD jak i portalach społecznościowych, które zaplanowano głównie dla grup docelowych przedsiębiorców oraz grup defaworyzowanych. Zakłada się, że największą uwagę w działaniach komunikacyjnych LGD zwróci na uzyskanie informacji zwrotnej, w postaci komentarzy na portalu internetowym i społecznościowym, pozyskiwaniu ankiet od lokalnej społeczności bezpośrednio wyrażających opinie i oceny na temat efektów wdrażania LSR i działalności LGD.

Szczegółowy plan komunikacji na linii LGD – grupy docelowe – LGD w procesie realizacji LSR 2014-2020 dla LGD „DIROW” w postaci tabelarycznej znajduje się w załączniku nr 5.

Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu.

Każdy plan komunikacji zakłada pewne cele, jakie dzięki niemu mają zostać osiągnięte. Celem tym podporządkowane są działania i odpowiednio dobrane środki przekazu. Plan komunikacji opracowany jest na okres realizacji LSR dla LGD DIROW. Okres ten podzielony został na pięć etapów z których każdy obejmuje 2 półrocza. W zbudowanym planie komunikacji działania komunikacyjne podzielono i dostosowano do tych właśnie okresów. Takie podejście służy uzyskaniu pełnej spójności celów i okresów działania zapisanych w LSR z celami i działaniami planu komunikacji.

Stosowane działania komunikacyjne oraz wykorzystywane w tym celu środki przekazu, podlegają będą cyklicznym badaniom efektów, jakie przyniosą i porównywaniu ich z zakładanymi efektami. Jeśli w wyniku monitoringu lub ewaluacji stwierdzi się, iż któreś z działań komunikacyjnych nie przynosi pożądanego wyniku, zostanie zastosowany plan naprawczy. Plan ten polegać będzie na modyfikacji dotychczasowych praktyk komunikacyjnych i ich udoskonaleniu lub wprowadzeniu innych, które w ocenie LGD będą bardziej odpowiednie w drodze do celu. Każde bowiem działanie ma swe atuty, ale nosi także w sobie pewną dozę ryzyka. Oczywiście trudno jest przewidzieć zakres takiego ryzyka, szczególnie, jeśli spowodowane jest ono barierami zewnętrznymi. Ale może istnieć także ryzyko po stronie LGD. Dlatego bardzo ważne jest, by już na etapie budowania planu komunikacji być świadomym tego ryzyka.

A zatem w podejściu do tworzenia planu komunikacji zaczęto od samooceny LGD, a szczególnie tej grupy osób, która będzie uczestniczyć i odpowiadać za działania komunikacyjne. Samoocena to swoisty przegląd wiedzy merytorycznej i umiejętności komunikacyjnych niezbędnych do prowadzenia prawidłowego procesu komunikacji. Wynikiem tej samooceny było wyznaczenie osób odpowiedzialnych za komunikację wewnętrzną i zewnętrzną. W komunikacji wewnętrznej ważnym stało się ściśle określenie zakresu odpowiedzialności komunikacyjnych osób indywidualnych zatrudnionych do realizacji LSR. Kolejną czynnością było określenie zakresu odpowiedzialności osób odpowiedzialnych za proces komunikowania z otoczeniem, na linii LGD – szeroko rozumiana społeczność lokalna – LGD. W proces ten oprócz osób zatrudnionych będą włączeni członkowie organów LGD oraz członkowie LGD, w zależności od rodzaju i charakteru informacji. Natomiast do obowiązków Biura LGD należy m.in. monitorowanie efektów komunikacji, ewaluacja procesu komunikacji, sporządzanie ocen i wniosków oraz generowanie propozycji ewentualnych zmian w planie komunikacji, nad którymi będzie sprawować nadzór Dyrektor Biura.

Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych.

Wraz z procesem monitorowania i ewaluacji realizacji planu komunikacji zaplanowano równoległe działania mające na celu bieżącą ocenę realizacji LSR. Informacje uzyskane dzięki tym działaniom, w przypadkach problemów z wdrażaniem poszczególnych operacji (np. z uwagi na brak akceptacji społecznej) mogą stać się podstawą wdrożenia programu naprawczego. Zasadnicze zmiany, które wynikły z realizacji procesu komunikacji ze społecznością lokalną będą konsultowane z tą społecznością, przy użyciu takich narzędzi jak portal internetowy, społecznościowy jak i spotkań bezpośrednich z zainteresowanymi grupami.

Budżet przewidziany na działania komunikacyjne to 97 500,00 zł.

W planie komunikacji stanowiącym załącznik nr 5 do niniejszej strategii ujęto wiele działań komunikacyjnych, skierowanych do różnych grup społecznych, mających różne cele odpowiadające celom nakreślonym w LSR i mających przynieść różne efekty. Dobrane przez nas metody, techniki, środki i narzędzia przekazu informacji, a także doświadczenia i wysoki poziom umiejętności komunikacji interpersonalnej i merytorycznej pracowników Biura LGD powinny przynieść planowane efekty. LGD planuje, że uzyska wsparcie w tym zakresie w wielu osobach będących członkami LGD, pełniącymi wielorakie funkcje społeczne i organizacyjne, a przede wszystkim będącymi liderami społecznymi i aktywnymi uczestnikami procesów wdrażania poprzedniego LSR

Rozdział 10 Zintegrowanie

Lokalna strategia rozwoju to spójny zestaw operacji mających na celu osiągnięcie lokalnych celów i potrzeb, który przyczynia się do osiągnięcia celów UE odnośnie inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu. Jednym z podstawowych elementów, na który należy zwrócić uwagę jest jej zintegrowany charakter.

Zintegrowany charakter LSR pozwala na wykorzystanie endogenicznego potencjału terytorium, jego zasobów i wiedzy. Umożliwia realizację interwencji ukierunkowanych na wyzwania rozwojowe, a jednocześnie precyzyjnie dostosowuje się do lokalnych uwarunkowań.

Lokalna Strategia Rozwoju LGD DIROW jest zgodna z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. realizując przede wszystkim cel szczegółowy 6B „wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”. Cele LSR wpisują się także w cele szczegółowe PROW:

- 3A – poprawa konkurencyjności producentów rolnych poprzez lepsze ich zintegrowanie z łańcuchem rolno-spożywczym poprzez systemy jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy i organizacje producentów oraz organizacje międzybranżowe,
- 6A – ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy,

Cele strategiczne sformułowane w trakcie opracowywania Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich zostały przeanalizowane pod kątem ich zgodności z celami strategicznymi określonymi w innych dokumentach strategicznych, takich jak: Strategia Rozwoju Gminy Banie na lata 2014-2020, Strategia Zrównoważonego rozwoju Gminy Cedynia na lata 2014-2020, Strategia sukcesu Miasta i Gminy Gryfino, Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Mieszkowice na lata 2014-2020, Strategia Rozwoju Gminy Widuchowa na lata 2012-2020, Strategia Rozwoju Powiatu Gryfińskiego do roku 2020 oraz Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020.

Dokument	Wybrane priorytety/ccele/działania	Cele LSR LGD DIROW
Strategia Rozwoju Gminy Banie na lata 2014-2020	Cele strategiczne: 1. Budowa i rozbudowa infrastruktury technicznej 2. Intensywny rozwój przedsiębiorczości 4.2 Rozwój działalności agroturystycznej 5. Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej	3.3 Dogodne połączenie obiektów użyteczności publicznej 2.2 Tworzenie i rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzmacnianie lokalnego biznesu 2.3 Rozwój turystyki 1. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 3.2 Renowacja i zachowanie lokalnego dziedzictwa i tradycji 3.1 Przyjazne otoczenie przyrodniczo – turystyczne i infrastruktura turystyczna 2.3 Rozwój turystyki 2. Rozwój gospodarczy obszaru LSR 2.2 Tworzenie i rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzmacnianie lokalnego biznesu
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Cedynia na lata 2015-2020	Cel 1 Zwiększenie atrakcyjności turystycznej Gminy Działanie 1 Rozbudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej Działanie 2 Nowe inwestycje w zakresie infrastruktury turystycznej i kulturalnej Cel 3 Poprawa jakości życia mieszkańców Gminy Działanie 3 Infrastruktura lokalna Cel 2 Zwiększenie potencjału gospodarczego Gminy Działanie 3 Rozwój agroturystyki Cel 2 Zwiększenie potencjału gospodarczego Gminy	1. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 2.1 Tworzenie i rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzmacnianie lokalnego biznesu 2.2 Tworzenie i rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzmacnianie lokalnego biznesu 2.3 Rozwój turystyki
Strategia sukcesu Miasta i Gminy Gryfino	Cel operacyjny 0201 Tworzenie warunków do współdziałania sektora przemysłowego i usług turystycznych	1. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej 2.2 Tworzenie i rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzmacnianie lokalnego biznesu 2.1 Tworzenie przestrzeni do edukacji i wymiany doświadczeń, wiedzy i promocji w zakresie rozwoju gospodarczego 2.3 Rozwój turystyki 3.1 Przyjazne otoczenie przyrodniczo – turystyczne i

1 operacyjny 0203 Stworzenie programu rozbudowy oferty produktów turystycznych	2.3 Rozwój turystyki
Cel operacyjny 0103 Tworzenie niepowtarzalnego klimatu gminy Gryfino	3.1 Przyjazne otoczenie przyrodniczo – turystyczne i infrastruktura turystyczna
Cel operacyjny 0101 Dążenie do zagospodarowania wszystkich nabeższych wodnych na terytorium gminy	1.1 Wspieranie i zwiększanie inicjatyw na rzecz rozwoju integracji społecznej mieszkańców, w tym edukacja na rzecz silnego III sektora
1.5 Tworzenie podstaw dla rozwoju współpracy z organizacjami pozarządowymi	3.3 Dogodne połączenie obiektów użyteczności publicznej
2.1 Podejmowanie działań w kierunku polepszenia standardu i jakości komunikacyjnej na terenie gminy Mieszkowice	3.1 Przyjazne otoczenie przyrodniczo – turystyczne i infrastruktura turystyczna
3.3 Podejmowanie działań w kierunku ochrony obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych	2.2 Tworzenie i rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzmacnianie lokalnego biznesu
5.1 Podjęcie działań w celu wzbogacenia oferty rekreacyjnej i sportowej na terenie gminy	2.1 Tworzenie przestrzeni do edukacji i wymiany doświadczeń, wiedzy i promocji w zakresie rozwoju gospodarczego
4.1 Tworzenie warunków dla konkurencyjności gospodarczej gminy Mieszkowice	2.3 Rozwój turystyki
4.2 Unowocześnienie rolnictwa i rozwój przemysłu rolno-spożywczego	1. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej
5.2 Podjąć działania w kierunku rozwoju atrakcyjności turystycznej gminy	2.2 Tworzenie i rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzmacnianie lokalnego biznesu
1 Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości	3.3 Dogodne połączenie obiektów użyteczności publicznej
2.2 Rozwój i modernizacja lokalnej sieci drogowej	2.1 Tworzenie przestrzeni do edukacji i wymiany doświadczeń, wiedzy i promocji w zakresie rozwoju gospodarczego
3.1 Promocja żywnościowych i nieżywnościowych ekologicznych oraz tradycyjnych gałęzi produkcji rolnej	2.3 Rozwój turystyki
4. Wykorzystanie potencjału turystycznego gminy w celu zwiększenia dochodów mieszkańców	1. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej
5. Rozwój infrastruktury społecznej	2.2 Tworzenie i rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzmacnianie lokalnego biznesu
1. Wzrost efektywności gospodarowania	2.1 Tworzenie przestrzeni do edukacji i wymiany doświadczeń, wiedzy i promocji w zakresie rozwoju gospodarczego
2. Zwiększenie konkurencyjności powiatu	3.3 Dogodne połączenie obiektów użyteczności publicznej
3. Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności powiatu	3.1 Przyjazne otoczenie przyrodniczo – turystyczne i

		Infrastruktura turystyczna
	4. Ochrona wartości przyrodniczych, poprawa istniejących walorów krajobrazowych, racjonalna gospodarka zasobami	3.2 Renowacja i zachowanie lokalnego dziedzictwa i tradycji
	6. Budowa tożsamości i spójności powiatu	1. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej
Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020	Cel nr 1 Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania Cel nr 2 Wzmacnianie mechanizmów rynkowych i otoczenia gospodarczego	2. Rozwój gospodarczy obszaru LSR
	Cel nr 6 Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu	1. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej

Przeprowadzona analiza SWOT obszaru LSR LGD DIROW wykazała, że jednym z problemów występujących na terenie jest niedostatecznie rozwinięta turystyka. W związku z tym LSR jako jeden ze swoich celów strategicznych zakłada rozwój turystyki (cel szczegółowy 2.3 Rozwój turystyki). Cel zostanie zrealizowany w sposób spójny i kompleksowy. Gminy dzięki pozyskanym funduszom stworzą niezbędną infrastrukturę turystyczną (cel szczegółowy 3.1). Wybudowana infrastruktura przyczyni się do powstania bądź rozwoju działalności gospodarczej w branży turystycznej (m.in. poprzez powstawanie nowych miejsc noclegowych). Poprawiona infrastruktura turystyczna przyczyni się do zwiększenia liczby turystów na obszarze LSR. Większa liczba turystów wpłynie na rozwój usług do nich skierowanych (np. restauracje, kawiarnie, pizzerie, sklepy itd.). Powstałe miejsca gastronomiczne będą generować nowe miejsca pracy oraz mogą być miejscami, w których integrować się będzie również społeczność lokalna. Miejsca gastronomiczne, sklepy oraz pensjonaty mogą stać się miejscami zbytu lokalnych produktów. LSR w swoich działaniach integruje co najmniej 3 branże działalności gospodarczej tym m.in. turystykę, handel, usługi, rolnictwo.

Społeczność lokalna LGD Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich są w najwyższym stopniu zainteresowane zrównoważonym rozwojem i przeciwdziałaniem pogorszeniu stanu środowiska, którego jakość w sposób istotny wpływa na warunki życia i potencjał rozwoju naszego obszaru. Ponadto, w ramach działalności szkoleniowej, będą mogły być realizowane operacje z zakresu podnoszenia świadomości czy promowania postaw prośrodowiskowych i proklimatycznych.

Przedstawione informacje wskazują, iż Lokalna Strategia realizuje cele ochrony środowiska oraz przeciwdziałanie zmianom klimatu, zarówno poprzez szereg działań bezpośrednio ucielnianych na te cele, jak i instrumentów, których efektem dodatkowym jest pozytywny wpływ na środowisko lub klimat. Wzmocnieniu tego efektu służyć będzie zastosowanie, w ramach kryteriów wyboru operacji, kryteriów wyboru premiujących operacje uwzględniające (poprzez swój zakres) aspekty środowiskowo-klimatyczne.

Wsparcie przedsiębiorczości w ramach celu szczegółowego 2.2 Tworzenie i rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzmocnienie lokalnego biznesu może spowodować, że niektóre operacje w zakresie działalności pozarolniczej mogą bezpośrednio lub pośrednio realizować cele przekrojowe z zakresu środowiska lub klimatu – dotyczy to takich przypadków, gdy rodzaj rozpoczynanej w ramach operacji działalności, sposób organizacji lub stosowana technologia, ma bezpośredni związek (przełożenie) na ochronę środowiska. Dodatkowo należy się spodziewać, że część beneficjentów działania, poszukując pola nowej działalności, jej metod i organizacji, będzie wybierał rozwiązania nowoczesne, niestandardowe, o innowacyjnym charakterze.

Jako potencjalny dodatkowy efekt inwestycji sieci w zakresie krótkich łańcuchów żywnościowych lub rynków zbytu (cel szczegółowy 2.1 Tworzenie przestrzeni do edukacji i wymiany doświadczeń, wiedzy i promocji w zakresie rozwoju gospodarczego) można wskazać ograniczenie transportu produktów rolnych na duże odległości, co ma przełożenie na klimat i środowisko. Dodatkowo w ramach celu zaplanowano powstanie produktu w formie centra przetwórstwa lokalnego, który może przyczyniać się do zwiększenia innowacyjności sektora rolnego, gdyż formuła wspólnej sprzedaży produktów może stymulować rolników do wprowadzania nowych rozwiązań w zakresie organizacji i technologii produkcji.

O innowacyjnym charakterze realizowanych działań można mówić w przypadku inwestycji w infrastrukturę realizowanych w ramach celu szczegółowego 3.1 Przyjazne otoczenie przyrodniczo-turystyczne i infrastruktura turystyczna. Chociaż same w sobie nie mają one zawsze innowacyjnego charakteru, to warunkują jednak dalszy

rozwoj i sprzyjają, w oparciu o powstającą w ich wyniku infrastrukturę, dalszemu rozwojowi społeczno-gospodarczemu, w tym rozwiązaniom innowacyjnym.

Rozdział 11 Monitoring i ewaluacja

MONITORING I EWALUACJA – DEFINICJA POJĘĆ

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Monitoring - kontrola (ocena) dynamiczna, ocena postępów i efektów dokonywana stale w czasie.

Proces monitoringu obejmować będzie:

- monitorowanie rzeczowej realizacji LSR:
  - analiza stopnia osiągnięcia mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonaności celów strategii, monitorowanie operacyjne na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji,
  - wykorzystywanie partycypacyjnych metod ewaluacji (tj. angażowanie społeczności lokalnej w proces ewaluacji),
- monitorowanie wydatkowania środków na poszczególne operacje i działania własne LGD.

Ewaluacja to systematyczne badanie wartości albo cech konkretnego programu, planu, działania (eksperymentu) bądź obiektu (programu komputerowego, programu nauczania, rozwiązania technicznego) z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia.

Ewaluacja - kontrola statyczna, ocena realizacji i efektów (rezultatów) dokonywana w określonych momentach czasu.

Różnią się dwa rodzaje ewaluacji:

- autowaluacja - to ocena stopnia realizacji Strategii i osiąganych oraz osiągniętych efektów dokonywana siłami własnymi na podstawie zbioru informacji pochodzących z monitoringu, wsparta dodatkowymi narzędziami oceny,
- ewaluacja zewnętrzna - realizowana jest w postaci pracy zleconej wykonawcy profesjonalnie zajmującemu się badaniami ewaluacyjnymi.

Ze względu na moment przeprowadzania badania ewaluacyjnego, ewaluacje dzielimy na:

- ex-ante (przed rozpoczęciem realizacji operacji, działania, inwestycji) – celem badania jest poprawa jakości planowanej do realizacji operacji, działania, inwestycji,
- on-going (w trakcie wdrażania operacji, działania, inwestycji) – celem jest oszacowanie stopnia osiągnięcia zakładanych celów w świetle wcześniej przeprowadzonej ewaluacji wstępnej,
- ex-post (po zakończeniu realizacji operacji, działania, inwestycji) – celem jest określenie jego długotrwałych efektów, w tym wielkości zaangażowania środków, skuteczności i efektywności pomocy.

Kryteria ewaluacji:

- Trafność – stopień, w jakim przyjęte cele projektu odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym projektem i/lub realnym potrzebom beneficjentów.
- Efektywność – ocena poziomu „ekonomiczności” projektu, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów, przy czym przez nakłady rozumie się zasoby finansowe, ludzkie i poświęcony czas.
- Skuteczność – ocena stopnia, na ile cele, przedsięwzięcia zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte.
- Użyteczność – stopień zaspokajania potrzeb beneficjentów w wyniku osiągnięcia rezultatów podejmowanych operacji.
- Trwałość – ocena faktu, czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora, regionu czy kraju.

PLANOWANIE MONITORINGU I EWALUACJI

W celu prawidłowej realizacji LSR, LGD będzie na bieżąco monitorowana i poddawana badaniom ewaluacyjnym. Zostaną zastosowane dwa rodzaje ewaluacji – autoewaluacja i ewaluacja zewnętrzna.

Ewaluacja własna będzie przeprowadzana w I kwartale roku następującego po roku ocenianym i będzie miała za zadanie określić poziom realizowania założonych celów i wskaźników, poziom wykonania budżetu, prawidłowość dokonywania wyboru operacji oraz ich zgodności z kryteriami.

Ewaluacja zewnętrzna będzie przeprowadzana 2 razy w ciągu całego okresu programowania i będzie miała za zadanie ocenić całokształt pracy Stowarzyszenia, w tym jego organów, pracowników, stosowanych procedur, promocji, przepływu informacji, współpracy, aktywizacji, przedsięwzięć i projektów.

Raporty ewaluacyjne będą przedstawiane na Walnym Zebraniu Członków Stowarzyszenia i podawane do publicznej wiadomości np. poprzez umieszczenie na stronie www.

Monitoring realizacji LSR będzie przeprowadzany przez pracowników Biura na bieżąco, a zwłaszcza przed każdorazowym ogłoszeniem konkursu.

Powyższe działania pozwolą na stałe podnoszenie jakości usług i stosowanych procedur oraz dokonania oceny prawidłowości realizacji LSR.

Kluczowe kwestie odnośnie planowania ewaluacji

1. Elementy funkcjonowania podlegające ewaluacji:

- pracownicy Biura LGD – badaniu podlegać będzie rzetelność i terminowość wypełniania obowiązków wskazanych w umowie oraz zleceń,
- Biuro LGD – badaniu podlegać będzie funkcjonowanie i efektywność pracy Biura oraz czy realizacja LSR odbywa się zgodnie z harmonogramem,
- Stowarzyszenie – badaniu podlegać będzie jakość partnerstwa, sprawność funkcjonowania LGD, przedsięwzięcia realizowane w danym roku kalendarzowym wraz z oceną wpływu operacji na realizację celów LSR,
- Zarząd, Rada – badaniu podlegać będzie efektywność pracy organów LGD, sprawność podejmowania decyzji,
- procedury – badaniu podlegać będzie przestrzeganie procedur oraz regulaminów, efektywność stosowanych procedur, ocena przebiegu konkursów,
- przepływ informacji/plan komunikacji – badaniu podlegać będzie sposób, skuteczność i użyteczność przepływu informacji oraz sprawność w podejmowaniu decyzji,
- promocja – badaniu podlegać będzie skuteczność, użyteczność i trwałość wykorzystywanych narzędzi promocji,
- aktywizacja – badaniu podlegać będzie efektywność, trafność i trwałość aktywizacji lokalnej społeczności,
- współpraca – badaniu podlegać będzie efektywność i trwałość, współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej,
- przedsięwzięcia, projekty – badaniu podlegać będzie jakość merytoryczno-techniczna projektów, ocena wpływu na realizację celów LSR.

2. Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji:

- cele i wskaźniki określone w LSR – badaniu podlegać będzie powszechność dokumentu na obszarze LGD, stopień realizacji celów i wskaźników,
- realizowane operacje – stopień realizacji wybranych do dofinansowania operacji, opis efektów, wpływ realizowanych przedsięwzięć na osiągnięcie celów LSR, efektywność projektów,
- budżet – trafność, efektywność i użyteczność wykorzystania budżetu na poszczególne operacje i działania własne LGD,
- kryteria i procedury wyboru operacji – jakość stosowanych kryteriów i procedur wyboru operacji, opinia społeczności lokalnej na temat wdrażania LSR i realizowanych operacji.

3. Kryteria, według których będzie sporządzana ocena:

- trafność,
- efektywność,
- skuteczność,
- użyteczność,
- trwałość,

4. Czas, w jakim zostanie przeprowadzona ewaluacja

- Czas pomiaru: I kwartał roku następującego po roku ocenianym.

5. Sposób pomiaru

- opinia Dyrektora nt. podległego personelu,
- wywiady z wnioskodawcami, członkami LGD,
- dokumentacja własna, opinie Zarządu,

- Desk Research
- statystyki,
- analiza przeprowadzona przez ekspertów na podstawie CAPI, CATI, CAWI lub IDI z pracownikami LGD, beneficjentami i wnioskodawcami,
- wizje lokalne w miejscu realizacji operacji,
- rejestr danych,
- karta udzielonego doradztwa,
- rejestr złożonych wniosków,
- lista obecności.

6. Okres objęty pomiarem:

- cały rok kalendarzowy.

7. Wnioski i opinie sformułowane podczas realizacji planu komunikacji będą wykorzystywane podczas ewaluacji Kluczowe kwestie odnośnie planowania monitoringu

1. Elementy podlegające monitorowaniu

- harmonogram ogłaszania konkursów,
- stopień wykorzystania budżetu,
- wskaźniki realizacji LSR,
- działania promocyjne,
- nabory wniosków,
- szkolenia,
- jakość partnerstwa,

2. Sposób pozyskiwania danych

- rejestr danych,
- Desk Research,
- statystyki,
- karta udzielonego doradztwa,
- lista obecności,
- dokumentacja własna,

3. Czas i okres zbierania danych – dane zbierane na bieżąco.

4. Sposób przekazywania danych przez beneficjentów

- sprawozdania z realizacji operacji (druki LGD),
- listy obecności,
- zdjęcia z realizacji operacji, inwestycji.

Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych

Pozyskane dane z ewaluacji oraz monitoringu przeprowadzanego w LGD będą wykorzystywane do aktualizacji LSR, procedur lub zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD oraz Biura.

W przypadku wykrycia problemów na etapie wdrażania LSR lub kosztów bieżących i aktywizacji LGD zamierza opracować i zrealizować program naprawczy. Program ten zostanie stworzony przy udziale pracowników Biura, członków organów oraz pozostałych członków Stowarzyszenia.

Wyniki działań oraz przeprowadzanych badań będą publikowane na stronie www.

Monitoring pozwoli na uniknięcie sytuacji, w której zaplanowane do realizacji działania nie zostaną przeprowadzone lub zostaną przeprowadzone w niedostarczającym sposób.

Zasady i procedury monitoringu i ewaluacji przedstawione zostały w załączniku nr 4 do Lokalnej Strategii Rozwoju.

Rozdział 12 Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Lokalna Grupa Działania przeprowadzała analizę pod kątem spełnienia kryterium kwalifikujących do strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Lokalna Grupa Działania wystąpiła do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z zapytaniem o konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny na środowisko.

Biorąc pod uwagę charakter działań przewidywanych do zrealizowania w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju można stwierdzić, że nie spełnia ona normy zawartej w art. 46 pkt. 2 ustawy o ochronie środowiska oraz o ocenach

oddziaływania na środowisko. Organ rozważający kryteria zawarte w art. 46 pkt 3 w/w ustawy prognozował, że realizacja ustaleń dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na obszary Natura 2000. Przy rozważaniu konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny na środowisko wzięto pod uwagę uwarunkowania wynikające z art. 49 ustawy o OŚ, a mianowicie:

1. Charakter działań przewidzianych w projektowanym dokumencie - Dokument, jakim jest Lokalna Strategia Rozwoju opracowywana przez Lokalną Grupę Działania Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich obejmuje planowane działania z zakresu ożywienia społeczno - gospodarczego obszarów wiejskich poprzez aktywizację mieszkańców oraz poprawę uczestnictwa tych osób w życiu społecznym i gospodarczym. Zadania inwestycyjne i nie inwestycyjne w Lokalnej Strategii Rozwoju skupiać się będą w szczególności na:
a) wspieraniu udziału społeczności lokalnej w realizacji LSR,
b) wzmocnieniu kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społecznej lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych,
c) rozwoju przedsiębiorczości na obszarze objętym Lokalną Strategią Rozwoju,
d) tworzeniu sieci podmiotów prowadzących działalność na obszarze objętym Lokalną Strategią Rozwoju, e) rozwoju rynków zbytu produktów i usług lokalnych,
f) zachowaniu dziedzictwa lokalnego, tj. specyficznego dla danego obszaru,
g) rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury, w tym m.in. turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej itp.,
h) promowaniu: produktów lub usług lokalnych, rynków zbytu produktów i usług lokalnych, turystyki, rekreacji, kultury.
2. Rodzaj i skalę oddziaływania na środowisko – realizacja zadań wskazanych w strategii będzie rozłożona w czasie i przestrzeni. LSR nie przewiduje wystąpienia oddziaływań na środowisko
3. Cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko - obszarem objętym oddziaływaniem na środowisko w ramach realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju jest teren gmin: Banie, Gryfino, Widuchowa, Chojna, Moryń, Mieszkowice i Cedynia, położonych w powiecie gryfińskim w województwie zachodniopomorskim. W granicach Lokalnej Grupy Działania nie znajdują się obszary chronione, znajdują się obszary mające znaczenie dla Wspólnoty Natura 2000: Dolina Dolnej Odry (PLB320003), Dolina Tywy (PLH320050), Dzikie Las (PLH320060) Las Baniewicki (PLH320064) Dolna Odra (PLH320037) Ostoja Cedyniska (PLB320017) Wzgórze Krzymowskie (PLH320054) Ostoja Witnicko-Dębnińska (PLB320015) Wzgórze Moryńskie (PLH320055) Jeziora Wętyńskie (PLB320018) Wzgórze Bukowe (PLH320020) Mieszkowicka Dąbrowa (PLH320051), rezerwat przyrody: Rezerwat przyrody Bielinek, Buczynowe Wąwozy im. prof. Floriana Cellińskiego, Bukowe Źródło im. Profesora Tadeusza Dominika, Dąbrowa Krzymowska, Dolina Świergotki, Jeziora Słęgiewskie, Kanał Kwiatowy, Olszyna Źródłiskowa pod Lubiechowem Dolnym, Olszyna Ostrowskie, Słoneczne Wzgórze, Wrzosowiska Cedynskie im. Inż. Wiesława Czyżewskiego a także użytki ekologiczne, stanowiska zwierząt, roślin i grzybów chronionych oraz siedliska przyrodnicze. W wyniku realizacji założeń LSR nie wystąpią negatywne oddziaływania na środowisko. Na dalszych etapach inwestycyjnych poszczególne przedsięwzięcia będą miały, w miarę potrzeb, przeprowadzane oceny oddziaływania na środowisko w celu wykluczenia negatywnych oddziaływań.

Podsumowanie

Realizacja ustaleń niniejszej Lokalnej Strategii Rozwoju nie spowoduje negatywnego oddziaływania na środowisko i formy ochrony przyrody, w tym nie spowoduje negatywnego oddziaływania na obszary Natura 2000 tj. nie wpłynie na stan i zachowanie gatunków i siedlisk będących przedmiotem ich ochrony. **Strategia nie wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny na środowisko.**

Wykaz wykorzystanej literatury

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ERROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005.
3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej.
4. Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 809/2014 z dnia 17 lipca 2014 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do zintegrowanego systemu zarządzania i kontroli, środków rozwoju obszarów wiejskich oraz zasady wzajemnej zgodności.
5. Wspólne Wytyczne Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej, AGRI, EMPL, MARE i REGIO, na temat rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych.
6. Bloch E., Kościelecki P., Śpiewak R., Zalewska K., Podręcznik tworzenia i ewaluacji wskaźników w lokalnych strategiach rozwoju, Warszawa 2010.
7. Wytyczne dla podmiotów lokalnych dotyczące rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.
8. Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce, Warszawa 2014.
9. Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020, Warszawa 2015.
10. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.
11. Strategia Rozwoju Gminy Banie na lata 2014-2020.
12. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Cedynia na lata 2015-2020.
13. Strategia sukcesu Miasta i Gminy Gryfino.
14. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Mieszkowice na lata 2014-2020.
15. Strategia Rozwoju Gminy Widuchowa na lata 2012-2020.
16. Strategia Rozwoju Powiatu Gryfińskiego do roku 2020.
17. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020.

Załącznik 1 PROCEDURA AKTUALIZACJI LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU

Celem aktualizacji LSR jest dopasowanie do zmieniających się uwarunkowań oraz sytuacji społecznej. Dzięki realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju zostaną zaspokojone potrzeby i oczekiwania lokalnej społeczności. Lokalna Strategia Rozwoju jest dokumentem, który będzie pozwalał na wprowadzenie zmian oraz uzupełnień. Zakłada się, że aktualizacja LSR wynikać może ze zmian w przepisach lub odrębnych dokumentach programowych, uwag zgłoszonych przez Instytucję Wdrażającą, będzie również odpowiedzią na pojawiające się spostrzeżenia z wdrażania LSR oraz przeprowadzonego monitoringu i ewaluacji.

Ponieważ Strategia to dokument, który został wypracowany z udziałem różnych lokalnych środowisk właśnie one zostaną włączone w konsultacje odnośnie realizacji i ewentualnych zmian. Wprowadzenie zmian i uzupełnień nie może jednak pozostawać w sprzeczności z wymogami programowymi PROW 2014 – 2020.

Podstawą do wprowadzenia aktualizacji są działania monitorujące i ewaluacyjne prowadzone przez Biuro LGD, w zakresie:

1. Wskaźników rezultatu i produktu w ramach przedsięwzięć i stopień realizacji celów LSR - Zakres monitoringu obejmuje ocenę realizowanych przedsięwzięć w aspekcie przyjętych wskaźników produktu i rezultatu, co w konsekwencji przekłada się na ocenę skuteczności procesu wdrażania LSR.
2. Harmonogramu prac nad wdrażaniem LSR - terminowość wdrażania Strategii ma istotne znaczenie dla procesu organizacji i przeprowadzania naborów. W przypadku identyfikacji nieścisłości w zakresie prawidłowej realizacji harmonogramu.

3. Ewaluacji LSR – ewaluacja własna oraz zewnętrzna - analiza i ocena danych.

Procedura aktualizacji LSR może również wynikać z zaleceń organów nadzoru i instytucji zarządzających.

Podstawowymi źródłami informacji na temat aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju dla LGD są informacje zgromadzone poprzez:

1. Kontakt bezpośredni w Biurze LGD.
2. Kontakt za pomocą poczty elektronicznej z Biurem LGD.
3. Spotkania informacyjno-konsultacyjne organizowane przez Biuro LGD.
4. Przeprowadzona ewaluacja.
5. Sprawozdania z realizacji operacji.
6. Informacje organów Stowarzyszenie czuwające nad prawidłowym przebiegiem procesu wyboru operacji.
7. Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego w zakresie sprawozdawczości i kontroli LSR.

W celu aktualizacji LSR, przyjmuje się następującą ścieżkę postępowania:

- Biuro LGD przygotowuje zakres zmian do Lokalnej Strategii Rozwoju w zależności od potrzeb oraz po uwzględnieniu uwag do LSR zbieranych na bieżąco tylko i wyłącznie na formularzu udostępnionym przez LGD na stronie www.difrow.pl
- Zarząd dokonuje analizy przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji

- Zmiany do LSR zwróć do Zarządu LGD zwykłą większością głosów na podstawie upoważnienia udzielonego przez Walne Zebranie Członków
- Wprowadzenie zmian LSR za każdym razem wymaga zatwierdzenia przez Instytucję Wdrażającą.
- Po akceptacji zmian przez Instytucję Wdrażającą dokument zamieszcza się a stronie www.difrow.pl

Aktualizacja Lokalnej Strategii Rozwoju będzie dokonywana w miarę potrzeb wynikających z dezaktualizacji danych, bądź zmiany przepisów prawnych mających istotny wpływ na treść dokumentu.

62

Załącznik nr 2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Opis zadania	Wykonawca	Metody	Okres
Pytania badawcze; elementy funkcjonowania i wdrażania podlegające ocenie	Najczęściej zewnętrzni i niezależni eksperci (ewaluacja zewnętrzna), ale także osoby zaangażowane we wdrażanie (w przypadku ewaluacji wewnętrznej i monitoringu)	Źródła danych i metody ich zbierania; kryteria według których będzie przeprowadzana ocena realizacji LSR i funkcjonowania LGD, a także sposób dokonywania pomiaru	Czas i okres dokonywania a pomiaru
Pracownicy Biura LGD	Opinia Dyrektora nt. podległego personelu	Wywiad z wnioskodawcami, członkami LGD	Czas pomiaru: i kwartał roku następujące go po roku ocenianym
Stowarzyszenie	Dokumentacja własna, opinia Zarządu		Okres objęty pomiarem: cały rok kalendarzowy
Zarząd, Rada	Dokumentacja własna		
Procedury	Desk Research, statystyki, opinia Zarządu		
Przepływ informacji			
Promocja			
Aktywizacja			
Współpraca			

63

Przedsięwzięcia, projekty	Rejestry, statystyki, dokumentacja własna	Jakość merytoryczno-techniczna projektów, ocena wpływu na realizację celów LSR
Cele i wskaźniki określone w LSR realizowane operacje	Zewnętrzni, niezależni eksperci (ocena zewnętrzna) Ocena własna	Powierzoność dokumentu na obszarze LGD, stopień realizacji celów i wskaźników
Budżet	Analiza przeprowadzona przez ekspertów na podstawie CAPI, CATI, CAWI lub IDI z pracownikami LGD, beneficjentami i wnioskodawcami oraz wizji lokalnych w miejscu realizacji operacji	Stopień realizacji wybranych operacji, opis efektów, wpływu realizowanych przedsięwzięć na osiągnięcie celów LSR, efektywność projektów
Kryteria i procedury wyboru operacji	Ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej	Trafność, efektywność i użyteczność wykorzystania budżetu na poszczególne operacje i działania w LGD
Harmonogram ogłaszania konkursów	Pracownicy Biura LGD (ocena własna)	Jakość stosowanych kryteriów i procedur wyboru operacji, opinia społeczności lokalnej na temat wdrażania LSR i realizowanych operacji
Stopień wykorzystania budżetu	Rejestr danych	Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem
Wskaźniki realizacji LSR	Rejestr danych	Stopień wykorzystania funduszy, wysokość zakontraktowanych środków
Działania promocyjne	Desk Research, statystyki	Stopień realizacji wskaźników
Nabory wniosków	Karta udzielonego doradztwa, rejestr złożonych wniosków	Efektywność prowadzonych działań, skuteczność stosowanych narzędzi
Szkolenia	Lista obecności	Stopień zainteresowania konkursami, liczba udzielonych porad lub konsultacji i ich skuteczność, liczba zgłoszonych projektów o dofinansowanie i ich jakość
Jakość partnerstwa	Dokumentacja własna	Stopień zainteresowania szkoleniami
		Ilość przedstawicieli poszczególnych sektorów

64

Dr

Tunja

SP

Lata		2016-2018		2019-2021		2022-2023		Razem 2016-2023		Połączony program	
Nazwa wskaźnika	Wartość jedn. miar.	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jedn. miar.	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jedn. miar.	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartości wskaźników w PLN	Razem planowane wsparcie w PLN
Cel ogólny 1. Rozwój społeczności lokalnych i budowa silnej tożsamości lokalnej											
Cel szczegółowy 1.1. Wspieranie i zwiększanie inicjatyw na rzecz rozwoju integracji społecznej mieszkańców, w tym edukacji na rzecz silnego III sektora											
Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	21	60%	10500	14	100%	7000	-	100%	-	35	17 500
Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	4 146	90,12%	30000	16	9,88%	40 500		100%		162	70 500
Razem cel szczegółowy 1			40500			27000			20500		88000
Cel szczegółowy 1.2. Promowanie obszaru objętego LSR											
Liczba inicjatyw na rzecz obszaru objętego LSR	7	46,67%	300000	7	93,34 %	300000	1	100%	50000	15	850 000
Razem cel szczegółowy 1.2			300000			300000			50000		550000
Projekt własny Realizacja LSR											850 000
Projekty grantowe											550000

Cel ogólny 2 Rozwój gospodarczy obszaru LSR												
Cel szczegółowy 2.1. Tworzenie przestrzeni do edukacji i wymiany doświadczeń, wiedzy i promocyj w zakresie rozwoju gospodarczego												
Przedsięwzięcie 2.1.1 Organizacja szkoleń z zakresu rozwoju gospodarczego	Liczba szkoleń	-	-	-	-	-	1	100%	10000	1	10 000	Realizacja LSR
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	-	-	-	-	2	100%	140000	-	2	140 000	Projekt współpracy
	Liczba sied w zakresie szkoleń, konferencji, wyjazdów lub rynków lokalnych które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Liczba nowych Inkubatorów (centrów) przedsiębiorstwa lokalnego	-	-	-	-	1	100%	500000	-	1	500 000	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 2.1		-	-	-	-	0	-	640000	-	60000	700000	Realizacja LSR
Cel szczegółowy 2.2. Tworzenie i rozwój przedsiębiorstwa lokalnego i wzmacnianie lokalnego biznesu												
Przedsięwzięcie 2.2.1 Wzrost liczby inicjatyw na rzecz rozwoju	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	10	50%	100000	10	100%	-	100%	-	20	2 000 000	Realizacja LSR

Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	2	40%	600000	3	100%	600000	-	-	-	5	1 200 000	Realizacja LSR
Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	-	-	-	1	100%	300000	-	100%	-	1	300 000	Realizacja LSR
Suma cel szczegółowy 2.2	1 600 000	0	1 600 000	190 000	0	190 000	0	0	0	0	350 000	0
Cel szczegółowy 2.3. Rozwój turystyki												
Liczba nowych miejsc noclegowych	3	30%	90000	7	100%	210000	-	100%	-	10	300 000	Realizacja LSR
Liczba sieci w zakresie usług turystycznych, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	-	-	-	1	100%	50000	-	100%	-	1	50 000	Realizacja LSR
Suma cel szczegółowy 2.3	90000	0	90000	260000	0	260000	0	0	0	0	350 000	0
Cel ogólny 3 Rozwój infrastruktury na rzecz potencjału przyrodniczo - historycznego												

67

Cel szczegółowy 3.1. Planowane otoczenie przyrodnicze - turystyczne i infrastruktura turystyczna												
Przedsięwzięcie 3.1.1 Wzrost liczby obiektów, w tym obiektów nowych lub modernizowanych	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	-	-	-	-	4	100%	422000	-	100%	-	7 422000
	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	-	-	-	-	3	100%	318000	-	100%	-	3 318000
Suma cel szczegółowy 3.1	0	0	0	0	0	740000	0	740000	0	0	0	740000
Cel szczegółowy 3.2. Renowacja i zachowanie lokalnego dziedzictwa i tradycji												
Przedsięwzięcie 3.2.1 Wzrost liczby obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Liczba zabudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	1	33,33%	300000	2	100%	600000	-	100%	-	3	900 000
	Liczba obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	-	-	-	-	3	100%	300000	-	100%	-	3 300000
Suma cel szczegółowy 3.2	300000	0	300000	600000	0	600000	0	600000	0	0	0	900 000
Cel szczegółowy 3.3. Dopasowanie obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej												
Przedsięwzięcie 3.3.1 Wzrost liczby obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg	-	-	-	-	0,2	100%	300000	-	100%	-	300 000
	Liczba obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	-	-	-	-	0	100%	300000	-	100%	-	300 000
Suma cel szczegółowy 3.3	0	0	0	0	0	300000	0	300000	0	0	0	300 000
Suma cel ogólny 3												

68

Załącznik 4 Budżet

Tabela 22 Wysokość wsparcia finansowego EFSI w ramach poszczególnych poddziałań.

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)	
	PROW	
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	7 000 000	
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	140 000	
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	1 552 500	
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	97 500	
Razem	8 790 000	

Źródło: opracowanie własne

Tabela 23 Plan finansowy w zakresie poddziałań 19.2 PROW 2014-2020

	Wkład EFRW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	2 799 720	1 600 280	X	4 400 000
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	1 654 380	X	945 620	2 600 000
RAZEM	4 454 100	1 600 280	945 620	7 000 000

Źródło: opracowanie własne

Załącznik 5 Plan komunikacji

1. Prezentacja głównych celów i przesłanek leżących u podstaw jego opracowania.

Plan komunikacji dotyczy konkretnych działań i projektów i jest ściśle powiązany z planem działania LGD w procesie wdrażania LSR. Plan komunikacji w swej konstrukcji zawiera opis celów, działań komunikacyjnych podporządkowanych tym celom, a także środków i narzędzi przekazu informacji na linii LGD – społeczności lokalne, jakich LGD zamierza używać w komunikowaniu się na poszczególnych etapach wdrażania LSR. Służy także identyfikacji występujących problemów komunikacyjnych (poprzez monitoring i ewaluację), dzięki czemu jest narzędziem kształującym poziom współpracy i zaangażowania partnerów i interesariuszy LGD.

Celem ogólnym komunikacji dla LGD „Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich” jest: okresowe informowanie społeczności lokalnej o stanie realizacji LSR, bieżące informowanie o wszystkich ewentualnych zmianach w LSR, wsparcie potencjalnych beneficjentów w zakresie doskonalenia umiejętności przygotowania wniosków aplikacyjnych i pozyskiwania środków finansowych z UE, edukacja określonych grup docelowych włączonych w proces wdrażania LSR, popularyzowanie i promocja efektów realizacji projektów innowacyjnych, prezentacja sukcesów we wdrażaniu LSR.

Cel komunikacyjny 1 – Poinformowanie mieszkańców obszaru o stanie realizacji LSR oraz o wszystkich ewentualnych zmianach w LSR, procedurach wyboru operacji i terminach aplikacyjnych wraz z pozyskaniem informacji zwrotnej nt. trafności doboru sposobu informowania.

Cel komunikacyjny 2 – Poinformowanie o wsparciu potencjalnych beneficjentów w zakresie doskonalenia umiejętności przygotowania wniosków aplikacyjnych i pozyskiwania środków finansowych z UE, edukacja określonych grup docelowych włączonych w proces wdrażania LSR wraz z pozyskaniem informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem przeprowadzenia ew. korekt w tym zakresie, np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, doskonalenia umiejętności komunikacyjnych.

Cel komunikacyjny 3 – Popularyzowanie i promocja efektów realizacji projektów, prezentacja sukcesów we wdrażaniu LSR.

2. Opis działań komunikacyjnych i grup docelowych oraz środków przekazu, opis zakładanych wskaźników realizacji działań komunikacyjnych oraz efektów działań komunikacyjnych.

71

Tabela 24 Szczegółowy plan komunikacji na linii LGD – grupy docelowe – LGD w procesie realizacji LSR 2014-2020 dla LGD „DROW” w postaci tabelarycznej.

Termin	Cel komunikacyjny	Działanie komunikacyjne	Narzędzia komunikacji (rodzaj przekazu)	Adresat	Wskaźniki realizacji działań komunikacyjnych o liczbie działań	Planowane efekty działań komunikacyjnych – liczba osób objętych działaniem	Budżet (tł.)
I połowa 2016	Cel komunikacyjny 1	Kampania informacyjna o głównych zasadach założeniach LSR	Informacje przekazane do LPi Funduszy Europejskich w Szczecinie, Morynii oraz PUP i Cech Rolnictwa Różnych w Gryfnie oraz Sotysów selectw leżących na obszarze LSR	Lokalni Liderzy, Grupy nieformalne, Mieszkańcy obszaru LGD, Przedsiębiorcy Grupy defaworyzowane – < 35 i 50+.	Liczba informacji elektronicznych – 140	Liczba informowanych – 140	0,00
		Badanie trafności doboru sposobu prezentowania informacji oraz zainteresowania uczestnictwem w działaniach LGD	W przypadku artykułów prasowych – ankietę internetową zawieszoną na stronie LGD w przypadku spotkań – ankietę audytoryjną	Potencjalni wnioskodawcy, w tym głównie przedsiębiorcy, rolnicy, mieszkańcy obszaru, grupy defaworyzowane – < 35 i 50+.	Liczba ankiet – 2	Liczba poinformowanych – 100	0,00
II połowa 2016	Cel komunikacyjny 2	Kampania informacyjna	Informacja na www.drow.pl oraz wszystkich partnerach LGD. Informacja mailowa do grupy docelowej zawartej w bazie danych potencjalnych wnioskodawców. Informacja przekazana do Lokalnego Punktu Informacyjnego FE w Szczecinie, Morynii oraz Powiatowy Urząd Pracy i Cech Rolnictwa Różnych w Gryfnie	Potencjalni wnioskodawcy, w tym głównie przedsiębiorcy, rolnicy, mieszkańcy obszaru, grupy defaworyzowane – < 35 i 50+.	Liczba informacji – 1	Liczba poinformowanych – 3000	0,00

72

[Signature]

Cel komunikacyjny 2	I połowa 2017	Szkolenie z zasad oceny i wyboru projektów do dofinansowania	Broszura informacyjna o sposobie i elektroniczna (umieszczona na stronie LGD oraz UG)	Lokalniki Liderzy, Grupy nieformalne, Mieszkańcy obszaru LGD, Przedsiębiorcy, Grupy defaworyzowane - < 35 i 50+, podmioty JST	Liczba opracowań - 1	Liczba poinformowanych - 1000	2000
Szkolenie z zasad oceny i wyboru projektów do dofinansowania	II połowa 2017	Dwudniowe wyjazdowe warsztaty dotyczące realizacji i realizacja wniosków	Artykuły prasowe lokalnej, mediach lokalnych, na portalu LGD - UG; Portale społecznościowych; Powiatowy Urząd Pracy oraz Cech Rolnictwa i Rybnictwa w Gryfinie; Rozmowa z potencjalnymi wnioskodawcami (baza danych potencjalnych wnioskodawców); Informacja przekazana do lokalnego punktu informacyjnego PE w Szczecinie, Morzynie	Potencjalni wnioskodawcy, w tym głównie przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące założyć lub rozwinąć działalność gospodarczą, rolnicy, osoby z grup defaworyzowanych - < 35 i 50+, podmioty JST	Liczba informacji - 6 (3 prasa+3 media)	Liczba poinformowanych - 3000	2 000
Szkolenie z zasad oceny i wyboru projektów do dofinansowania	II połowa 2017	Spotkania informacyjno-konsultacyjne, dotyczące zasad opracowywania wniosków na poszczególnych przedsiębiorstwach realizowane w latach 2016-2018	Spotkania bezpośrednie, prezentacje, materiały informacyjne	Potencjalni wnioskodawcy, w tym głównie przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące założyć lub rozwinąć działalność gospodarczą, rolnicy, osoby z grup defaworyzowanych - < 35 i 50+, podmioty JST	Liczba informacji - 7	Liczba poinformowanych - 100	3500
Szkolenie z zasad oceny i wyboru projektów do dofinansowania	II połowa 2017	Kampania informacyjna	Artykuły prasowe lokalnej, mediach lokalnych, na portalu LGD - UG; Portalach społecznościowych; PUP oraz Cech Rzemiosł Różnych w Gryfinie; Poczta elektroniczna (baza danych potencjalnych wnioskodawców); Informacja przekazana do lokalnego punktu informacyjnego PE w Szczecinie, Morzynie	Potencjalni wnioskodawcy, w tym głównie przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące założyć lub rozwinąć działalność gospodarczą, rolnicy, osoby z grup defaworyzowanych - < 35 i 50+, podmioty JST	Liczba informacji - 6 (3 prasa+3 media)	Liczba poinformowanych - 1000	2000
Szkolenie z zasad oceny i wyboru projektów do dofinansowania	II połowa 2017	Badanie zapytań wnioskodawców dot. jakości pomocy świadczonych przez LGD na etapie przygotowania wniosków aplikacyjnych.	Ankieta skierowana drogą elektroniczną na adres e-mail wnioskodawców	Wnioskodawcy w poszczególnych zakresach	Liczba ankiet - 1	Liczba poinformowanych - 30	0,00

Cel komunikacyjny 2	II połowa 2017	Szkolenie z zasad oceny i wyboru projektów do dofinansowania	Broszura informacyjna o sposobie i elektroniczna (umieszczona na stronie LGD oraz UG)	Lokalniki Liderzy, Grupy nieformalne, Mieszkańcy obszaru LGD, Przedsiębiorcy, Grupy defaworyzowane - < 35 i 50+, podmioty JST	Liczba opracowań - 1	Liczba poinformowanych - 1000	2000
Szkolenie z zasad oceny i wyboru projektów do dofinansowania	II połowa 2017	Dwudniowe wyjazdowe warsztaty dotyczące realizacji i realizacja wniosków	Artykuły prasowe lokalnej, mediach lokalnych, na portalu LGD - UG; Portale społecznościowych; Powiatowy Urząd Pracy oraz Cech Rolnictwa i Rybnictwa w Gryfinie; Rozmowa z potencjalnymi wnioskodawcami (baza danych potencjalnych wnioskodawców); Informacja przekazana do lokalnego punktu informacyjnego PE w Szczecinie, Morzynie	Potencjalni wnioskodawcy, w tym głównie przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące założyć lub rozwinąć działalność gospodarczą, rolnicy, osoby z grup defaworyzowanych - < 35 i 50+, podmioty JST	Liczba informacji - 6 (3 prasa+3 media)	Liczba poinformowanych - 3000	2 000
Szkolenie z zasad oceny i wyboru projektów do dofinansowania	II połowa 2017	Spotkania informacyjno-konsultacyjne, dotyczące zasad opracowywania wniosków na poszczególnych przedsiębiorstwach realizowane w latach 2016-2018	Spotkania bezpośrednie, prezentacje, materiały informacyjne	Potencjalni wnioskodawcy, w tym głównie przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące założyć lub rozwinąć działalność gospodarczą, rolnicy, osoby z grup defaworyzowanych - < 35 i 50+, podmioty JST	Liczba informacji - 7	Liczba poinformowanych - 100	3500
Szkolenie z zasad oceny i wyboru projektów do dofinansowania	II połowa 2017	Kampania informacyjna	Artykuły prasowe lokalnej, mediach lokalnych, na portalu LGD - UG; Portalach społecznościowych; PUP oraz Cech Rzemiosł Różnych w Gryfinie; Poczta elektroniczna (baza danych potencjalnych wnioskodawców); Informacja przekazana do lokalnego punktu informacyjnego PE w Szczecinie, Morzynie	Potencjalni wnioskodawcy, w tym głównie przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące założyć lub rozwinąć działalność gospodarczą, rolnicy, osoby z grup defaworyzowanych - < 35 i 50+, podmioty JST	Liczba informacji - 6 (3 prasa+3 media)	Liczba poinformowanych - 1000	2000
Szkolenie z zasad oceny i wyboru projektów do dofinansowania	II połowa 2017	Badanie zapytań wnioskodawców dot. jakości pomocy świadczonych przez LGD na etapie przygotowania wniosków aplikacyjnych.	Ankieta skierowana drogą elektroniczną na adres e-mail wnioskodawców	Wnioskodawcy w poszczególnych zakresach	Liczba ankiet - 1	Liczba poinformowanych - 30	0,00

[Handwritten signature]

II połowa 2018	Cel komunikacyjny 2	Dwudniowe wyjazdowe warsztaty dotyczące realizacji i realizacja wniosków	- zaproszenie telefoniczne i mailowe do udziału w szkoleniu, - informacja zamieszczona na portalu LGD	Wnioskodawcy, pracownicy biura	Liczba szkoleń - 1	Liczba poinformowanych - 30	0,00
I połowa 2018	Cel komunikacyjny 1	Kampania informacyjna	Artykuły prasie lokalnej, mediach lokalnych, na portalu LGD - UG; portalach społecznościowych: RP, Prace Czech, Pamiółki Białych w Gryfinie, Poczta Elektroniczna (baza danych potencjalnych wnioskodawców); Informacja przekazana do Lokalnego Punktu Informacyjnego PE w Szczecinie, Morvitu.	Potencjalni wnioskodawcy, w tym: głównie przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące założyć lub rozwinąć działalność gospodarczą, rolnicy, osoby z grupy defaworyzowanej - bezrobotni < 35 i 50+, podmioty JT	Liczba informacji - 6 (3 prasa+3 media)	Liczba poinformowanych - 1000	2 000
		Spotkania informacyjne, konsultacyjne, dotyczące zasad opracowywania wniosków na poszczególne przedsięwzięcia realizowane w latach 2016-2018	Spotkania bezpośrednie, prezentacje, materiały informacyjne	Potencjalni wnioskodawcy, w tym: głównie przedsiębiorcy, rolnicy, mieszkańcy obszaru, grupy defaworyzowane - bezrobotni < 35 i 50+, przedstawiciele JT	Liczba informacji - 7	Liczba poinformowanych - 100	3500
I połowa 2019	Cel komunikacyjny 1 oraz Cel komunikacyjny 3	Badanie satysfakcji wnioskodawców dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowania wniosków	Ankieta skierowana drogą elektroniczną na adresy e-mail wnioskodawców	Wnioskodawcy w poszczególnych zakresach	Liczba informacji - 1	Liczba poinformowanych - 30	0,00
		Spotkania informacyjne, konsultacyjne, dotyczące zasad opracowywania wniosków na poszczególne przedsięwzięcia realizowane w latach 2018-2020	Spotkania bezpośrednie, prezentacje, materiały informacyjne	Potencjalni wnioskodawcy, w tym: głównie przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące założyć lub rozwinąć działalność gospodarczą, rolnicy, osoby z grupy defaworyzowanej - bezrobotni < 35 i 50+, podmioty JT	Liczba informacji - 7	Liczba poinformowanych - 100	3500

I połowa 2019	Cel komunikacyjny 1 oraz Cel komunikacyjny 3	Badanie satysfakcji wnioskodawców dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowania wniosków	Ankieta skierowana drogą elektroniczną na adresy e-mail wnioskodawców	Wnioskodawcy w poszczególnych zakresach	Liczba informacji - 1	Liczba poinformowanych - 30	0,00
I połowa 2019	Cel komunikacyjny 1 oraz Cel komunikacyjny 3	Spotkania informacyjne, konsultacyjne, dotyczące zasad opracowywania wniosków na poszczególne przedsięwzięcia realizowane w latach 2018-2020	Spotkania bezpośrednie, prezentacje, materiały informacyjne	Potencjalni wnioskodawcy, w tym: głównie przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące założyć lub rozwinąć działalność gospodarczą, rolnicy, osoby z grupy defaworyzowanej - bezrobotni < 35 i 50+, podmioty JT	Liczba informacji - 7	Liczba poinformowanych - 100	3500
		Kampania informacyjna	Artykuły prasie lokalnej, mediach lokalnych, na portalu LGD - UG; portalach społecznościowych; Powiatowy Urząd Pracy oraz Czech, Rzeszów, Różniak w Gryfinie, Poczta Elektroniczna (baza danych potencjalnych wnioskodawców); Informacja przekazana do Lokalnego Punktu Informacyjnego PE w Szczecinie, Morvitu.	Potencjalni wnioskodawcy, w tym: głównie przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące założyć lub rozwinąć działalność gospodarczą, rolnicy, osoby z grupy defaworyzowanej - bezrobotni < 35 i 50+, podmioty JT	Liczba informacji - 6 (3 prasa+3 media)	Liczba poinformowanych - 1000	2000
II połowa 2018	Cel komunikacyjny 2	Dwudniowe wyjazdowe warsztaty dotyczące realizacji i realizacja wniosków	- zaproszenie telefoniczne i mailowe do udziału w szkoleniu, - informacja zamieszczona na portalu LGD	Wnioskodawcy, pracownicy biura	Liczba szkoleń - 1	Liczba poinformowanych - 30	0,00
		Kampania informacyjna	Artykuły prasie lokalnej, mediach lokalnych, na portalu LGD - UG; portalach społecznościowych: RP, Prace Czech, Pamiółki Białych w Gryfinie, Poczta Elektroniczna (baza danych potencjalnych wnioskodawców); Informacja przekazana do Lokalnego Punktu Informacyjnego PE w Szczecinie, Morvitu.	Potencjalni wnioskodawcy, w tym: głównie przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące założyć lub rozwinąć działalność gospodarczą, rolnicy, osoby z grupy defaworyzowanej - bezrobotni < 35 i 50+, podmioty JT	Liczba informacji - 6 (3 prasa+3 media)	Liczba poinformowanych - 1000	2000

[Handwritten signature]

II połowa 2019	Cel komunikacyjny 1	Opis działań	Wniosekodawca	Liczba informacji	Liczba poinformowanych	Liczba 20 000
II połowa 2020	Cel komunikacyjny 1	Opis działań	Wniosekodawca	Liczba informacji	Liczba poinformowanych	Liczba 20 000
II połowa 2020	Cel komunikacyjny 2	Opis działań	Wniosekodawca	Liczba informacji	Liczba poinformowanych	Liczba 20 000

Źródło: opracowanie własne LGD Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich

77

3. Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu.

Przy określaniu działań komunikacyjnych i środków przekazu wzięto pod uwagę przede wszystkim cel komunikacji i grupę docelową, a także ocenę skuteczności stosowanych metod komunikacji w realizacji poprzedniej LSR. Skuteczność ta została określona poprzez wyniki badań ewaluacyjnych prowadzonych na przełomie 2014 i 2015. Wyniki ewaluacji wykazały, iż najbardziej skuteczne w komunikacji na linii LGD – społeczność lokalna okazały się metody w postaci różnego rodzaju wydarzeń promocyjnych, realizowanych w partnerstwie z wieloma podmiotami z obszaru LGD grupy nieformalne, Koła Gospodyń Wiejskich, stowarzyszenia. Skutecznym działaniem okazały się również bezpośrednie kontakty z organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami jak i społecznością lokalną na spotkaniach i szkoleniach. Dobre rezultaty przyniosły prowadzone przez LGD kampanie informacyjne i promocyjne, angażujące różne środki przekazu. Natomiast najmniej skuteczne były następujące metody komunikacyjne: publikacje w postaci ulotek i folderów na temat działalności LGD. W budowie planu komunikacji związanej z wdrażaniem LSR 2014-2020, te najmniej skuteczne metody zostały zastosowane w ograniczonej formie, lub wyłączenie w stosunku do wybranych grup docelowych. Ponadto wprowadzono kilka innowacyjnych metod, w tym m.in. wizyty studyjne po obszarze LGD, Interaktywne zakładki na portalu internetowym Biura LGD jak i portalach społecznościowych, które zaplanowano głównie dla grup docelowych przedsiębiorców oraz grup defaworyzowanych. Zakłada się, że największą uwagę w działaniach komunikacyjnych LGD zwróci na uzyskanie informacji zwrotnej, w postaci komentarzy na portalu internetowym i społecznościowym, pozyskiwaniu ankiet od lokalnej społeczności bezpośrednio wyrażających opinie i oceny na temat efektów wdrażania LSR i działalności LGD.

4. Działania podejmowane w przypadku problemów z realizacją LSR oraz niskim poparciem społecznym dla działań realizowanych przez LGD.

Każdy plan komunikacji zakłada pewne cele, jakie dzięki niemu mają zostać osiągnięte. Celem tym podporządkowane są działania i odpowiednio dobrane środki przekazu. Plan komunikacji opracowany jest na okres realizacji LSR dla LGD Dłrow. Okres ten podzielony został na pięć etapów z których każdy obejmuje 2 półrocza. W zbudowanym planie komunikacji działania komunikacyjne podzielono i dostosowano do tych właśnie okresów. Takie podejście służy uzyskaniu pełnej spójności celów i okresów działań zapisanych w LSR z celami i działaniami planu komunikacji.

Stosowane działania komunikacyjne oraz wykorzystywane w tym celu środki przekazu, podlegają będą cyklicznym badaniom efektów, jakie przyniosą i porównywaniu ich z zakładanymi efektami. Jeśli w wyniku monitoringu lub ewaluacji stwierdzi się, iż któreś z działań komunikacyjnych nie przynosi pożądanego efektów, zostanie zastosowany plan naprawczy. Plan ten polegać będzie na modyfikacji dotychczasowych praktyk komunikacyjnych i ich udoskonaleniu lub wprowadzeniu innych, które w ocenie LGD będą bardziej odpowiednie w drodze do celu. Każde bowiem działanie ma swe atuty, ale nosi także w sobie pewną dozę ryzyka. Oczywiście trudno jest przewidzieć zakres takiego ryzyka, szczególnie, jeśli spowodowane jest ono barierami zewnętrznymi. Ale może istnieć także ryzyko po stronie LGD. Dlatego bardzo ważne jest, by już na etapie budowania planu komunikacji być świadomym tego ryzyka.

A zatem w podejściu do tworzenia planu komunikacji zaczęto od samooceny LGD, a szczególnie tej grupy osób, która będzie uczestniczyć i odpowiadać za działania komunikacyjne. Samoocena to swoisty przegląd wiedzy merytorycznej i umiejętności komunikacyjnych niezbędnych do prowadzenia prawidłowego procesu komunikacji. Wynikiem tej samooceny było wyznaczenie osób odpowiedzialnych za komunikację wewnętrzną i zewnętrzną. W komunikacji wewnętrznej ważnym stało się ścisłe określenie zakresu odpowiedzialności komunikacyjnych osób indywidualnych zatrudnionych do realizacji LSR. Kolejną czynnością było określenie zakresu odpowiedzialności osób odpowiedzialnych za proces komunikowania z otoczeniem, na linii LGD – szeroko rozumiana społeczność lokalna – LGD. W proces ten oprócz osób zatrudnionych będą włączeni członkowie organów LGD oraz członkowie LGD, w zależności od rodzaju i charakteru informacji. Natomiast do

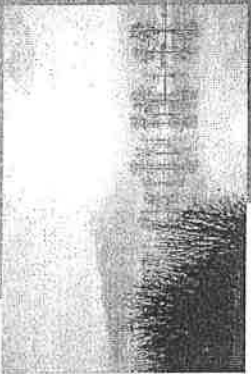
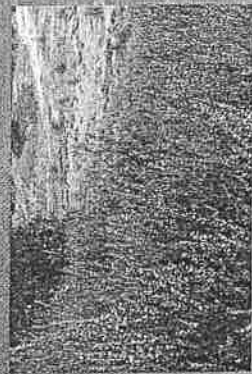
78

obowiązków Biura LGD należy m.in. monitorowanie efektów komunikacji, ewaluacja procesu komunikacji, sporządzanie ocen i wniosków oraz generowanie propozycji ewentualnych zmian w planie komunikacji, nad którymi będzie sprawować nadzór Dyrektor Biura.

5. Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych.

Wraz z procesem monitorowania i ewaluacji realizacji planu komunikacji zaplanowano równoległe działania mające na celu bieżącą ocenę realizacji LSR. Informacje uzyskane dzięki tym działaniom, w przypadkach problemów z wdrażaniem poszczególnych operacji, (np. z uwagi na brak akceptacji społecznej) mogą stać się podstawą wdrożenia programu naprawczego. Zasadnicze zmiany, które wynikły z realizacji procesu komunikacji ze społecznością lokalną będą konsultowane z tą społecznością, przy użyciu takich narzędzi jak portal internetowy, społecznościowy jak i spotkań bezpośrednich z zainteresowanymi grupami.

6. Budżet przewidziany na działania komunikacyjne to 97 500,00 zł.

Stowarzyszenie
Dolnoodrzańska Inicjatywa
Rozwoju Obszarów Wiejskich
Tel. 516 196 740
www.drow.pl

[Handwritten signatures]